

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

Animace kulturních památek (komparace kulturních objektů v českém a německém regionu)

Kamila Kodýtková

© 2018 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Kamila Kodýtková

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Animace kulturních památek ve venkovském prostoru (komparace státní a soukromé národní kulturní památky)

Název anglicky

Animation of cultural heritage in rural areas (comparison of public and private national cultural monuments)

Cíle práce

Cílem práce je komparace realizace animačních programů státní a soukromé kulturní památce se zaměřením na venkovské prostředí.

Metodika

Teoretická část práce (jako předpoklad zpracování empirické části práce) vychází z důkladného zkoumání a prostudování relevantní teoretické literatury, odborných zdrojů, pramenů, materiálů a příslušných dokumentů, vztahujících se ke sledované problematice. Zaměřuje se zejména na pojmy, jako je animace, kultura, památky a venkovský prostor, poukazuje na kulturní památky a jejich důležitost při vnímání kulturních hodnot a zmíněn je také cestovní ruch, který úzce souvisí se zachováním a obnovou kulturního dědictví. Propojení teoretické a empirické části práce tvoří a komparativní sekundární analýza dat, zabývající se rozdělením kulturních památek na movité, nemovité, soukromé a státní a jejich aktuálními počty na českém území. Samotná empirická část bude řešena pomocí individuálních interview s kastelány vybraných památek a doplňkově pomocí techniky pozorování návštěvníků památek mimo hlavní sezónu. Cílem empirické části práce je zjistit jaké animační aktivity, a do jaké míry zjištěné animační aktivity ovlivňují turistickou návštěvnost vybraných památek. Data, získaná při terénním šetření, budou zpracována, komparována, vyhodnocena a interpretována.

Doporučený rozsah práce

cca 30 – 40 stran textu

Klíčová slova

region, rozvoj, kultura, lokalita

Doporučené zdroje informací

Bušta, J.: Průvodcovský text. Slatiňany: Státní zámek Slatiňany, 2011.

Giddens, A.: Sociologie. Praha: Argo, 1999.

Hendl, J.: Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál, s.r.o., 2008.

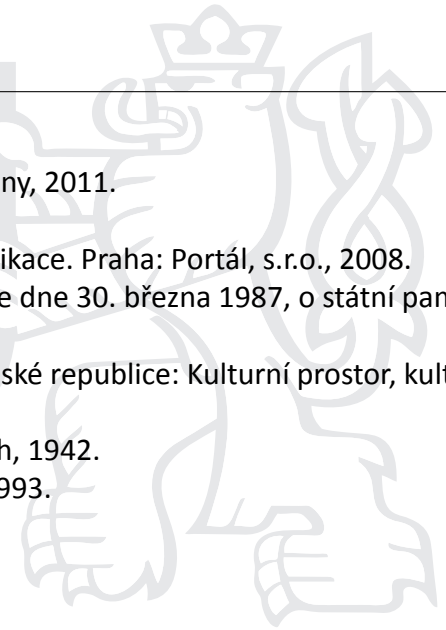
Památkový zákon, 20/1987 Sb., Zákon České národní rady ze dne 30. března 1987, o státní památkové péči (ve znění zákona ČNR č. 425/1990 Sb.).

Patočka, J., Heřmanová, E.: Lokální a regionální kultura v České republice: Kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví. Praha: ASPI, a. s., 2008.

Pekař, J.: Kniha o Kosti. Kus české historie. Praha: Melantrich, 1942.

Soukup, V.: Sociální a kulturní antropologie. Praha: SLON, 1993.

Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996.

Předběžný termín obhajoby

2017/18 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Lucie Kocmánková Menšíková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 9. 11. 2015

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

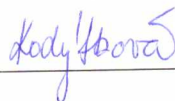
Děkan

V Praze dne 31. 03. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Animace kulturních památek (komparace kulturních objektů v českém a německém regionu)" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Lucii Kocmánkové Menšíkové, Ph.D. za trpělivost a cenné rady při psaní práce. Dále bych chtěla poděkovat zaměstnancům hradů Kost a Wartburg za ochotné poskytnutí rozhovorů. Poděkování patří rovněž mé rodině a přátelům, kteří mě podporovali po celou dobu mého studia.

Animace kulturních památek (komparace kulturních objektů v českém a německém regionu)

Abstrakt

Cílem této diplomové práce bylo zjistit význam animačních aktivit na dvou nemovitých kulturních památkách, jež se nacházejí v České republice a ve Spolkové republice Německo. Českou republiku reprezentovala národní kulturní památka hrad Kost a za Spolkovou republiku Německo byla zvolena památka UNESCO hrad Wartburg. Diplomová práce se primárně věnovala komparaci oživujících programů na vybraných historických objektech, které rozčlenila dle zaměření na tři typy, a následně se zabývala turistickou návštěvností a jejím vývojem v průběhu devíti sezón (od roku 2009 do roku 2017), a zjišťovala, zda zavedené animační aktivity ovlivnily ve zvoleném období její růst.

V rámci teoretické části práce byla prostudována odborná literatura a relevantní dokumenty vztahující se k dané problematice. Pozornost byla věnována dvěma hlavním oblastem, a to kultuře v současné společnosti se zřetelem na ochranu kulturního dědictví a animaci kulturních památek skrze cestovní ruch.

K dosažení cíle dále přispěla sekundární analýza dat, která prověřovala, jak jsou vnímány kulturní památky a jejich hodnota z pohledu České republiky a Spolkové republiky Německo a dále jakým způsobem se vybrané země angažují v jejich zachování. Výsledkem analýzy bylo zjištění, že je zachování kulturního dědictví pro příští generace jednou z priorit současné české i německé společnosti.

Empirická část zmapovala stávající využití a animační aktivity na sledovaných památkách a dále se zaměřila na polostandardizované rozhovory se zaměstnanci těchto objektů. Výsledkem praktické části je objasnění významu animačních aktivit, které spočívá v zajištění vyšší atraktivity historických objektů, díky níž dochází k růstu turistické návštěvnosti. Z pohledu českého hradu Kost je růst návštěvnosti podstatný z důvodu získávání finančních prostředků na jeho ochranu a z hlediska německého hradu Wartburg souvisí zatraktivnění objektu s oslovením širší skladby návštěvníků.

Klíčová slova: kultura, společnost, kulturní identita, kulturní dědictví, kulturní památka, národní kulturní památka, památka UNESCO, animace, animační aktivita, cestovní ruch

Animation of cultural monuments (comparison of cultural objects in the Czech and German regions)

Abstract

The main aim of this diploma thesis was to determine the importance of animation activities on two immovable cultural sights located in the Czech Republic and the Federal Republic of Germany. The Czech was represented by the national cultural monument Kost Castle and the Wartburg Castle was chosen as the UNESCO World Heritage Site for Germany. The diploma thesis was primarily devoted to the comparison of revitalizing programs on selected historical objects, which is divided into three types, and subsequently dealt with tourist traffic and its development during nine seasons (from 2009 to 2017) and investigated whether animated activities influenced growth in the selected period.

Within the theoretical part of the thesis, appropriate literature and relevant documents related to the given topic were studied. Special attention was paid to the two main areas, namely culture in contemporary society, with a consideration of protecting cultural heritage and animating cultural monuments through tourism.

The next tool that was used to reach the goal was secondary analysis, which examined the perception of cultural monuments and their value from the point of view of Czech and Germany, and how the selected countries are committed to their preservation. As a result of the analysis was the finding that preserving the cultural heritage for the next generation is one of the priorities of contemporary Czech and German society.

The empirical part has mapped out the existing animation activities of the monitored monuments and also focused on semi-standardized interviews with the employees of mentioned castles. The result of the practical part is clarification of the meaning of animations, which is supposed to ensure a higher attractiveness of historic buildings, that should lead to the growth of tourist visitors. From the point of view of the Czech Kost Castle, the increase in attendance is essential for obtaining funds for its protection and, in view of the German castle Wartburg, the attractiveness of the building is related to the wider composition of visitors.

Keywords: culture, society, cultural identity, cultural heritage, cultural monument, national cultural monument, UNESCO monument, animation, animation activity, tourism

Obsah

1. Úvod	10
2. Cíl práce a metodika.....	12
3. Kultura v současné společnosti se zřetelem na ochranu kulturního dědictví	15
3.1 Kultura a její provázání se společností.....	15
3.2 Kulturní dědictví a jeho význam pro současnou společnost	16
3.3 Kulturní památky.....	18
3.4 Kulturní památky dle legislativy Spolkové republiky Německo	18
3.4.1 Ochrana kulturních památek dle legislativy SRN.....	20
3.4.2 Finanční podpora kulturních památek v SRN.....	22
3.5 Kulturní památky dle legislativy České republiky	23
3.5.1 Ochrana kulturních památek dle legislativy ČR.....	24
3.5.2 Finanční podpora kulturních památek v ČR.....	25
3.6 Kulturní památky jako zdroj identity a kulturní potenciál cestovního ruchu.....	26
4. Animace kulturních památek skrze cestovní ruch	28
4.1 Všeobecný pohled na animaci.....	28
4.1.1 Kulturní animace.....	28
4.2 Základní premisy v rámci animace hmotného kulturního dědictví	30
4.2.1 Animace kulturního dědictví z pohledu praktického uplatnění ve společnosti	31
4.2.2 Animace kulturního dědictví z pohledu několika oborů.....	33
4.3 Kulturní památky a motivace k jejich animaci.....	36
4.4 Animační projekty a možnosti jejich financování.....	39
4.5 Všeobecný pohled na cestovní ruch	40
4.5.1 Kulturní cestovní ruch	41
4.6 Kulturní památky jako hlavní iniciátoři animace regionu.....	42
4.7 Animace kulturních památek skrze cestovní ruch.....	43
4.7.1 Pozitivní a negativní dopady v rámci animace památek v CR	44
5. Sekundární analýza dat o ochraně kulturních památek v ČR a SRN	48
5.1 Porovnání památkových hodnot v ČR a SRN.....	48
5.2 Porovnání památkové ochrany v ČR a SRN	49
5.3 Porovnání financování kulturních památek v ČR a SRN.....	53
5.4 Ohrožené a animované kulturní památky z pohledu ČR a SRN.....	55

6. Empirické šetření o významu animačních programů na kulturních památkách v ČR a SRN a jejich komparace	58
6.1 Stručný popis hradu Kost a hradu Wartburg	58
6.2 Současné využití hradu Kost a hradu Wartburg	59
6.3 Komparace animačních programů české a německé kulturní památky	64
6.3.1 Souhrn a vyhodnocení animací na sledovaných kulturních památkách	72
6.4 Komparace návštěvnosti a animací na hradě Kost a hradě Wartburg	74
6.5 Rozhovory se zaměstnanci hradu Kost a hradu Wartburg	77
6.5.1 Interpretace dat získaných pomocí rozhovorů	78
7. Závěr	81
8. Seznam použitých zdrojů	87
9. Přílohy	90

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Druhy kulturního dědictví	17
Tabulka č. 2: Kritéria hodnocení kulturních památek	19
Tabulka č. 3: Maslowova pyramida lidských potřeb	37
Tabulka č. 4: Financování animačních projektů na kulturních památkách	39
Tabulka č. 5: Druhy cestovního ruchu	41
Tabulka č. 6: Formy cestovního ruchu	41
Tabulka č. 7: Pozitivní dopady animace kulturních památek skrze cestovní ruch	45
Tabulka č. 8: Překážky v cestovním ruchu	46
Tabulka č. 9: Památkové hodnoty v ČR a SRN	48
Tabulka č. 10: Porovnání památkové ochrany v ČR a SRN	49
Tabulka č. 11: Financování kulturních památek v ČR a SRN	53
Tabulka č. 12: Cíle Evropského roku kulturního dědictví	57
Tabulka č. 13: Současné využití hradu Kost a hradu Wartburg	60
Tabulka č. 14: Animační prohlídkové okruhy	65
Tabulka č. 15: Mimořádné animační prohlídky	67
Tabulka č. 16: Ostatní animační programy	68
Tabulka č. 17: Návštěvnost a animační aktivity na hradě Kost	74
Tabulka č. 18: Návštěvnost a animační aktivity na hradě Wartburg	76
Tabulka č. 19: Charakteristika dotazovaných expertů	77
Tabulka č. 20: Komparace odpovědí expertů	78

1. Úvod

V současném moderním globalizovaném světě, který je charakteristický neomezeným pohybem lidí, znalostí, zboží a kapitálu, dochází k prolínání nejenom národních ekonomik, ale také kultur. Rozličná kulturní společenství se dostávají do intenzivního kontaktu mezi sebou, a to různými cestami. Jednu z nich představuje přímé soužití majoritních společností a různých etnických menšin, čímž dochází k tzv. akulturaci, tedy k procesu splývání prvků odlišných kultur. Lidé se však v dnešní „přetechnizované“ době mohou ovlivňovat také nepřímo, a to prostřednictvím informačních a komunikačních technologií. Společnosti tak díky vzájemnému intenzivnímu kontaktu opouštějí své tradiční hodnoty a snaží se připodobnit současným mezinárodním trendům. Vzniká tzv. globální kulturní identita.

Postupné stírání specifických kulturních znaků je však hrozbou, která přispívá k zániku identit národních. Vzhledem k tomu, že národní kulturní identita představuje mimo jiné soubor osobitých a nezastupitelných hodnot, norem a znaků dané společnosti, které se předávají z generace na generaci, znamenal by její zánik zničení vazeb dané skupiny na minulost (Šubrt, 2008, str. 333).

Současná společnost si riziko zániku národních kultur uvědomuje. Stále více se proto diskutuje o tématech, která se týkají národní kulturní identity a nutnosti jejího zachování, a to jak na mezinárodních, evropských, ale i národních zasedáních. Kupříkladu Evropská unie podporuje jednak vlastní iniciativu členských států v rámci péče o národní kulturní identitu, mezi její cíle však patří také posilování evropské identity jako takové. Hlavním smyslem této politiky je zachování rozmanitosti evropských kultur a evropského kulturního dědictví do budoucna pro následující generace. Nezanedbatelným faktem je však také přitažlivost evropských kultur pro turisty, čehož si je EU dobře vědoma. Díky péči o kulturní dědictví dochází k posilování cestovního ruchu a členské státy tak získávají mnoho potřebných finančních prostředků.

Jednou z možností a také povinností v rámci zachování národních identit, je ochrana nemovitých kulturních památek. Na území Evropy se nachází velké množství historických objektů, které jsou dokladem dávné minulosti, a je třeba o ně náležitě pečovat. Současný trend vyžaduje zapojení památek do aktuálního dění, a to skrze různé animační aktivity, které tak dané objekty ztraktivňují.

Diplomová práce navazuje na práci bakalářskou „*Animace kulturních památek ve venkovském prostoru (komparace státní a soukromé národní kulturní památky)*“, ve které byly sledovány animační programy a jejich význam na dvou českých národních kulturních památkách, a to na soukromém hradu Kost a na Státním zámku Slatiňany. Sběrání dat, jež bylo realizováno v rámci bakalářské práce, potvrdilo počáteční domněnku, že je v dnešní době prakticky nutností kulturní památky animovat. Oživené historické objekty, jež jsou pro návštěvníky atraktivnější, zajišťují vyšší turistickou návštěvnost, s čímž souvisí získávání finančních prostředků na jejich ochranu a zachování do budoucna pro následující generace. Na základě toho zjištění se autorka rozhodla na bakalářskou práci navázat a potvrdit či vyvrátit tento zjištěný trend, a to jak za Českou republiku, tak v rámci rozšíření práce za Spolkovou republiku Německo.

Pro potřeby této diplomové „*Animace kulturních památek (komparace kulturních objektů v českém a německém regionu)*“ zaměřující se na srovnání historických objektů ze dvou středoevropských zemí, se autorka rozhodla za Českou republiku vybrat ze zmíněných národních kulturních památek, jež byly sledovány v bakalářské práci, pouze hrad Kost, který patří mezi nejstarší a nejvýznamnější gotické památky České republiky. V rámci rozšíření práce o zahraniční kulturní památku byl zvolen hrad Wartburg, který je situován v sousední Spolkové republice Německo. Vzhledem k tomu, že je tento románský skvost spjat s osobnostmi jako je Martin Luther a sv. Alžběta, kteří ve své době ovlivnili nejen Německo, ale také další středoevropské státy, došlo v roce 1999 k zapsání Wartburgu na Seznam světového dědictví UNESCO. Na zmíněném zahraničním historickém objektu autorku zajímala mimo jiné skutečnost, zda i takto významné pamětihodnosti, které jsou díky nejvyššímu památkovému statusu turisticky nejvyhledávanějšími objekty, rovněž řeší implementaci různých oživujících programů a dále se autorka zaměřila na všeobecný pohled na tuto problematiku, a sice zda je i pro jiné evropské státy zavádění animačních programů na kulturní památky tak klíčové, jako pro Českou republiku.

Volba tohoto tématu souvisí rovněž s autorčiným zájmem o kulturní památky a se zkušeností ze sedmiletého provázení na hradu Kost, kde se účastnila pořádání mnohých animačních aktivit. Znalosti, které autorka získala z praxe, si chtěla dále prohloubit a zjistit, jak funguje oživování památek v sousední Spolkové republice Německo. Dalším impulzem ke zvolení tohoto tématu byl nedostatek zdrojů k problematice „Animačních procesů v kultuře“. Tato diplomová práce tak může přispět k objasnění dané problematiky.

2. Cíl práce a metodika

Cílem této diplomové práce, která navazuje na práci bakalářskou, v jejímž rámci byly komparovány animační aktivity na dvou vybraných českých národních kulturních památkách a dále byl zjišťován význam těchto aktivit pro dané objekty, je rozšíření stávajícího zjištění z českého prostředí, pro potřeby diplomové práce byl za českou pamětihodnost zvolen pouze gotický hrad Kost, kde byl prokázán nárůst turistické návštěvnosti díky zavádění animací a dále nové sledování zaměřené na animační aktivity a jejich význam na dalším historickém objektu, jenž je situován v sousední zemi ve Spolkové republice Německo. Dalším cílem této diplomové práce, po získání požadovaných informací z obou vytipovaných kulturních památek, je následná komparace dvou středoevropských států, a to z hlediska nutnosti zavádění oživujících programů.

Českou národní kulturní památku reprezentuje, stejně jako v práci bakalářské, soukromý hrad Kost, jehož majitelé jsou Kinští dal Borgo. Tato práce vychází ze zjištěných informací z období let 2009 až 2013, které byly zmapovány v práci bakalářské¹, a dále se zaměřuje na následný trend v souvislosti se zaváděním animačních programů od roku 2013 do současnosti, tedy do roku 2017. V rámci rozšíření práce o Spolkovou republiku Německo byla zvolena památka UNESCO, a sice hrad Wartburg, jehož fungování zajišťuje stejnojmenná nadace (Wartburg-Stiftung) sídlící v přilehlém městě Eisenach. Na této německé románské pamětihodnosti byly rovněž sledovány stávající a budoucí animační aktivity ve zvoleném období od roku 2009 do roku 2017.

¹ V rámci bakalářské práce „Animace kulturních památek ve venkovském prostoru“ bylo zjišťováno, jaké animační aktivity byly nabízeny na hradě Kost a na Státním zámku Slatiňany, a to v období 2009 až 2013. Tyto jednotlivé animační programy byly rozděleny dle zaměření do tří hlavních skupin, které byly nazvány následovně: 1. animační prohlídkové okruhy, 2. mimořádné animační prohlídky a 3. ostatní animační programy. Po rozdělení oživujících programů dle let, tzn., kdy byly na dané památce zavedeny, byla k jednotlivým rokům v rámci zmíněného pětiletého období přiřazena také návštěvnost a následně došlo k prokázání, že mají animační programy pozitivní vliv na nárůst turistické návštěvnosti. Na Státním zámku Slatiňany se růst návštěvnosti projevil již v roce 2011, a to díky novému kastelánovi, který zámek zatraktivnil zavedením mnoha nových animačních aktivit (do té doby byla ve Slatiňanech k vidění pouze zastaralá hipologická expozice, která pamatuje ještě minulý režim a pro dnešní návštěvníky je již nezajímavá). Pozitivní trend v růstu animací i návštěvnosti pokračoval na zámku Slatiňany i v dalších letech - 2012 a 2013. Na hradě Kost došlo ve sledovaném období nejprve k rapidnímu poklesu návštěvnosti, mimo jiné z důvodu celosvětové finanční krize. Vedení hradu bylo nuceno danou situaci řešit a k tehdejšímu jednomu stálému prohlídkovému okruhu s animačními prvky, k „Mučírně“, zavedlo v roce 2012 více oživujících programů, jak stálých, tak i mimořádných. Pozitivní růst turismu se zde projevil až v následující sezóně 2013, která přinesla také další animační aktivity. Důležitostí růstu turistické návštěvnosti byla potvrzena i ze strany kastelánů hradu Kost a Státního zámku Slatiňany, s kterými bylo vedeno individuální interview. Oba správci památek se shodli v tom, že díky návštěvníkům dochází k získávání finančních prostředků na potřebné rekonstrukce těchto historických skvostů. Soukromá památka se na svém rozpočtu musí maximálně podílet, a co se týká státních objektů, ty nějaký příspěvek ze státní kasy obdrží, nicméně v současné situaci tento obnos nepokryje ani mzdové náklady za 100%.

Pro objasnění zvolené problematiky se tato diplomová práce, stejně jako práce bakalářská, zaměřuje na kvalitativní techniku sbírání dat, a to na individuální interview se zaměstnanci zmíněných historických objektů. Na gotickém hradu Kost, který se nachází v Českém ráji u města Sobotka, poskytl rozhovor místní kastelán Jan Macháček a na hradu Wartburg, jenž je situován ve spolkové zemi Durynsko nad městem Eisenach, byly cenné informace získány od zaměstnankyně hradu paní Susanne Marek, která na této románské památce zajišťuje styk s veřejností a organizuje kulturní akce.

Teoretická část práce je rozdělena na dvě hlavní kapitoly, které jsou dále rozvinuty do několika oddílů. První z těchto kapitol, která nese název „Kultura v současné společnosti se zřetelem na ochranu kulturního dědictví“, se zaměřuje nejprve na obecné pojmy, jako je kultura a společnost, kulturní dědictví a kulturní památky, jejichž význam je dále sledován v rámci vnímání kulturních hodnot a s tím spjaté národní kulturní identity. Další podstatná témata literární rešerše, která vychází jak ze situace v českém, tak i v německém prostředí, úzce souvisí s ochranou kulturního dědictví, kde hraje zásadní roli památková péče a s tím spjaté financování historických objektů.

Následující kapitola teoretické části práce, jež se nazývá „Animace kulturních památek skrze cestovní ruch“, se zabývá animací, a to nejprve z obecného a posléze z kulturního úhlu pohledu. Zásadním tématem, kterému je v tomto kontextu věnována pozornost, jsou nemovité kulturní památky a motivace k jejich animaci. S ožíváním historických objektů úzce souvisí zavádění animačních projektů, k jejichž realizaci je zapotřebí zajistit dostatek finančních prostředků. Teoretická část práce je proto dále zaměřena na možnosti financování těchto oživujících projektů. Podstatnou část literární rešerše zaujímá také cestovní ruch, a sice do detailu je řešena zejména oblast kulturního cestovního ruchu, jehož hlavním subjektem, který oslovuje návštěvníky a láká je k navštívení regionu, jsou právě nemovité kulturní památky. Pokud chtějí jednotlivé regiony prosperovat, jsou tak na těchto historických objektech, jež lze nazvat iniciátory v rámci animace regionu, závislé, a naopak. Podmínkou je však animovaná památka, která osloví turisty k navštívení regionu. Úzkou závislostí mezi kulturním dědictvím a cestovním ruchem, skrze nějž je rovněž možné pamětihodnosti ožívovat, se zabývá závěr teoretické části práce.

Sekundární analýza dat², která odděluje praktickou část od teoretické, je zaměřena na hmotné kulturní dědictví v České republice a Spolkové republice Německo. V úvodu analýzy jsou srovnávány památkové hodnoty, jež jsou pro vybrané země zásadní, a na základě kterých jsou historické objekty označovány za kulturní památky. Dále se analýza zabývá do detailu komparací památkové ochrany z hlediska jejího fungování a posléze se věnuje možnostem financování kulturních památek v českém a německém prostředí. Závěr sekundární analýzy dat pak srovnává postoj České republiky a Spolkové republiky Německo k ohroženým a animovaným nemovitým kulturním objektům a dále zjišťuje, zda a jakým způsobem tyto vybrané státy informují veřejnost ohledně nutnosti zachování kulturního dědictví do budoucna pro následující generace.

Úvod empirické části práce krátce pojednává o historii vybraných kulturních památek, popisuje význam jejich výstavby a dále se věnuje okolnímu prostředí. Cílem této části práce je mimo jiné zmapovat stávající využití sledovaných hradních objektů a dále zjistit, zda jsou vybrané památky animovány. V rámci oživujících programů se dále řeší, jaké typy jsou návštěvníkům na zvolených objektech nabízeny a v neposlední řadě je sledována turistická návštěvnost a její vývoj v souvislosti se zaváděním animačních programů, a to za období od roku 2009 do roku 2017. Pro detailnější objasnění problematiky byla v rámci terénního šetření zvolena kvalitativní technika sbírání dat³, a sice individuální interview, tzv. polostandardizovaný rozhovor, se zaměstnanci vybraných hradů. Dotazování expertů tak pomohli osvětlit význam zavádění animací na kulturní objekty.

V příloze této diplomové práce je zařazena obrazová část s vybranými památkami, kde je názorně vidět příklad animace těchto objektů. Hrad Kost je na fotografii oživován akcí s názvem Slackline festival a hrad Wartburg je iluminován reformačními motivy v rámci akce Luther a Němci. Dále je v příloze začleněna historie objektů a přepis rozhovorů.

2 Sekundární analýza dat představuje jakýsi mezičlánek mezi teoretickou a praktickou částí. Jde o použití již nashromážděných dat, která se v rámci nového výzkumu znovu analyzují.

3 Kvalitativní technika sbírání dat patří spolu s kvantitativní technikou mezi dva hlavní přístupy v rámci zkoumání sociální reality. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu, je kvalitativní typický tím, že na malém počtu jedinců (několik osob až desítky osob) získáváme při šetření mnoho informací. Tyto informace je následně obtížné generalizovat na většinovou populaci. Postup při KVL výzkumu je tzv. „induktivní“, což znamená, že počáteční úsudek směřuje od jednotlivého k obecnému (nejprve se sbírají data, následují předběžné závěry, dále opakovaný sběr dat, finální závěry a teorie). Mezi KVL techniku sbírání dat patří např. pozorování (zúčastněné, nezúčastněné), analýza dokumentů, dotazování (standardizovaný, polostandardizovaný a nestandardizovaný rozhovor) nebo experiment.

Pro bakalářskou i diplomovou práci byl zvolen polostandardizovaný rozhovor. Tento druh rozhovoru je z části strukturovaný, v jeho rámci mohou být však použity doplňující dotazy.

3. Kultura v současné společnosti se zřetelem na ochranu kulturního dědictví

3.1 Kultura a její provázání se společností

Původ slova „kultura“ lze najít v latinských termínech „cultura“ či „cultus“. Dle Soukupa byl tento pojem původně spojován s obděláváním zemědělské půdy, jak napovídá název „agri cultura“. Základ k dnešnímu chápání pojmu kultura, který se vztahuje k lidské vzdělanosti, však položil římský řečník, filosof a politik Marcus Tullius Cicero, jež označil filozofii za kulturu ducha: „*kultura animi autem philosophia est*“ (Soukup, 2000, s. 85).

Z pohledu současné společnosti tento pojem asociuje mnoho významů. Např. M. Rassem rozčlenil kulturu do čtyř rozličných kategorií. První kategorie nesoucí název „kultura pozemku“ souvisí s ekonomickým využitím přírodního bohatství a uspořádáním společnosti. Následující oblast se týká „socializace, výchovy a vzdělávání“. Jde o zkultivování jedince skrze výchovu a vzdělání a jeho následnou adaptaci do společnosti. Další kategorie řeší „kulturnost a nekulturnost“ ve smyslu komunikace mezi lidmi, kdy ideální člověk by měl umět kultivovaně jednat. Poslední oblast představuje „kultura duchovní a ideologie“, v jejímž rámci jde o přesah biologické podstaty jedince (Rassem in Heřmanová, Patočka, 2008, s. 9, 10).

Kulturu lze také vnímat jako evoluci lidské populace, která má nepřetržité trvání, od počátečních primitivních forem lidské civilizace, až po moderní společnost tvořící umělé jednotky, jako jsou státy a národy. Důkazem je Darwinova evoluční teorie, která potvrdila kulturní vývoj přímých předků člověka, jež probíhal zároveň s vývojem druhu. Pod tehdejší kulturou lze chápat rozvíjení komunikačních schopností nebo požití různých nástrojů (Giddens, 1999, s. 34).

Za zmínku stojí také antropologický pohled, s kterým přišel E. B. Taylor. „*Kultura nebo civilizace je komplexní celek, který zahrnuje poznání, víru, umění, právo, morálku, zvyky a všechny ostatní schopnosti a obyčeje, jež si člověk osvojil jako člen společnosti*“ (Taylor in Soukup, 2000, s. 14). Zmíněný antropolog chápal kulturu jako jev, kterým se člověk odlišuje od zvířete. Kultura z antropologického úhlu pohledu se nevztahuje pouze k hodnotám, jež lidskou populaci tzv. kultivují, ale zabývá se veškerými nebiologickými mechanismy, díky kterým se člověk přizpůsobuje vnějšímu prostředí. Dá se říci, že je kultura výjimečným atributem, který přísluší lidské populaci a díky němuž lidé přetváří svět kolem sebe (Soukup, 2000, s. 15).

Antropologický pohled je provázaný se sociologickým, který definuje kulturu v obecném slova smyslu jako: „*komplex aktivit vedoucích k osvojení a tvůrčímu přetváření světa*“. V užším sociologickém pojetí je na kulturu nahlíženo jako na: „*relativně svébytný a integrovaný celek činností a výtvorů určitého seskupení lidí*“. Poslední pohled, který je zároveň nejužší, charakterizuje kulturu jako: „*oblast činností a výtvorů estetické povahy nebo dokonce výhradě jen rázu umělecké tvorby*“ (Buriánek, 1996, s. 95).

Zmíněné přístupy, jak antropologické, tak sociologické, dokazují úzké propojení kultury a společnosti. Tuto skutečnost potvrzuje mimo jiné Anthony Giddens, který se domnívá, že kultura nemůže existovat bez společnosti a naopak. Vzájemnou závislost vysvětluje tento sociolog následovně: „*kulturu tvoří hodnoty, k nimž se lidé hlásí, normy, které dodržují, a hmotné statky, které vytvářejí*. Společnost pak charakterizuje jako: „*systém vzájemných vztahů spojující jednotlivce*“ (Giddens, 1999, s. 32). Provázanost kultury a společnosti je zřejmá rovněž z publikace Heřmanové a Patočky, kteří v tomto kontextu definují kulturu jako: „*složité společenský jev či proces, který se neustále vyvíjí, který je specificky lidským výtvořem a který slouží k mnohostranné kultivaci jedinců a sociálních skupin. Kultura jako živé umění či nehmotné kulturní dědictví se šíří v prostoru a čase a je předávána mezigeneračně*“ (Heřmanová, Patočka 2008, s. 47).

Jak je zřejmé z výše uvedených příkladů, pod pojmem kultura lze z pohledu dnešní společnosti nalézt mnoho významů. Pro potřeby této diplomové práce, která se zabývá animací kulturních památek, je třeba danou problematiku zúžit, a to nejprve na kulturní dědictví a následně na kulturní památky, které zastupují hmotnou část národního kulturního dědictví.

3.2 Kulturní dědictví a jeho význam pro současnou společnost

Kulturní dědictví je širokým pojmem, který propojuje přírodní prostředí s kulturním. Jedná se o souhrn duchovních či materiálních hodnot, které vznikly v dávné minulosti, avšak díky svému významu přesahují dobu svého vzniku a ovlivňují také dnešní život. Jejich zachování je pro společnost velmi podstatné, a to mimo jiné z důvodu, že se tyto hodnoty tvořily mnohdy po celou dobu existence lidské populace. Kulturní dědictví přispívá také ke vzdělanosti a kultivovanosti společnosti a v neposlední řadě podporuje vznik sounáležitosti lidí k prostředí, ve kterém se narodili, či kde žijí (stát, obec nebo region). Dále může kulturní dědictví pomoci k vytvoření kladného dojmu, který získají zahraniční

státy, a to na „mateřskou“ zemi, odkud dané dědictví pochází. Kulturní bohatství spolu s přírodním podporují rozvoj cestovního ruchu, což má pozitivní dopad na obce a regiony. Jeho zachování je tedy podstatné nejen z důvodu zachování kulturních hodnot, ale také z ekonomického hlediska (Ministerstvo kultury, 2007, [online]).

Kulturní dědictví se dělí na hmotné, které se rovněž nazývá materiální, a dále na nehmotné neboli nemateriální. Pod hmotné kulturní dědictví, které se rovněž nazývá památkový fond, se řadí, kromě již zmíněných kulturních památek, také památkové rezervace a památkové zóny. Další skupinou, která však není tématem této diplomové práce, je dědictví nehmotné, pod nímž si lze představit např. různé zvyky, tradice, rčení, myšlenky či kulturní zkušenosti, které se předávají z generace na generaci. Obecné rozčlenění kulturního dědictví je znázorněno v níže uvedené tabulce č. 1.

Tabulka č. 1: Druhy kulturního dědictví

Hmotné kulturní dědictví (materiální)	
Kulturní památky	- Movité památky - Nemovité památky - Národní kulturní památky - Světové kulturní dědictví UNESCO
Památkové rezervace	- Archeologické a ostatní památkové rezervace - Městské a vesnické památkové rezervace
Památkové zóny	- Krajinné památkové zóny - Městské a vesnické památkové zóny
Nehmotné kulturní dědictví (nemateriální)	
Nemateriální památky	- myšlenky, rčení, přísloví - hudební umění - zvyky, tradice - vědomosti, zkušenosti, dovednosti

Zdroj: Vlastní zpracování

Dle Soukupovy definice je kulturní dědictví charakterizováno jako: „*konfigurace kulturních prvků, tj. artefaktů, sociokulturních regulativů (zejména hodnot, norem a kulturních vzorců) a idejí, jež jsou jako trvalé kolektivní vlastnictví a všeobecně sdílený výsledek materiální a duchovní činnosti členů určité kultury předávány následujícím pokolením jako specifický typ dědictví*“ (Soukup in Heřmanová, Patočka, 1993, s. 23). Na základě této definice lze pochopit samotnou podstatu kulturního dědictví, které ačkoliv vzniklo v dávné minulosti, tak díky své výjimečnosti obohacuje další a další generace. Tímto specifickým atributem kulturního dědictví je jeho samotný přesah.

Nejvýznamnější částí kulturního dědictví z pohledu ČR a SRN je především jeho hmotná část, kterou reprezentují kulturní památky. Památkový fond je totiž v rámci střední a západní Evropy značně hodnotný a rozsáhlý.

3.3 Kulturní památky

Kulturní památky jsou, jak již bylo řečeno, hmotnou součástí kulturního dědictví (viz tabulka č. 1). Jde o věci nemovité (stavební památky), movité (sochy, malby, nábytek) a v neposlední řadě také o kultivovaná území, jež jsou tvořena prostřednictvím lidské činnosti (celé areály, soubory staveb). Historické movité a nemovité věci, které si zasloužily označení kulturní památka, splňují určité hodnoty, které jsou pro danou společnost zásadní, a které si sama společnost definovala (Pásková, Zelenka, 2002, s. 153).

Definici pojmu kulturní památka včetně popisu zásadních hodnot, které musí každý historický objekt, jež se chce stát kulturní památkou, splňovat, lze najít v zákonech o památkové péči. Vzhledem k zaměření této diplomové práce, která v rámci empirické části porovnává české a německé kulturní památky, je zapotřebí se zaměřit jak na českou, tak na německou legislativu.

3.4 Kulturní památky dle legislativy Spolkové Republiky Německo

Spolková republika Německo se skládá z 16 spolkových zemí, které jsou vzhledem ke své kulturní svrchovanosti relativně autonomní, což má dopad i na vydávání zákonů. Některé zákony si jednotlivé země vydávají vlastní, což se týká také zákona o památkové péči, který mimo jiné definuje pojem kulturní památka. Vymezení pojmu kulturní památka je však ve všech spolkových zemích, i přes odlišnou formulaci, obsahově stejné a odpovídá zákonu o památkové péči Badenska Württemberska z roku 1971, jež je nejstarším z platných zákonů v SRN. Dle tohoto zákona jsou kulturní památky definovány jako: „*věci, soubory věcí a části věcí,⁴ na jejichž zachování je veřejný zájem z vědeckých, uměleckých nebo vlastivědných důvodů*“ (Zákon o památkové péči Badenska Württemberska, § 2 odst. 1).

Vedle zákonem vyjmenovaných památkových hodnot (veřejné, umělecké a vlastivědné hodnoty), které jsou společné pro všech 16 zákonů, se v současné době v SRN prosazují další důvody veřejného zájmu, a to technické a urbanistické. Jednotlivé hodnoty uměleckého díla se navzájem překrývají a nedají se oddělit. V některých zákonech se dokonce vyzdvihují historické důvody, avšak tyto hodnoty lze přiřadit rovněž ke

⁴ Pod označení věci jsou řazeny např. budovy, vybavení interiéru nebo kašny, za soubory věcí jsou považovány skupiny staveb, náměstí či ulice a jako část věci může být např. portál budovy, která by bez přítomnosti zmíněného portálu nebyla historicky zajímavou.

zmíněným 3 základním hodnotám, jelikož historie je vědou zabývající se všemi oblastmi, od umění po techniku. Důležitým rozšířením pojmu kulturní památka je urbanistický důvod, kterým se rozumí nejen význam stavby z dějinného hlediska, ale spíše její stávající význam pro vzhled obcí či ulic, kde je tato památka zasazena (Kiesow, 2012, s. 69).

Dle zákonů o ochraně památek jsou kulturní památky v SRN členěny na tyto druhy:

- stavební památky (nemovité kulturní památky)
- vybavení památek nebo jejich příslušenství
- movité památky (např. sochy, malby, nábytek, atd.)
- celé areály (části nebo soubory staveb)

Zákony všech 16 zemí, jež se vztahují k ochraně památek, se také zaměřují na archeologické památky a chráněné zóny (Kiesow, 2012, s. 70). V případě, že má určitý historický objekt ambice stát se kulturní památkou, musí projít hodnotícím procesem, tzv. kritérii hodnocení památek. Průběh hodnocení a hlavně intenzita jednotlivých kritérií je u každé památky jiná, aby došlo ke korektnímu vyhodnocení nejdůležitější hodnoty daného historického objektu, na základě které by mělo dojít k jeho zákonné ochraně. Dále je třeba brát v potaz lidský faktor v rámci hodnocení, které je vždy subjektivní dle kompetentního hodnotitele, který je vybaven určitými znalostmi a zkušenostmi (Kiesow, 2012, s. 26).

Tabulka č. 2: Kritéria hodnocení kulturních památek

01.	Umělecké důvody	- umělecká kvalita - vývojový historický význam - postavení v tvorbě významného umělce - hodnota vzácnosti zástupce určitého stylu - kvalita nebo rozmanitost členění fasády a ornamentiky - kvalita nebo rozmanitost vnitřního vybavení
02.	Vědecké důvody	- význam pro vědu o umění - přírodovědný význam pro dějiny země - význam pro prehistorii a rané dějiny - význam pro výzkum bydlení
03.	Technické důvody	- důležitý doklad vývoje techniky - kvalita konstrukce nebo způsobu provedení - řemeslná nebo technická kvalita provedení - zachovaný nezměněný originální tvar a barva - zvlášť dobrý stavebně technický stav
04.	Historické důvody	- důležitý doklad historické epochy, hodnota lidové paměti - místo důležité politické události - místo narození, činnosti nebo úmrtí známé osobnosti - význam pro dějiny: -> osídlení, náboženství, práva, sociální, územní a válečné, hospodářství -> dopravy, zahradní architektury a myslivectví, národopisné a regionální
05.	Urbanistický význam	- význam exponované samostatné stavby pro vzhled sídla nebo krajiny - hodnota symbolu reprezentujícího celou obec - důležitá složka utvářející prostor nebo atmosféru ulice, náměstí, obce - funkce porocí v bezprostřední blízkosti významné stavebné památky - podstatný zbytek historické urbanistické koncepce

Zdroj: Vlastní zpracování

Hodnotící kritéria, která jsou uvedena ve výše uvedené tabulce č. 2, se vztahují k nemovitým kulturním památkám, které spolu s areály staveb patří k nejohroženějším historickým objektům, a to z důvodu novodobých městských výstaveb nebo z důvodu rozvoje dopravy, průmyslu a obchodu, s kterými se památky často dostávají do konfliktu.

Co se týká hodnotících kritérií pro zmíněné areály staveb, všech 16 zákonů o ochraně památek se o nich vyjadřuje, nicméně každá spolková země užívá jinou terminologii. Mezi nejčastěji užívaná označení patří: památkové rezervace a zóny, památkové oblasti, skupiny, množiny, celky, či soubory. Hodnotící kritéria v rámci areálů jsou vnímány jako historické, umělecké a vědecké důvody (Kiesow, 2012, s. 82, 83).

3.4.1 Ochrana kulturních památek dle legislativy SRN

V Německu je ochrana památek výhradně v režii jednotlivých spolkových zemí, s čímž souvisí také vydávání památkového zákona. Každá spolková země má svůj zákon o památkové péči.⁵ Většina z těchto 16 zemí, až na Šlesvicko-Holštýnsko, přikládá různé významy orgánům, které mají co do činění se zákonem o ochraně památek, a to památkové ochraně a památkové péči. Památková ochrana se skládá ze samosprávných orgánů, které mají přímou rozhodovací pravomoc při uplatňování zákona o památkové péči. Orgánem spadajícím pod Ministerstvo kultury, v jehož kompetenci je převážně poradenská činnost, která spočívá např. v poskytování odborných podkladů, je památková péče.

Památková ochrana je téměř ve všech 16 zemích, s výjimkou městských, dále členěna na tři orgány s odlišnými pravomocemi, a to podle stupně ochrany. Jde o nejnižší, vrchní a nejvyšší orgány památkové ochrany. Nejnižší orgány, které zastupuje okres, případně město, jsou zároveň pověřeny stavebním dohledem. Nejvyšším orgánem památkové ochrany je ministr, respektive senátor (Kiesow, 2012, s. 89).

⁵ Konkrétně jde o následující památkové zákony: 1.) Bádensko-Württembersko z 25.5.1971, změněno naposledy 6.4.1982; 2.) Bavorsko z 25.6.1973, změněno naposledy 23.8.1994; 3.) Berlín z 24.4.1995; 4.) Braniborsko z 22.8.1991, změněno naposledy 18.12.1997; 5.) Brémy z 27.5.1975; 6.) Dolní Sasko z 30.5.1978; 7.) Durynsko z 7.1.1992; 8.) Hamburk z 3.12.1973; 9) Hesensko z 23.9.1974; změněno naposledy 5.9.1986; 10.) Meklenbursko-Přední Pomořansko z 6.1.1998; 11.) Porýní-Falc z 23.3.1978; 12.) Sársko z 12.10.1977; 13.) Sasko z 3.3.1993, změněno naposledy 4.8.1994; 14.) Sasko-Anhaltsko z 21.10.1991, změněno naposledy 19.4.1994; 15.) Severní Porýní-Vestfálsko z 11.3.1980, změněno naposledy 18.5.1982; 16.) Šlesvicko-Holštýnsko z 21.11.1996 (Kiesow, 2012, s. 88).

Účinnost zákona o památkové ochraně je úzce spjata s níže uvedenými faktory:

- s oddělením vyhlášení o ochraně objektu od rozhodování o jeho osudu
- s umožněním dohledu a činnosti nezávislého odborného orgánu
- s rozhodnutím, kdo bude nejvyšší orgán ochrany a s rolí poradních sborů

První faktor, oddělení vyhlášení o ochraně objektu od rozhodování o jeho osudu, odlišuje prvotní zapsání historického objektu do seznamu kulturních památek⁶, kterým se určuje, jakou památkovou hodnotu nemovitost splňuje (viz tabulka hodnot č. 2), od následujícího rozhodování, jak se bude s danou pamětihodností dále nakládat. Dle významného německého památkáře Gottfrieda Kiesowa by se v rámci určování hodnot kulturní památky v ideálním případě neměl zohledňovat subjektivní názor jednoho památkáře a dále by měl být minimalizován vliv ze strany politiky. Zmíněný památkář považuje určování památkových hodnot za čistě vědecký úkol.

Po zapsání objektu na seznam kulturních památek se dále řeší jeho budoucí osud, buď zachování, nebo likvidace. V rámci zmíněné situace se mimo jiné prověřuje, zda je v pořádku po majiteli historického objektu vyžadovat zachování památky nebo v případě, že se rozhodne o likvidaci památky, tak zda by měl být vlastník odškodněn. Příčinou ortelu ohledně zničení památky mohou být například veřejné zájmy (infrastruktura, či bezpečnost), jejichž potřeba převažuje nad památkovou hodnotou dané stavby. Veškerá stanoviska, ať už pro nebo proti, spadají pod orgán památkové péče, který je následně předloží orgánům památkové ochrany, které disponují rozhodovací mocí. Finální ortel pak vynáší nejvyšší orgán památkové ochrany, kterým je ministr, respektive senátor.

Všech 16 zákonů o památkové péči obsahuje také seznam zásahů, ke kterým je zapotřebí mít souhlasné stanovisko. Jde o: „*povolení k úplnému nebo dílčímu zničení kulturní památky, k podstatnému poškození jejího vzhledu, k přestavbám, rekonstrukcím, veškerým zásahům do stavu, k umístění reklamních nápisů, a k odstranění z místa.*“ V případě, že se s památkou nenakládá dle příslušné legislativy a jí tak hrozí poškození, či v extrémním případě zánik, uznávají všechny zákony krajní možnost, kterou je vyvlastnění památky.

⁶ Pro zařazení mezi památky jsou ve SRN 3 druhy zápisu:

- 1.) indikativní seznam (soupis či list památek) - k zápisu není zapotřebí mít souhlas vlastníků
- 2.) konstitutivní seznam (kniha či seznam památek) - proti zápisu je majitel oprávněn podat žalobu
- 3.) prozatímní seznam - je časově omezen (na max. 6 měsíců) a opětovný zápis není možný

Nepovolené zbourání historického objektu lze potrestat vysokými pokutami a některé země dokonce prosazují odnětí svobody od jednoho do tří let.

K nejdůležitějším zásadám, které ctí téměř všechny spolkové země, patří povinnost chránit veškeré kulturní památky, a to bez ohledu na to, kdo je jejich vlastníkem, tzn., zda je majitelem stát, spolková země, obec, soukromník či církev (Kiesow, 2012, s. 97, 98).

3.4.2 Finanční podpora kulturních památek v SRN

Vlastníci kulturních památek mohou v SRN získat několik druhů finanční podpory, a to ze zemských, spolkových a obecních dotačních prostředků, dále z příspěvků od sdružení obcí a v neposlední řadě také ze soukromých nadačních fondů. V rámci žádosti o získání finanční podpory je třeba, aby majitel objektu uvedl přesný záměr, pro který finance požaduje, mělo by se jednat hlavně o údržbu, rekonstrukci či modernizaci památky.

Dotace a příspěvky:

- *„Spolkové prostředky na údržbu stavebních památek celostátního významu*
- *Spolkové prostředky z programu na zastřešení a zajištění pro nové spolkové země a východní část Berlína*
- *Příspěvky na nerentabilní náklady v sanačních oblastech podle dřívějšího zákona o podpoře výstavby měst, nyní součástí Stavebního zákoníku ve znění z 27.8.1997*
- *Příspěvky památkové péče*
- *Příspěvky zemí a okresů*
- *Příspěvek na obnovu, rozvoj nebo údržbu vesnice*
- *Příspěvky od nadací“*

Kromě získání finančních prostředků na nutné opravy či rekonstrukce existuje ještě pro vlastníky kulturních památek možnost získat různé daňové úlevy:

- *„Zákon o údržbě a modernizaci kulturněhistoricky a urbanisticky cenných budov“* (jde o možnost každoročního odepisování nákladů na opravu památky až do 10%)
- *Zákon o dani z příjmu na výdaje na zachování kult. hodnot zasluhujících ochrany*
- *Zohlednění u majetkové daně*
- *Zohlednění u daně dědické a darovací*
- *Sleva na dani za nemovitost“* (Kiesow, 2012, s. 197-202).

3.5 Kulturní památky dle legislativy České republiky

Definováním kulturních památek a jejich hodnotami pro společnost se rovněž zabývá česká legislativa, a to prostřednictvím zákona o státní památkové péči č. 20/1987 Sb., který označuje mimo jiné ministerstvo kultury České republiky za instituci, jež má právo nazývat věci, které vyhodnotí jako vhodné, za kulturní památky. Zmíněný zákon definuje kulturní památky jako věci: „*nemovité a movité, popřípadě jejich soubory, a) které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické, b) které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem*“ (Zákon o státní památkové péči, § 2 odst. 1).

Na základě těchto kulturních hodnot (revolučních, historických, uměleckých, vědeckých a technických) je vláda oprávněna vybírat historické objekty nebo jiné hmotné (movité či nemovité) věci, které zmíněné hodnoty splňují, tzn., z pohledu vlády představují významný hmotný doklad dějin lidstva. Vybrané památky následně vláda ČR prohlašuje za kulturní památky⁷, s tím, že nejvýznamnější zástupci kulturních památek, které by měly mít mimořádný historický význam nebo výjimečnou uměleckou hodnotou, mohou být dále jmenovány národními kulturními památkami (NKP), s čímž souvisí následný závazek týkající se péče o kulturní dědictví. O veškeré kulturní památky, u NKP to platí dvojnásob, je totiž společnost povinna se postarat, a to z důvodu zachování a předání těchto podstatných kulturních hodnot budoucím generacím (Pásková, Zelenka, 2002, s. 153).

Poslední stupeň pak představuje zapsání NKP na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, tyto památky, které by měly mít nadnárodní význam, však musí projít velmi přísným výběrem (Národní památkový ústav, 2010, [online]). Na seznamu UNESCO jsou zapsány rovněž památky nacházející se na území SRN.

Detailní přehled hmotného kulturního dědictví v ČR a SRN včetně aktuálních počtů podrobněji vymezuje sekundární analýza dat (viz str. 41).

⁷ Movité a nemovité kulturní památky jsou evidovány v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky a jsou chráněny zákonem č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči. Seznam movitých kulturních památek však není veřejně přístupný, a to z důvodu možného odcizení těchto památek. Nahlédnutí do seznamu je možné jen s písemným svolením majitele (NPU, 2010, [online]).

3.5.1 Ochrana kulturních památek dle legislativy ČR

Ochrana a zachování kulturních památek je veřejným zájmem, jenž je zajišťován a korigován skrze systém nakládání s kulturním dědictvím, který představuje památková péče. Mezi základní činnosti památkové péče patří např.: „*ochrana, uchovávání, poznávání, zprostředkování (prezentace) hodnot památkového fondu a zprostředkování jeho památkových hodnot veřejnosti*“ (Ministerstvo kultury, 2007, [online]).

K péči o kulturní památky, tzn. k jejich ochraně a užívání, se v České republice vyjadřuje rovněž památkový zákon, a to v druhé části v rámci § 9: „*Vlastník kulturní památky je povinen na vlastní náklad pečovat o její zachování, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Kulturní památku je povinen užívat pouze způsobem, který odpovídá jejímu kulturně politickému významu, památkové hodnotě a technickému stavu. Je-li kulturní památka ve státním vlastnictví, je povinností organizace, která kulturní památku spravuje nebo ji užívá nebo ji má ve vlastnictví, a jejího nadřízeného orgánu vytvářet pro plnění uvedených povinností všechny potřebné předpoklady*“ (Zákon o státní památkové péči, § 9 odst. 1).

Po výkonné stránce je památková péče v České republice zajišťována třemi orgány, a to Ministerstvem kultury ČR, které představuje ústřední orgán státní správy pro kulturní památky, a dále ministerstvu podřízenými krajskými úřady a obecními úřady obcí s rozšířenou působností.

Pod Ministerstvo kultury spadá kontrolní orgán tzv. Památková inspekce, jejíž hlavním posláním je, jak samotný název orgánu napovídá, dozorovat péči o kulturní dědictví, zda probíhá dle legislativy ČR (Zákon o státní památkové péči, § 25 až 27). Kromě Památkové inspekce dále pod Ministerstvo kultury ČR patří státní příspěvková organizace Národní památkový ústav (NPÚ)⁸, který představuje vědní instituci, jejíž hlavní činností není vydávání stanovisek, ale poskytování odborné pomoci výkonným orgánům památkové péče (např. formou vydávání doporučení) a správa státních kulturních památek, ve většině případů se jedná o státní hrady a zámky. V případě soukromých historických objektů, pokud mají jejich majitelé zájem, poskytuje NPÚ metodickou pomoc, v jejímž rámci např. radí, jak lze památky efektivně využívat a zapojovat je do života dnešní společnosti (Konceptce NPÚ na léta 2011-2015, 2011, s. 38, [online]).

⁸ NPÚ vede Ústřední seznam kulturních památek.

Výkon státní památkové péče na krajské úrovni, který je rovněž definován v památkovém zákoně, zajišťují krajské úřady. Mezi nejdůležitější povinnosti krajských úřadů patří vydávání závazných stanovisek k obnově národních kulturních památek, dále v případě probíhající obnovy by měli zástupci krajského úřadu provádět odborný stavební dohled, a v neposlední řadě je povinností tohoto úřadu mapovat nemovité kulturní dědictví v rámci svého kraje, což spočívá ve vedení příslušného seznamu. Obce s rozšířenou působností zajišťují komplexní péči o hmotné kulturní dědictví, tzn., starají se o nemovité a movité kulturní památky, dále o památkové rezervace a památkové zóny. V jejich kompetenci je vydávání závazných stanovisek k ochraně zmíněného kulturního dědictví, dále se vyjadřují k územním plánům a v neposlední řadě zajišťují stavební dohled, v případě, že dochází k obnově kulturní památky nacházející se na jejich území.

3.5.2 Finanční podpora kulturních památek v ČR

Finanční náklady na údržbu, rekonstrukci a modernizaci kulturních památek hradí v první řadě, jak definuje památkový zákon, majitelé těchto objektů. Historické objekty nacházející se na území České republiky jsou převážně v soukromém vlastnictví, a další jsou pak majetkem státu, obcí nebo církve. V případě, že vlastník památky není schopen zajistit dostatek finančních prostředků na její opravu, je k dispozici několik možností, kam se obrátit a získat tak potřebné finance.

Finanční podporu pro vzácné kulturní památky, jejichž zachování je pro společnost obzvláště důležité (např. NKP), lze získat z různých programů Ministerstva kultury, a to formou státní dotace. Méně významné objekty pak mohou zažádat o dotaci z krajských a v některých případech i z obecních fondů. V rámci získání financí na zachování kulturního dědictví může být vlastníkem památek nápomocný NPÚ, který ač finance neposkytuje, tak vypisuje doporučení, jež se odevzdává spolu s žádostí o finanční podporu. Po získání doporučení má daná památka velkou šanci na schválení požadavku (Zákon o státní památkové péči, § 16). Další zdroj představují příspěvky, a to převážně nadační, které poskytují neziskové organizace. Jde o nadace, které se přímo zaměřují na oblast památkové péče, případně jde o nadace korporátních společností. Dle NPÚ byly pro rok 2018 vytvořeny další možnosti získání finanční podpory. Jde o podporu v rámci Evropského roku kulturního dědictví a dále hlavní město Praha vyhlásilo Grantový program k výročí 100 let vzniku samostatného československého státu a 25 let České

republiky, v jehož rámci budou podpořeny akce spojené s tímto výročím (NPÚ, 2018, [online]).

Dotaci pro obnovu kulturní památky lze získat z následujících programů:

- Dotace Ministerstva kultury
- Havarijní program
- Péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny
- Záchrany architektonického dědictví
- Restaurování movitých kulturních památek
- Regenerace městských památkových rezervací a zón
- Obnova kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností
- Podpora pro památky UNESCO
- Kulturní aktivity v památkové péči

Kromě finančních příspěvků, které lze získat na opravu kulturních památek, existuje v České republice, stejně jako ve Spolkové republice Německo, pro vlastníky historických objektů další možnost, a to získání daňové úlevy:

- Úleva od daně za staveb
- Úleva od daně z pozemků
- Úleva od daně darovací
- Nestandardní režimy odpisování

V oblasti daňového zvýhodnění je Česká republika v porovnání s ostatními vyspělými státy stále pozadu (Magistrát hlavního města Prahy, 2010, [online]).

3.6 Kulturní památky jako zdroj identity a kulturní potenciál cestovního ruchu

Jak bylo v rámci 3. kapitoly vysvětleno, kulturní dědictví, a to hlavně jeho hmotná část, kterou reprezentují kulturní památky, jichž je na území České republiky a Spolkové republiky Německo značné množství, představuje důležitou součást lidského života a kultury. Jde o svědectví dávné minulosti, které je specifické duchovními, estetickými a historickými hodnotami, jež jsou pro naši společnost zásadní, a panuje u nich všeobecný konsensus, že je jejich zachování pro budoucí generace naprosto zásadní.

Kromě předávání zmíněných hodnot budoucím generacím jsou kulturní památky podstatné pro obce a regiony, jelikož podporují sounáležitost obyvatel s prostředím, ve kterém žijí. Představují jakýsi zdroj identity, a to tak, že pomáhají dané místo charakterizovat a vyzdvihují jeho význam a historii. Kromě místních obyvatel jsou zachované památky podstatné také pro turisty. Trendem současné moderní společnosti je cestování a poznávání kulturně zajímavých oblastí. Historické objekty, o které jejich vlastníci náležitě pečují, tak podporují rozvoj cestovního ruchu, což je příznivé pro obce a regiony, a to z ekonomického hlediska (Ministerstvo kultury, 2007, [online]).

Péče o kulturní památky je však spjata s nemalými finančními náklady na jejich nutnou rekonstrukci a modernizaci, což představuje často velký kámen úrazu pro majitele těchto historických skvostů. Jak je popsáno v oddílech 3.4.2 a 3.5.2, které se zabývají finanční podporou kulturních památek v SRN a v ČR, pro majitele pamětihodností existuje několik možností finanční výpomoci, o kterou se mohou ucházet, a to ve formě dotací či příspěvků, případně lze získat úlevu na daních. I přes tuto zásadní pomoc ze strany orgánů památkové péče (v případě SRN památkové ochrany), je však nutná také vlastní iniciativa majitelů historických objektů. Současný trend vyžaduje zapojit památky do života dnešní společnosti. Zapojení probíhá formou různých oživovacích aktivit, tzv. animací, díky kterým se památky stávají kulturně atraktivní pro zmíněnou oblast cestovního ruchu (Pásková, Zelenka, 2002, s. 153).

Animačním aktivitám a cestovnímu ruchu, které jsou navzájem zásadně propojeny, se věnuje blíže následující kapitola č. 4.

4. Animace kulturních památek skrze cestovní ruch

4.1 Všeobecný pohled na animaci

Pojem „animace“ vzešel z latinského slova „anima“, což v českém jazyce znamená duše. Duše má úzkou souvislost s životem, tzn. označení „animace“ lze vyložit jako vdechování života čili oživení (Kaplánek, 2011).

Animace je v dnešní společnosti celkem zakořeněné označení, avšak většina lidí si jej stále spojuje výhradně s animovaným filmem. Jedná se však o daleko širší pojem pronikající do mnoha oborů. Kaplánek, který se zabývá animací z pedagogického a výchovného hlediska, vymezuje několik směrů, z nichž pouze tři mají souvislost s tématem této diplomové práce. Jde o sociálně-kulturní, kulturní a volnočasovou kulturní animaci. Cílem sociálně-kulturní animace je dle Kapláneka kulturní změna ve smyslu povznesení kultury ve společnosti. Naproti tomu kulturní animace se nesnaží o změnu, ale naopak o zachování tradičních hodnot do budoucna. Poslední směr, oživení volnočasové kultury, vznikl ve 20. stol., kdy lidé, hlavně v Evropě, začali vnímat důležitost volného času a jeho trávení (Kaplánek, 2011, s. 300).

Předmětem této diplomové práce je ožívování kulturních památek za účelem zachování národní kultury pro budoucí generace, tedy kulturní animace.

4.1.1 Kulturní animace

Pojem „kulturní animace“ lze jednoduše vyložit jako oživení kultury. Jde o znovuzavedení kulturních prvků či vzorců (hmotných i nehmotných) a jejich následné začlenění do života současné společnosti (Patočka in Tyslová, 2012, s. 10). Význam kulturní animace vysvětluje také Velký sociologický slovník, který toto označení dává do souvislosti s tzv. „osvětou“.⁹ Osvěta je v kulturním pojetí chápána jako činnost, která má zajistit nejoptimálnější využití lokálního kulturního potenciálu, a to mimo jiné skrze revitalizaci

⁹ Pojmem „osvěta“, který je spjat s kulturní animací, jsem se zabývala v rámci bakalářské práce. Jde o: „přinášení, zprostředkování, zpřístupňování a popularizaci poznání a cvičení v dovednostech s touto činností souvisejících. Důsledkem osvěty je překonání nezaviněné kulturní zaostalosti, v níž nedobrovolně žijí početné skupiny populace“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 736).

materiálních i duchovních kulturních statků a jejich následné distribuci v podobě kulturních služeb¹⁰ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 736, 737).

Animace kultury může být buď řízená, v jejímž rámci dochází k cílenému oživení (v případě kulturní památky probíhá oživení skrze zavedení animačního projektu), dále pak ve společnosti vzniká animace neřízená. V tomto případě jde o přirozeně vzniklé změny ve společnosti, které lze nazvat jako animační procesy (Patočka in Tyslová, 2012, s. 10).

V některých zemích se na animaci kultury nahlíží jako na „*dodávání impulsu ke konání, motivaci ke kulturním iniciativám, podněcování, mediátorství, posilování a dodávání odvahy*“. Animační projekty v těchto zemích vycházejí z animace osob, tzn., nejprve dochází ke zkoumání cílové skupiny (Siostrzonek, 2008, s. 23.). V České republice i ve Spolkové republice Německo se animace kultury vztahuje převážně k zachovalým hmotným strukturám, ve většině případů jde o nemovité kulturní památky, které jsou pro společnost viditelné. Jejich vysoká koncentrace je navíc, jak pro ČR, tak pro SRN typická. Animační projekty ve zmíněných zemích tudíž vycházejí z kulturního dědictví a teprve následně zahrnují zkoumání cílové skupiny včetně jejího oslovení (Tyslová, 2012, s. 41).

Dalším pojmem souvisejícím s touto tematikou, je tzv. „reanimace“, která je spjata ve většině případů se zapomenutými či zaniklými hmotnými strukturami, jde například o dávné infrastruktury nebo civilizace. Tyto zaniklé struktury, které jsou odhaleny například v archeologických nalezištích, jsou pomocí reanimace znovuzapojeny do života stávající společnosti (Patočka in Tyslová, 2012, s. 10, 11).

V rámci této práce, která se zabývá dochovaným hmotným kulturním dědictvím a jeho nutnou ochranou, se budu dále věnovat pouze řízené animaci, tzn. zavádění různých animačních projektů na vybraných pamětihodnostech. Pro pochopení problematiky je nutné nejprve vymezit základní premisy v rámci animace hmotného kulturního dědictví.

¹⁰ Kulturní služby byly rovněž definovány v BP, a to dle Heřmanové a Patočky jako: *škála zpoplatněných (komerčně nabízených) i veřejných nezpoptatněných služeb, ať již jde o nabízené kulturní programy, jazykové a vzdělávací kursy, university třetího věku, nabízené volnočasové aktivity, informační a další doplňkové služby*“ (Heřmanová, Patočka, 2008, s. 53).

4.2 Základní premisy v rámci animace hmotného kulturního dědictví

Hmotné kulturní památky představují viditelný doklad dávné tvůrčí minulosti. Nejen z hlediska dnešní společnosti, ale již od 19. století je zachování a poznání nemovitých kulturních památek vnímáno jako podstatný fakt. O takto nastavené společenské smýšlení se zasadilo a neustále se zasazuje hned několik vědních oborů, a to hlavně kunsthistorie a památková péče. Kromě samotného poznání kulturního dědictví zmíněné obory usilují o interpretaci a zapojení kulturních památek do aktuálního dění ve společnosti (Patočka in Tyslová, 2012, s. 10).

Moderní společnost je specifická svým materialistickým nazíráním na svět, což má vliv také na zmíněnou interpretaci hmotných kulturních památek.¹¹ Životnost historického objektu je často spojována s životností hmoty, kterou představuje, jednoduše řečeno, materiál, ze kterého je památka postavena. Vznik a zánik památky se v některých radikálních postojích dokonce vztahuje pouze k životu živých organismů, tedy lidí, kteří jsou s daným objektem spjatí. Z tohoto úhlu pohledu znamená smrt vlastníků také zánik jejich památky.

Patočka ve své publikaci zdůrazňuje, že je nutné oprostít se od zakořeněného materialistického smýšlení a uvědomit fakt, že je životnost daného kulturního objektu dána spíše jeho funkcionalitou, tzn. jeho posláním či funkcí pro danou společnost, a nikoliv pouze životností materiálu, ze kterého je objekt postaven. Jako příklad uvádí autor pojem „morální opotřebení“, který je známý z ekonomie, a zasazuje ho do kontextu s hmotným kulturním dědictvím, jež v tomto případě reprezentují gotické památky, které dle Patočky kvůli zmíněnému „morálnímu opotřebení“ přišly v jisté době o svoji společenskou funkci: *„Středověké hrady ztratily svůj význam v 16. a 17. století právě pro své morální opotřebení. Ztratily svou funkcionalitu jak v oblasti technologie vojenství, kultury bydlení a koneckonců i co do své funkce administrativního centra z důvodu své odlehlosti od hlavních zdrojů ekonomického života“* (Patočka in Tyslová, 2012, s. 11, 12). Mnohé středověké hrady tak byly ze zmíněných důvodů na přelomu 16. a 17. století svými majiteli

¹¹ Jde převážně o společnost 20. století, avšak jistý „dozvuk“ lze pozorovat i v dnešní společnosti 21. století.

opuštěny, i když byly často ve velmi zachovalém stavu, dle Patočky byla jejich materiální podstata mnohdy nedotčena.¹²

Nejen pro středověkou společnost byla důležitá funkcionalita. Objekty, které se zachovaly z dob minulých, a které jsou dnes nazývány jako hmotné kulturní památky, je třeba animovat a následně je zapojit do života současné společnosti. Aby mohla být památka oživena, je v první řadě nutné ji správně interpretovat, jinak řečeno poznat její původní význam, tzn., jakou společenskou funkci měla např. pro své původní majitele, a tyto nemateriální kulturní atributy je zapotřebí oživit. Nejvhodnějším nástrojem animace kulturního dědictví, díky kterému dochází k požadovanému propojení ideové a hmotné podstaty kulturního vzorce, je umělecké ztvárnění, které oslovuje lidské smysly a pomáhá tak lépe pochopit danou myšlenku. Může jít například o vyjádření myšlenky pomocí zvukového či vizuálního projevu.

Historické skvosty tak díky správné interpretaci a následné animaci, nejčastěji umělecké, jak bylo popsáno výše, znovu získávají zmíněnou společenskou funkcionalitu, stávají se vyhledávanými objekty a díky tomu mohou být zachovány pro další generace. Například gotické hrady, o kterých byla zmínka, jsou dnes často reanimovány jako dominanty krajiny, ve které jsou tyto skvosty zasazeny (Patočka in Tyslová, 2012, s. 12).

4.2.1 Animace kulturního dědictví z pohledu praktického uplatnění ve společnosti

Jak je popsáno v oddílu 4.2, hmotné kulturní památky je nutné nejprve správně interpretovat a poté je zapojit do života současné společnosti. Správná interpretace se získává nejčastěji tak, že se zjišťují veškeré okolnosti kolem života lidí, kteří byli s danou pamětihodností určitým způsobem spjatí, kupříkladu daný objekt postavili, vlastnili nebo měli co do činění s jeho funkcionalitou či s jeho zánikem. Po zjištění potřebných informací následně dochází, jak Patočka uvádí, k „vřazení“ neboli začlenění památek do společnosti, a to skrze 4 druhy kulturních animací.

¹² Stejný osud potkal také v této době gotický hrad Kost, kterému se budu věnovat v praktické části této diplomové práce. Poslední majitel, pro kterého byla Kost sídelním hradem, byl Oldřich Felix z Lobkovic. Jeho dcera Polyxena již měla představu o bydlení odlišnou, proto kostecké panství prodala roku 1632 Albrechtovi z Valdštejna a následně roku 1637 Heřmanovi Černínovi z Chudenic, který zmíněný hrad využíval pouze k hospodářským účelům (Pekař, 1942, s. 15, 16). Díky této své nové společenské funkcionalitě hrad Kost přežil až do dnešní doby a nebyl zbourán jako jiné středověké památky, jako například nedaleký hrad Veliš u Jičína, který byl zlikvidován na konci 17. století.

Druhy kulturních animací dle Jiřího Patočky:

- Sociokulturní animace
- Duchovní animace
- Sociopolitická animace
- Ekonomická animace

V rámci „sociokulturní animace“ autor jako příklad uvádí animaci lidové architektury, konkrétně jde např. o zakládání skanzenů, případně vesnických památkových rezervací. Podstatu lidové architektury, jednoduše řečeno venkovského obydlí, lze pochopit pouze v souvislosti s životem původního venkovského obyvatelstva, s jeho sociálními a ekonomickými charakteristikami, či kulturními schopnostmi, jako je lidové umění. Dalším příkladem je zámecká a hradní architektura, které lze porozumět teprve po seznámení se s elitní společenskou vrstvou, která dané objekty nechala postavit a následně zde žila. Podstatné prvky, na které je třeba se zaměřit, jsou hodnoty, ideály či životní tempo sledované elitní skupiny. Ať už obyčejná venkovská sídla nebo honosné zámecké a hradní objekty jsou v dnešní době animovány na základě zjištěných sociálních a kulturních znaků, které byly typické pro danou venkovskou či elitní skupinu obyvatelstva. Jde o tzv. „sociokulturní“ začlenění kulturního dědictví do života dnešní společnosti. (Patočka in Tyslová, 2012, s. 15).

Významné kulturní památky představují také sakrální objekty, u kterých je ideová podstata ještě důležitější než u světských památek. Hmotné prostředí, které představuje stavba, či vybavení církevního objektu, bylo vždy stavěno až na druhou kolej za ideový základ. V rámci animace těchto kulturních památek je z ideového důvodu prakticky nemožné změnit účel jejich využití. V případě, že se najde nové využití, např. většina církevních objektů má vynikající akustiku, tudíž mohou být využity jako koncertní prostory, tyto projekty však často krachují z ekonomického hlediska, např. energetické parametry mohou být pro nové účely nevyhovující a zajištění vytápění těchto staveb je pro jejich provozovatele finančně velmi náročné. Vzhledem k tomu, že uživatelů, kteří pravidelně navštěvují sakrální objekty, rapidně ubývá, a to v rámci celé Evropy, je na tyto památky nahlíženo jako na problematické. Postupy v rámci animace hmotných kulturních památek tudíž nelze generalizovat, jednoduše řečeno „házet do jednoho pytle“. Zmíněné církevní památky jsou tak animovány na základě vlastního specifického přístupu, který lze nazvat

„duchovní animací“. Jde o „trend“, který je v současné době typický pro sakrální objekty po celé Evropě. (Patočka in Tyslová, 2012, s. 18).

Déle lze hmotné kulturní památky začleňovat do života současné společnosti pomocí tzv. „sociopolitické animace“. Tento druh animace se často využívá v prostorách, kde se také v minulosti setkávali politické elity a vyměňovali si zde své názory, ideje či nejrůznější politické postoje. Hmotná podstata tohoto prostředí byla opět brána jako méně podstatná a řadila se až za ideovou podstatu. Mezi politicky významné prostory se řadí např. nejrůznější trůnní sály, zámky, či měšťanské domy, ve kterých si vyměňovali své názory různí politici či společenští aktéři dané doby (Patočka in Tyslová, 2012, s. 18).

Poslední a zároveň nejčastější zapojení kulturních objektů do současné společnosti představuje ekonomické začlenění, v jehož rámci jsou kulturní památky co nejefektivněji využity jako ekonomický zdroj. Z ekonomického hlediska jde buď o znovu obnovení původních či vznik nových ekonomických funkcionalit pro dnešní společnost. Z kulturního hlediska je však i přes ekonomické oživení nutné zachovat kulturní poselství dané památky, k čemuž dochází na základě propojení ekonomického a sociálního animačního projektu. Jedině tak je možné začlenit dané kulturní poselství objektu do dnešní moderní společnosti. Ekonomické animační projekty mají široký záběr, tzn. lze je aplikovat do nejrůznějších sfér kultury. Může jít o činnosti, které vznikají za čistě ziskový účelem, jako je kupříkladu „showbusiness“, komerční filmová tvorba nebo využití hmotného kulturního objektu pro účely masového turistického ruchu. Dalším typem ekonomických animačních projektů, které nevznikají pouze za účelem zisku, jsou různé neziskové projekty zaměřené na muzejní či galerijní oblasti nebo obnova kulturních památek.

Současná globalizovaná společnost, která je bohatá na nejrůznější technologie, umožňuje nejen v rámci ekonomické animace prezentovat kulturní vzorce mnohem širšímu okruhu uživatelů, a to např. pomocí nejrůznějších virtuálních průvodců či audio-vizuálních prezentací (Patočka in Tyslová, 2012, s. 18, 19).

4.2.2 Animace kulturního dědictví z pohledu několika oborů

Na pojem kulturní animace je nutné nahlížet ze dvou úhlů pohledu, jednak z pohledu praktického uplatnění kulturního dědictví ve společnosti, což bylo řešeno v předešlém oddílu 4.2.1, důležité je brát také v potaz teoretická zobecnění v širším slova smyslu, tzn.

z pohledu různorodých oborů, jež se často v základní myšlence, která pojednává o začlenění kulturního prvku do života dnešní společnosti, ztelně liší.

V rámci teorie oborů jako je management, PR a marketing je pojem animace kulturního dědictví chápán jako: „*Soubor metod a nástrojů tržní prezentace hmotného či nehmotného statku, který má oslovit konkrétní odběratelskou skupinu. Podstatou je zde vřazení kulturního vzorce do povědomí konkrétně nadefinované sociální skupiny a zpřístupnění jeho významu sociokulturním parametrům této skupiny - tj. např. jazyku, hodnotám, normám, komunikační kultuře, vkusu apod.*“ V rámci animačního projektu se osvědčilo použití sociologických technik prostřednictvím prezentací určených pro různé skupiny nebo také jednotlivce. Cílem těchto oborů je prosadit daný spotřební, politický či kulturní statek, a to v určitých sociálních situacích. Jako příklad uvádí autor zavedení nového produktu prostřednictvím reklamy (Patočka in Tyslová, 2012, s. 21).

„Performing art“ neboli živá kultura využívá animaci za účelem představení různých uměleckých projevů či děl, a to v určitém čase a na určitém místě. Využívá se široké spektrum animačních aktivit, od pouhého ztvárnění uměleckého díla, buď skupinou či jednotlivcem, až po využití současných zvukových a obrazových technik. Podstatou je umělecké ztvárnění daného kulturního vzorce bez nutnosti použití jakýchkoliv kapitalistických prostředků, jako jsou finanční prostředky, galerie, či manažeři.

Animace je spjata také s krajinotvorbou a urbanizmem, v jejichž rámci se pro animační aktivity užívá označení revitalizace neboli znovuoživení. Zmíněné obory, v tomto případě urbanizmus, se soustředí například na městská historická jádra, tovární či nemocniční areály, ghetta nebo dokonce chrámové komplexy, u kterých se snaží znovuoživit jejich funkci a zajistit tak společenské využití. V rámci krajinotvorby je cílem revitalizace krajinného prostoru ve smyslu „renesance“ jeho obytnosti, dále revitalizace městských parků, popřípadě zajištění přístupu k různým přírodním památkám. Oba zmíněné obory se snaží oživit ať už krajinné nebo městské celky, a to s cílem opětovného zajištění jejich funkcionality pro dnešní populaci (Patočka in Tyslová, 2012, s. 22).

Pro potřeby této diplomové práce je zásadní oblast památkové péče, která se zabývá animací kulturních památek již od 60. let 20. století. Památková péče užívá animaci ve dvou rovinách.

První rovina se týká vytipování optimálního využití kulturního objektu v životě dnešní společnosti. Kupříkladu jde o objasnění významu daných kulturních prvků a jejich následné zprostředkování široké veřejnosti, ale může se také jednat čistě o ekonomické využití kulturního dědictví. Tento přístup se začal rodit v minulém režimu, v 50. letech, po konfiskaci hmotných kulturních památek. V této době bylo klíčové zajistit vhodné společenské začlenění těchto objektů, k čemuž se využíval zkreslený výklad s ideovým podtextem. Takto bylo tehdy nahlíženo na animaci, která svým významem připodobňovala pojem kulturní edukace. Animační projekty byly orientovány na výklad kulturních prvků daných památek, jak diktoval tehdejší režim. Vzhledem k velkému množství kulturních objektů, které byly zestátněny, docházelo k jejich postupné devastaci, a to z důvodu nenalezení optimálního společenské využití. Většinou se jednalo o menší lokální památky, které nebyly pro minulý režim tolik zajímavé. Další ohroženou skupinou kulturního dědictví se staly objekty, které byly využívány k hospodářským účelům, a postupem doby došlo k jejich fyzickému opotřebení. O tomto závažném problému, tzn. o ohrožených nemovitých kulturních památkách, se začalo diskutovat až v 80. letech 20. století. Pojem animace začal být pozvolna chápán jako získání nového hodnotného vztahu k veškerým kulturním památkách, tzn. nejen k těm společensky význačným, jako je třeba hrad Karlštejn nebo zámek Hluboká, ale také k menším lokálním historickým objektům. Animační aktivity se od této doby začaly pozvolna odpoutávat od ideologie minulého režimu.

Druhá rovina se zaměřuje znovuoživení kulturních vzorců, které byly zapomenuty, ztratily svůj někdejší význam, případně nemají žádné ekonomické opodstatnění. Jde o tzv. „reanimaci“ zaniklých kulturních vzorců do života současné společnosti. Ve většině případů jde o různé archeologické nálezy, které bez vhodně zvolených animačních projektů, většinou sociotechnických, mohou úplně zaniknout, případně jsou využívány pouze úzkou skupinou lidí, jako např. několika málo odborníky v prostředí různých depozitářů. Kulturní dědictví tohoto typu často mizí kvůli přestavbám historických měst či likvidaci krajiny z důvodu developerských projektů. Jedině díky rozvoji nejrůznějších animačních metod je možné zmíněné kulturní dědictví zachránit. Dle Patočky je pro českou zemi typická hlavně reanimace, a to z důvodu politického nebo ekonomického vyřazení památek ze společenského života, čemuž „dopomohl“ minulý režim. Autor tuto skutečnost popisuje takto: *„Zatímco teorie a praxe v západních zemích řeší v zásadě*

podobné problémy hledáním cest, forem a nástrojů společenské animace kulturních památek, v české situaci jde v převládající míře o jejich reanimaci. Znovu-přiřazení či znovu-nalezení společenského významu konkrétní památky, která se ocitla mimo kulturní horizont společnosti, je však nepochybně náročnější, zejména však nákladnější. Tím vyšší je a bude nákladovost české kultury.“

Hlavním problémem, který spojuje téměř všechny výše uvedené přístupy jednotlivých oborů (marketing, PR a management, krajinaotvrba, urbanizmus a památková péče), jež se zabývají pojmem animace, je poměr myšlenky vs. hmoty v rámci kulturních procesů, jež jsou podstatou společnosti. Jak bylo řečeno v oddílu 4.2, v moderní materialisticky zaměřené společnosti, jde převážně o společnost 20. století, se do popředí dostávají spíše hmotné statky. Dnešní společnost začíná z převažujícího materialistického přístupu pozvolna „střízlivět“, což dokazuje vznik zmíněné živé kultury tzv. „Performance Art“, jejímž smyslem je zprostředkování uměleckého díla publiku, aniž by bylo zapotřebí jakýchkoliv aspektů kapitalismu, jako jsou např. galerie, manažeři či jiné financování související s uměleckou prezentací. Umělcům jde v tomto případě pouze o autentické ztvárnění myšlenky směrem k divákům. Živá kultura se zasloužila o vznik nového typu oživení, jedná se o tzv. „autentickou animaci“, v jejímž rámci dle Patočky: „*Rozhraní mezi hmotou a „nehmotou“ zaniká a kulturní vzorec je tak chápán jako jednota hmotného ztvárnění myšlenky*“ (Patočka in Tyslová, 2012, s. 26).

Autenticita je také spjata s hmotným kulturním dědictvím, jako jsou např. hrady a zámky, které jsou předmětem této diplomové práce. V rámci animace většiny těchto nemovitých kulturních památek je důležité neměnit jejich původní prostorové uspořádání a také účely. Pokud by se nedodržela tato logika, hrozilo narušení, v extrémním případě až popření, smyslu autenticity, tedy pravosti daného prostředí.¹³

4.3 Kulturní památky a motivace k jejich animaci

Jak bylo popsáno v předchozích oddílech, animační aktivity jsou v našem prostředí spjata převážně s hmotným kulturním dědictvím a samotná animace je chápána jako znovuzapojení těchto kulturních prvků či vzorců do života společnosti. Animační program

¹³ S problémem popření autenticity se setkal také gotický hrad Kost. Po jeho konfiskaci, v 50. letech minulého století, a po otevření této památky návštěvníkům, se do paláců umístila expozice barokních soch. Paláce však byly vystavěny ve 14. století, tedy v období gotiky.

však nevzniká z čista jasna. Jeho vzniku předchází určité okolnosti, jinak řečeno motivace, díky nimž se rodí prvotní nápad a následně dochází k řízenému procesu, tzn. k zavedení animačního projektu. Dle Tyslové lze motivaci k animaci kulturních památek vysvětlit jako „Činnost vedoucí k zařazení nebo znovuzařazení kulturního prvku nebo vzorce s charakteristikou kulturního dědictví, do sociálních vztahů“ (Tyslová, 2012, s. 41). Psychologický slovník pojem „motivace“ definuje jednoduše jako „chování vedoucí k dosažení cíle“, kdy cíl je nazýván jako motiv (Hartl, 2010). V souvislosti s animací, se pod motivem skrývá uspokojování lidských potřeb, a to může být vědomé i nevědomé (Tyslová, 2012, s. 42).

Lidské potřeby lze kategorizovat dle amerického psychologa Abrahama Maslowa a jeho pyramidu lidských potřeb.

Tabulka č. 3: Maslowova pyramida lidských potřeb

01.	Biologické a fyziologické potřeby (dýchání, potrava, spánek)
02.	Potřeby jistoty a bezpečí (rodina, zdraví, finanční zdroje, vlastnění)
03.	Potřeby sociální (lásky, přátelství, sounáležitost)
04.	Potřeby úcty a uznání (respekt)
05.	Potřeby poznávací a estetické
06.	Potřeby seberealizace a transcendence

Zdroj: Vlastní zpracování

U prvních dvou potřeb, tzn. u základní biologické potřeby a potřeby bezpečí, lze najít souvislost s motivací k animaci hmotného kulturního dědictví. Jako příklad uvádí autorka Tyslová situaci, kdy majiteli pamětihodnosti, kterou zároveň daný majitel obývá, hrozí ztráta jeho historického objektu, a to například z důvodu chátrání památky. Ztráta památky by ve zmíněném případě znamenala pro majitele zároveň ztrátu přístřeší. V této situaci lze najít motivaci k animaci kulturní památky s cílem uspokojit základní lidské potřeby, tzn. zabezpečit si přístřeší a nezbytnosti s tím spjaté. Druhá oblast zahrnující potřebu jistoty a bezpečí úzce souvisí s potřebou pořádku, který je společností vnímán jako obecně sdílený řád. Hmotné kulturní dědictví, které je kupříkladu v havarijním stavu, lze vnímat jako nepořádek. Z důvodu znovuoobnovení požadovaného společenského řádu tak vzniká motivace k animaci tohoto kulturního objektu.

Dalším typem motivace k oživení kulturního dědictví je motivace za účelem vylepšení nedostatků v rámci potřeby uznání a úcty, případně sociálních potřeb. Tyto dvě oblasti souvisí jak s hmotným, tak i s nehmotným kulturním dědictvím. Animační projekty, díky

nimž vznikají např. nová pracovní místa na kulturních památkách, nové kulturní vyžití pro danou komunitu lidí, vznikají s cílem uspokojit sociální potřeby nebo potřeby uznání pořadatelům.

Zbylé oblasti potřeb nacházející se na vrcholu pyramidy, tzn. potřeby poznávací, estetické a seberealizační, představují rovněž motivaci k zavedení animačních aktivit na kulturních pamětihodnostech.

Z výše uvedeného vyplývá skutečnost, že motivaci k animaci kulturního dědictví lze nazývat podle potřeb animátora, které chce uspokojit. Ve všech zmíněných případech šlo o animaci vnitřní, tzn., člověk motivovaný k animaci provádí animační aktivity, aby uspokojil své osobní vnitřní potřeby. Dle autorky Tyslové však existuje také animace vnější. Jde o situaci, kdy daný jedinec neuspokojuje výhradně svou potřebu, ale kupříkladu je zaměstnán na památce, kterou oživuje z důvodu dodržení pracovní smlouvy. Jednoduše řečeno, jeho pracovní náplň spočívá v animaci kulturního objektu (Tyslová, 2012, s. 44).

V České republice je mnoho institucí, jejichž zaměstnanci mají v pracovní náplni zavádění animačních projektů. Jde o veškeré organizace vykonávající veřejnou službu. Důkazem je například zákon O ochraně sbírek muzejní povahy (č. 483/2004 Sb.), ve kterém je uvedeno: „*Veřejnými službami poskytovanými muzeem nebo galerií jsou služby, které slouží k uspokojování kulturních, výchovných, vzdělávacích a informačních potřeb veřejnosti (dále jen "veřejná služba"). Veřejné služby jsou zčásti nebo zcela financovány z veřejných rozpočtů*“ (Zákon O ochraně sbírek muzejní povahy, § 2 odst. 4).

O oživení kulturního dědictví se snaží také další rezorty, což potvrzuje kupříkladu dotační program Ministerstva pro místní rozvoj, který podporuje cestovní ruch. Program nese název „Cestování dostupné všem“ a jeho cílem je zatraktivnění regionů za účelem posílení cestovního ruchu. Smyslem této politiky je zajistit prosperitu regionů. Animační projekty, které jsou podporované tímto programem pod záštitou MMR, jsou zaměřené jak na oživení volného času, tak na oživení památek (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2016, [online]).

Každý animační projekt musí mít vyřešenou otázku, z jakých zdrojů bude financován.

4.4 Animační projekty a možnosti jejich financování

Aby mohlo dojít prostřednictvím animačního projektu k oživení kulturní památky, ať už z důvodu nutného stavebního zásahu nebo kvůli úpravě objektu k novému účelu, je nutné zajištění finančních zdrojů. Jak bylo popsáno v oddílu 4.2.1, každá památka musí být součástí jak animačního, tak ekonomického projektu, jedině tak může být začleněna do života dnešní společnosti a zároveň může být zachována pro budoucí generace (Heřmanová, Patočka, 2008, s. 140). Dle Holáňové představují animační aktivity často jedinou možnost, jak zajistit existenci těchto historických objektů do budoucna, tudíž by mělo být ve státním zájmu se o tyto kulturní skvosty postarat a zajistit finanční zdroje (Holáňová in Tyslová, 2012 s. 76).

Existuje několik zdrojů pro financování historických objektů, mezi nejčastější patří zdroje, které jsou uvedené v tabulce č. 4 (Kiesow, 2012, s. 197, Místní a regionální kultura, [online]).

Tabulka č. 4: Financování animačních projektů na kulturních památkách

01.	Finanční podpora státu - přímá: Státní rozpočet, MK ČR, MMR ČR, rozpočet památkové péče, rozpočet úřadu kancléře SRN
02.	Finanční podpora státu - nepřímá: Daňové úlevy, daňová zvýhodnění, osvobození od daní
03.	Dotace, programy, půjčky úřadů
04.	Granty tuzemských organizací a nadací
05.	Granty zahraničních organizací a Evropské unie
06.	Dary soukromých nadací, veřejné sbírky
07.	Příspěvky z obecních a městských rozpočtů v ČR, příspěvky zemí a okresů v SRN
08.	Finanční prostředky získané z provozu památky (vstupné, pronájem kulturních objektů)

Zdroj: Vlastní zpracování

V tabulce uvedené finanční zdroje lze dále členit na základě vlastnictví kulturní památky, zda je v soukromém či státním vlastnictví, dále na základě právní ochrany nemovitých objektů a v neposlední řadě také dle míry podílení se na spolufinancování ze strany majitele památky. Další významný zdroj představují specializované projekty, které přímo podporují záchranu a využití kulturních památek. Jak bylo již několikrát v této diplomové práci zdůrazněno, animace kulturního dědictví je pro společnost velmi důležitá. Tuto skutečnost potvrzuje Integrovaný operační program EU, který se nazývá „Vracíme památky do života“. Cílem tohoto programu je kulturní památky nejen zrekonstruovat, ale také animovat a vrátit je tak do života společnosti. Program cílí mimo jiné také

na dlouhodobý rozvoj a kvalitu animačních aktivit, které jsou na daných památkách zavedeny. Unikátnost programu spočívá ve snaze podpořit vyšší kulturní vzdělanost v rámci naší společnosti, od laiků až po odborníky v oblasti kultury, a to skrze obnovu historických objektů. Většina poskytnutých finančních prostředků pro vybrané projekty je z dotací EU, což je přibližně 85% a zbylých 15% jde pak z rozpočtu státu. Jak uvádí Holáňová: „*Tyto projekty jsou typickou ukázkou animačních procesů, které opravdu vrací památky do současného života obyvatel, a přináší jim něco více, než jejich uměleckou a historickou hodnotu*“ (Holáňová in Tyslová, 2012, s. 81).

Finanční zdroje jsou zapotřebí nejen pro animační projekty, které vznikají za účelem obnovy a oživení kulturních památek, ale důležité jsou také pro nutnou propagaci těchto pamětihodností, díky níž dochází k podpoře kulturního cestovního ruchu.

Pro uvedení do tématu kulturního cestovního ruchu je zapotřebí nejprve definovat cestovní ruch z všeobecného hlediska.

4.5 Všeobecný pohled na cestovní ruch

Pro cestovní ruch (dále také CR) se často užívá pojem turismus. Jeho význam definovala Světová organizace cestovního ruchu (WTO) jako: „*činnost osob cestujících do míst a pobývajících v místech mimo své obvyklé prostředí po dobu kratší než jeden ucelený rok, za účelem trávení volného času a služebních cest*“. Turismus přináší bezpočet výhod, ale z určitého úhlu pohledu může společnost jistým způsobem ohrožovat. Mezi přínosy se řadí například ekonomický rozvoj regionu, který vzniká díky novým pracovním příležitostem a přísunu kapitálu. Cestovní ruch může také přispět k sociálně pozitivní změně, tzn. ke zkvalitnění života, a to např. skrze obnovení místní tradiční kultury. Lidé provozující turismus si obvykle utváří dobrý vztah nejen ke kulturnímu, ale také k přírodnímu bohatství. Díky cestovnímu ruchu ve společnosti vzniká lepší odpovědnost k životnímu prostředí. Pro tuto diplomovou práci je podstatný fakt, kdy na základě působení turismu dochází k lepšímu využití kulturního potenciálu regionů. Jak již bylo zmíněno, s CR je spjato i mnoho negativních vlivů, mezi nejčastější patří devastování kulturních či přírodních památek nebo také nabourání místního tradičního způsobu života, který může v nejhorším možném případě zaniknout úplně. (Pásková, Zelenka, 2002, s. 6).

Dle základního dělení rozlišujeme druhy a formy cestovního ruchu, viz níže uvedené tabulky č. 5 a 6 (Cestovní ruch pro všechny, 2008, s. 12, [online]).

Tabulka č. 5: Druhy cestovního ruchu

01.	CR dle místa realizace	- domácí, zahraniční, vnitrostátní, národní, světový
02.	CR dle vztahu k platební bilanci	- příjezdový, tranzitní, výjezdový
03.	CR dle délky pobytu	- krátkodobý, dlouhodobý
04.	CR dle způsobu zabezpečení	- organizovaný, neorganizovaný
05.	CR dle úhrady nákladů na účast	- komerční, nekomerční

Zdroj: Vlastní zpracování v rámci BP

Tabulka č. 6: Formy cestovního ruchu

01.	Rekreační forma cestovního ruchu
02.	Kulturně - poznávací forma cestovního
03.	Lázeňsko - léčebná forma cestovního ruchu
04.	Sportovně - rekreační forma cestovního ruchu
05.	Formy cestovního ruchu spojené s profesními
06.	Seniorská forma cestovního ruchu
07.	Mládežnická forma cestovního ruchu
08.	Venkovská turistika
09.	Cestovní ruch mimo veřejné normy
10.	Ostatní formy turistického ruchu

Zdroj: Vlastní zpracování v rámci BP

Druhy CR jsou definovány podle toho, jakým způsobem dochází k jejich uskutečnění. Motivace lidí, kteří se rozhodnou pro turismus zase vymezuje formy CR, z nichž pro potřeby této diplomové je zásadní pouze jeden příklad, a to kulturní cestovní ruch nebo také kulturně-poznávací CR, jak je uvedeno v tabulce č. 6.

4.5.1 Kulturní cestovní ruch

Vzhledem k tomu, že jsou jak kultura, tak cestovní ruch širokými pojmy, lze také pro kulturní cestovní ruch najít mnoho definic. MMR vydalo odbornou publikaci Management kulturního cestovního ruchu, kde se o této formě CR vyjadřuje následovně: „*Kulturně-poznávací cestovní ruch je zaměřený především na poznávání historie, kultury, tradic a zvyků vlastního i jiných národů. Tento typ cestovního ruchu je velmi různorodý, má významný výchovně vzdělávací podtext a přispívá k rozšíření kulturně společenského rozhledu obyvatelstva. Cíle jsou různorodé: od kulturní krajiny, přes zajímavá místa, až po hrady a zámky*“ (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2008, [online]). O kulturním

turismu pojednávají také Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví, které považují tuto formu CR za nositele kulturních výměn, a to z důvodu možnosti poznávání kultury jak v současné společnosti, tak z dob minulých. Kultura je dnešní populací vyhledávaná, lidé se zajímají o historické objekty a tím napomáhají k jejich zachování pro budoucí generace. CR s sebou přináší spoustu pozitiv, ale bohužel také díky jeho působení mohou vznikat určité negativní externality. Mezi hlavní pozitiva patří tvorba finančních zdrojů, vznik nových pracovních míst a mimo jiné také lepší vzdělanost místních lidí. V případě, že organizace CR není optimální nebo je turismus nadměrný, tak může dojít také k poškození historických objektů. Pro příznivé výsledky je nutná spolupráce místní samosprávy, lokálních komunit včetně místních lidí s vlastníky nebo správci nemovitých kulturních památek a dalšími zainteresovanými orgány či lidmi (Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví, 2007, s. 204, [online]).

Kulturní cestovní ruch jde neustále kupředu, což je dobrá zpráva pro regiony, na jejichž území se nacházejí zajímavé historické objekty.

4.6 Kulturní památky jako hlavní iniciátoři animace regionu

Kulturní památky, které jsou udržované, případně se ožíví zajímavým animačním projektem, jsou turisticky atraktivní a dokážou i do zanedbaného regionu přitáhnout návštěvníky, což je pro tyto opomíjené oblasti velmi důležité. Turisté nejen, že navštíví danou památku, ale začnou se také zajímat o její okolí, tzn., chtějí poznávat kromě kulturního bohatství také kraj jako takový. Co se vyhledávaných regionů týká, i pro ně je podstatná hojná turistická návštěvnost, k čemuž opět může pomoci kulturní památka, která je aktivní ve vymýšlení nových animací a tím může oslovit nejen nové návštěvníky, ale může také přilákat turisty, kteří již daný region v minulosti navštívili (Hubertová in Tyslová, 2012, s. 96).

Dle Jakubíkové *„Lidé necestují stovky kilometrů jen proto, aby navštívili určitou restauraci nebo strávili několik dní v určitém hotelu. Přijíždějí do určitého místa, určité destinace cestovního ruchu, o které jsou přesvědčeni, že naplní jejich sny o využití volného času“*. Za turistickou destinaci je považována lokalita, která je turisty vyhledávaná, a to z důvodu její vysoké atraktivity. S atraktivitou má úzkou spojitost jedinečnost. Největším lákadlem jsou totiž taková místa, která mohou návštěvníkům nabídnout něco výjimečného, co jinde nemají šanci vidět. Mezi nejčastější regionální atraktivity patří právě hmotné

kulturní památky. Lidé, kteří navštíví danou destinaci, však nereflektují pouze vybranou atraktivitu, v tomto případě kulturní památku, ale vnímají také další faktory, jako například kvalitu služeb, čistotu v daném prostředí, či vstřícnost místních usedlíků. Jednoduše řečeno, návštěvníci vnímají danou destinaci jako jeden celek (Jakubíková, 2009, s. 37).

Dle výše uvedeného vyplývá, že je spojení kulturních památek a turismu pro regiony a jejich rozvoj naprosto klíčové. Historické objekty lze rovněž animovat přímo skrze cestovní ruch.

4.7 Animace kulturních památek skrze cestovní ruch

Mezi nejobvyklejší způsoby využití nemovitých kulturních památek patří v současnosti cestovní ruch. Jedno odvětví bez druhého by prakticky nemohlo existovat. Turismus dosahuje v dnešní době, kdy lidé tráví svůj volný čas cestováním a poznáváním, značného růstu, což by bez kulturního a samozřejmě také přírodního dědictví nebylo možné. Historické objekty jsou zase závislé na turistické návštěvnosti, díky níž získávají nemalé finanční prostředky na nutné rekonstrukce a mohou být tak zachovány do budoucna pro následující generace. Silná vazba mezi CR a památkami je zřejmá, podstatnou roli však hrají regiony a jejich politika, památková péče a v neposlední řadě také vlastníci či provozovatelé kulturních objektů, a sice důležitý je fakt, zda tito jednotliví „hráči“ danou provázanost využijí a pokud ano, tak v jaké míře (Vitáková, 2007, s. 44). Dle Holáňové je: *„zapojení určitého památkového objektu do oblasti cestovního ruchu, napojení památky na turistické trasy a provázání kulturního programu památky s nabídkou cestovních kanceláří jednou z hlavních možností animace, která představuje trvale udržitelný rozvoj památkových objektů.“* Ze zmíněných kulturních pamětihodností se tak stávají produkty turismu, čímž v podstatě dochází k jejich animaci a následně jsou tyto objekty zapojovány do turistických aktivit a v neposlední řadě také do aktivit obyvatel daných lokalit (Holáňová in Tyslová 2012, s. 120).

V rámci propojení turismu s kulturním dědictvím je však podstatné najít harmonii, a to mezi zájmy cestovního ruchu a památkové péče, jejichž názory se ve své podstatě znatelně liší. Památková péče (dále jen PP) se snaží zachovat hodnoty kulturního dědictví, pokud možno beze změny, pro budoucí generace. Turismus vidí v památkách čistě ekonomický potenciál a jeho cílem je dosáhnout co největší možný zisk. Souznění těchto protikladných oborů pak nastává v případě, že CR i přes ekonomický zisk uznává pravidla PP, tzn.,

památky kvůli zisku nelikviduje a dohlíží, aby neztratily svůj historický ráz. Tato pravidla musí být dodržována i při zavádění animačních projektů na nemovité kulturní památky, které nabízí nepřehledné možnosti v rámci jejich využití. Jak bylo popsáno v oddílu 4.2.2, při ožívování objektu je důležité zachovat jeho autenticitu, což pro historické skvosty, které v sobě nesou odkaz z dávné minulosti, platí dvojnásob. Při každém oživení, ve smyslu změny funkcionality dané památky nebo při zavedení ekonomického projektu, dochází k určitým úpravám objektu, většinou jde o změny v interiéru, a to takové, aby nová funkcionalita prostoru vyhovovala nárokům současné společnosti. Současní návštěvníci mají čím dál větší očekávání, jsou náročnější, a to ve smyslu, že vyžadují kupříkladu větší komfort či širokou škálu kvalitních služeb. Vzhledem k této skutečnosti je nutné, s ohledem na zachování kulturního dědictví do budoucna, dané památky čím dál více upravovat. Důležité je však nenarušit historický ráz objektu, tzn., nové využití musí být za každých okolností podřízeno dané budově, a to bez výjimky (Vitáková, 2007, s. 11).

4.7.1 Pozitivní a negativní dopady v rámci animace památek v CR

V případě, že se kulturní památka díky dobře zvoleným animačním aktivitám stane ve velké míře vyhledávanou destinací, je nutné zavést různá omezení. Např. přílišná turistická návštěvnost totiž může historickému objektu značně uškodit, a to hned z několika důvodů. Čím více proudí do dané lokality lidí, tím vzniká větší riziko vandalizmu a nepořádku, v extrémním případě pak památka tento značný nápor lidí nemusí ustát a začne se např. bortit nebo rozpadat.¹⁴ S rostoucí oblíbeností objektu také souvisí kromě zájmu návštěvníků pozornost subjektů, které chtějí z popularity památky profitovat. Jako příklad lze uvést všemožné obchůdky se suvenýry, restaurace, atrakce či putě, které se díky svému „parazitování“ u historické pamětihodnosti zasazují o narušení krajinného rázu, který tento objekt obklopuje.

Jak bylo popsáno výše, s animací kulturních památek skrze cestovní ruch je spjata mnoho negativních externalit. Tyto negativa je zapotřebí korigovat, a to různými opatřeními ze strany památkových organizací, dále např. všemožnými právními restrikcemi, sankcemi nebo pokutami. Pokud historický objekt začne být nadměrnou turistickou návštěvností

¹⁴ S tímto problémem se potýká také gotický hrad Kost, který zvažuje zpřístupnění Velké bílé věže za 14. stol. Ze strany návštěvníků je o její zpřístupnění značný zájem, majitelé památky včetně správců však tento požadavek prověřují s památkáři a zjišťují, zda by v případě značné turistické návštěvnosti nemohlo dojít k poškození této unikátní lichoběžníkové obranné věže.

přetěžován, je zapotřebí omezit množství lidí na prohlídkách, zkrátit otevírací dobu nebo se zaměřit na oživení dalších kulturních památek v dané lokalitě a zajistit tak větší rozptýlení návštěvníků (Holáňová in Tyslová, 2012, s. 122). Vždy je nutné mít na paměti, že předpokladem k úspěšnému rozvoji kulturní destinace, která spočívá v dosažení dlouhodobě udržitelného turistického průmyslu a v posílení péče a ochrany o kulturní dědictví, je vzájemná spolupráce jednotlivých subjektů, kterými jsou jak samotné kulturní památky, tak také další ekonomické společnosti (hotely, restaurace, koupaliště), a v neposlední řadě obce a regiony (Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví, 2007, s. 204, [online]). Díky teamové práci zmíněných subjektů tak lze docílit vzniku propojené sítě s kvalitními produkty a službami, díky čemuž nebude mít daný region o turisty nouzi (Holáňová in Tyslová, 2012, s. 122).

Současní návštěvníci kulturních památek jsou čím dál více náročnější, což potvrzuje fakt, že jim již nestačí například na prohlídce hradu či zámku klasický výklad. Dalo by se říci, že vyžadují nahradit přešvih historických informací za interaktivní prohlídku. Dále očekávají nějakou doprovodnou službu ve formě divadelního představení, koncertu, případně si chtějí zakoupit nějaký suvenýr či ochutnat lokální specialitu. Pokud chce být kulturní objekt úspěšný a zajistit si tak zachování do budoucna, musí se této novodobé poptávce ze strany náročných návštěvníků přizpůsobit, a to skrze zavedení pestré škály animačních programů, od interaktivních prohlídek v kostýmech, po pořádání divadelních představení a koncertů.

Kromě negativních dopadů CR je zapotřebí vyzdvihnout také pozitivní vlivy, které přináší, jak populární destinace, tak úspěšně animovaná kulturní památka. Tyto pozitivní vlivy jsem shrnula v níže uvedené tabulce č. 7.

Tabulka č. 7: Pozitivní dopady animace kulturních památek skrze cestovní ruch

01.	Nové pracovní pozice	- díky zvýšení návštěvnosti a požadované různorodé poptávce vznikají nové služby, nové animační a doprovodné programy, které je nutné koordinovat a také vykonávat
02.	Pestrost a stabilita hospodářství	- aby byla kulturní památka úspěšná, musí být zapojena do místní ekonomiky, což spočívá např. v zaměstnávání místních lidí, využívání lokálních služeb atd.
03.	Zdroj dalších finančních příjmů	- ubytování v soukromých příbytcích, domácí tvorba suvenýrů či výroba specialit z lokálních surovin (týká se iniciativy místních obyvatel)
04.	Zlepšení místní životní úrovně	- vyšší příjem obce díky CR - rozšíření infrastruktury či zajištění lepší vybavenosti v obci - popularita lokality může zajistit vznik patriotismu (hrdost místních lidí na rodné území)
05.	Péče o lokální kulturní dědictví	- v případě, že je kulturní památka hlavní cíl CR v dané oblasti, tak je v zájmu obce o ni pečovat a zajistit si tak veškeré pozitivní dopady (ekonomické i kulturní), které jsou uvedeny výše

Zdroj: Vlastní zpracování

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že díky animovaným kulturním památkám prostřednictvím turismu vzniká spousta pozitiv, dle porovnání s negativními externalitami, jsou pozitivna, dá se říci, převažující. Mělo by být tedy v zájmu zaangažovaných subjektů CR podporovat.

I přes jasné pozitivní dopady lze najít v současnosti mnoho překážek bránících rozvoji cestovního ruchu. Na základě těchto překážek mohou být ohroženy animační programy na kulturních památkách, které ačkoliv mají velký potenciál, tak se jim kvůli zmíněným bariérám nedostane dostatečného zájmu, a to jak ze strany návštěvníků, tak také od případných sponzorů, kteří by danému objektu mohli dopomoci k jeho nutné obnově. V případě, že historická pamětihodnost nebude nabízena prostřednictvím cestovního ruchu, tzn., nebude vyhledávaná turisty, začne být její, i sebe lepší, animační projekt rizikový a s tím souvisí také ohrožení existence památky jako takové. Nejčastější překážky turismu jsou zahrnuty v tabulce č. 8 (Metelková, 2005, s. 13).

Tabulka č. 8: Překážky v cestovním ruchu

01.	CR vnímán jako obor bez potenciálu	- přetrvávající stereotypní názor, který vidí CR jako nelukrativní odvětví bez potenciálu pro budoucí ekonomický růst (výjimkou jsou např. památky UNESCO)
02.	Nevyhovující organizace CR	- jde o nekvalitní či nedostatečnou organizaci CR - bez managementové a marketingové strategie, neprovázanost CR s ostatními subjekty, nízká úroveň služeb, personálu atd.
03.	Nespolupráce orgánů	- tyto orgány (města a obce) se často sdružují pouze „na oko“ za účelem získání dotací, v praktické rovině však nespolupracují, což je negativní pro regionální rozvoj
04.	Legislativní omezení	- nedostatky v daňovém systému + různá legislativní opatření - týká se rovněž kulturního dědictví

Zdroj: Vlastní zpracování

Jak je vidět z výše uvedené tabulky, i v současné době se lze setkat s mnohými bariérami v oblasti turismu. Jako hlavní problém, ve vztahu s nemovitým kulturním dědictvím, vidím bod č. 1. Jde o stereotypní názor, kdy společnost vnímá cestovní ruch jako odvětví bez potenciálu pro budoucí ekonomický růst. Tuto skutečnost potvrzuje fakt, že v České republice a rovněž ve Spolkové republice Německo je stále mnoho kulturních objektů, které nejsou animovány a zároveň nejsou spojeny s cestovním ruchem, často jde o historické pamětihodnosti, které jsou zařazeny na seznam ohrožených kulturních objektů. Památky, které jsou po těchto stránkách využity, tzn., jsou navštěvovány a ožívány, jsou především památky hlavních měst Prahy a Berlína, dále objekty, které se nachází v nejnavštěvovanějších kulturních destinacích, v ČR se jedná např. o hrad Karlštejn, v SRN pak turisté vyhledávají nejčastěji zámek Neuschwanstein, který se nachází ve spolkové zemi Bavorsko. Posledním typem památek, kterým se dostává turistická pozornost

a mohou tak být animovány, jsou památky UNESCO, které patří mezi nejvýznamnější kulturní dědictví na světě.

Jak bylo již zmíněno, aby mohlo být veškeré kulturní dědictví, včetně neznámých lokálních objektů, zachováno pro budoucí generace, je nutné zajistit optimální organizaci CR včetně spolupráce veškerých subjektů daného regionu, a v neposlední řadě je zapotřebí zatraktivnit kulturní památku pomocí animačních aktivit, čímž dojde zákonodárně k opětovnému posílení cestovního ruchu.

Následující část diplomové práce, kterou je sekundární analýza dat, se zabývá nejprve památkovou péčí v ČR a SRN a také financováním kulturního dědictví v těchto zemích. Postoj současné společnosti k animačním aktivitám se řeší v závěrečném oddílu této sekundární analýzy dat.

5. Sekundární analýza dat o ochraně kulturních památek v ČR a SRN

Sekundární analýza dat se zabývá hmotným kulturním dědictvím v České republice a Spolkové republice Německo. V úvodu porovnává památkové hodnoty, které jsou zásadní pro tyto vybrané země. Dále analýza zjišťuje, jak v daných zemích funguje památková ochrana a jaké jsou možnosti financování kulturních památek. Předmětem analýzy je mimo jiné také srovnání postoje ČR a SRN k ohroženým a k animovaným nemovitých kulturním památkám. V rámci posledního oddílu pak analýza řeší, zda vybrané státy informují veřejnost ohledně nutnosti zachování kulturního dědictví do budoucna.

5.1 Porovnání památkových hodnot v ČR a SRN

V tabulce níže jsou shrnuty hodnoty, které musí každý historický objekt, jež se chce stát kulturní památkou, splňovat. Jde o porovnání památkových hodnot v ČR a SRN.

Tabulka č. 9: Památkové hodnoty v ČR a SRN

	ČR	SRN
Vědecké hodnoty	ano	ano
Umělecké hodnoty	ano	ano
Vlastivědné hodnoty	ne	ano
Historické hodnoty	ano	ano
Urbanistické hodnoty	ne	ano
Technické hodnoty	ano	ano
Revoluční hodnoty	ano	ne

Zdroj: Vlastní zpracování

České a německé zákony o památkové péči, které jsou uvedeny v oddílech 3.4 a 3.5, se v rámci definování pojmu kulturní památka shodují v zásadní věci, a to v hodnotách, které by měla kulturní památka splňovat. Dle výše uvedené tabulky č. 9, která srovnává památkové hodnoty, jež jsou uvedené v zákonech ČR a SRN, lze vidět celkem 7 památkových hodnot. Legislativa ČR přikládá váhu 5 hodnotám a legislativa SRN vychází z 6 hodnot (z čehož 3 jsou společné pro jednotlivé spolkové země). V rámci srovnání ČR a SRN je zřejmá shoda ve 4 hodnotách ze 7, a to v hodnotách historických, uměleckých, vědeckých a technických, jde tedy o nadpoloviční shodu.

Dle tohoto srovnání lze říci, že mají vybrané země podobný postoj ke kulturnímu dědictví, a to v rámci vnímání památkových hodnot, které jsou pro společnost důležité a na jejichž základě se historické objekty označují za kulturní památky, čímž vzniká zákonná povinnost o tyto objekty náležitě pečovat a zachovat je pro budoucí generace.

5.2 Porovnání památkové ochrany v ČR a SRN

Zachování památek probíhá skrze památkovou ochranu, která se v jednotlivých zemích liší. Níže uvedená tabulka č. 10 srovnává památkovou ochranu v České republice a Spolkové republice Německo.

Tabulka č. 10: Porovnání památkové ochrany v ČR a SRN

Česká republika	Spolková republika Německo ¹⁵
Zákon o ochraně památek	
1 zákon: -Zákon o státní památkové péči č. 20/1987 Sb.	16 zákonů spolkových zemí (základní zákon ochranu památek neřeší): -Zákon k ochraně kulturních památek (Denkmalschutzgesetz - DSchG)
Památková ochrana vs. památková péče	
stejný význam: - samosprávná právní funkce	odlišné významy: -památková ochrana - samosprávná právní funkce -památková péče - odborná poradenská činnost
Výkonné orgány	
Památková ochrana/péče (od nejnižšího po nejvyšší orgán): 1. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností 2. Krajské úřady 3. Ústřední orgán (Ministerstvo kultury ČR)	Památková ochrana (od nejnižšího po nejvyšší orgán): 1. Nejnižší orgán (okresy, města) 2. Vrchní orgán (zemské úřady) 3. Nejvyšší orgán (ministr -> senátor pro vzdělání, vědu a umění)
Poradenské orgány	
Národní památkový ústav (NPÚ) -poskytuje odbornou pomoc výkonným orgánům (vydává doporučení) -spravuje státní památky (podává metodickou pomoc památkám) -spadá pod Ministerstvo kultury ČR	Památková péče: -odborná poradenská činnost (poskytuje vědecké podklady) -zemské úřady památkové péče (zastoupení v každé spolkové zemi) -spadá pod ministerstvo
Evidence kulturních památek	
1 druh zápisu: -Ústřední seznam kulturních památek České republiky	3 druhy zápisu (první dva jsou hlavní, poslední je mimořádný): 1. Indikativní seznam (není třeba souhlasu vlastníků) 2. Konstitutivní seznam/kniha památek (se souhlasem vlastníků) 3. Prozatímní seznam (vyhlášení okamžité ochrany - na max. 6 měsíců)

Zdroj: Vlastní zpracování

Péče a ochrana kulturních památek je veřejným zájmem jak v České republice, tak ve Spolkové republice Německo. Obě zmíněné země se proto starají, aby byla tato péče právně zajištěná, ošetřená a vymahatelná. V ČR existuje jeden hlavní právní předpis, který upravuje péči a ochranu kulturních památek, jde o zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů. Na rozdíl od ČR, která vychází pouze z jednoho zákona, v SRN, jež se skládá z 16 kulturně svrchovaných spolkových zemí, existuje hned 16 zákonů řešících ochranu kulturních památek.

Další rozdíl lze v jednotlivých zemích sledovat ve významu památkové péče a památkové ochrany. SRN pod pojmem památková ochrana rozumí samosprávnou právní funkci, a co se týká památkové péče, ta pak představuje v Německu odbornou poradenskou činnost.

¹⁵ Vzhledem k autonomním zemím SRN a 16 zákonům o památkové ochraně jsou v jednotlivých zemích jisté odlišnosti i v rámci členění památkové ochrany. Toto rozdělení je typické pro většinu spolkových zemí, nikoliv však pro všechny.

V případě ČR jde v obou případech o samosprávnou právní funkci, tzn., mezi pojmy památková ochrana a památková péče nevidí ČR žádný rozdíl.

Shodu lze najít ve výkonných orgánech památkové ochrany (v případě ČR jde o památkovou ochranu a péči jak bylo popsáno výše), které se dělí v obou vybraných zemích na 3 stupně, od nejnižšího po nejvyšší orgán. Nejnižší orgány jsou na úrovni měst, vyšší stupeň je pak v ČR na úrovni krajských úřadů a v SRN jde o vrchní orgány v zastoupení úřadů spolkových zemí. Nejvyšší orgán je opět shodný, v obou případech jde o Ministerstvo kultury, pod které spadá, jak v ČR, tak v SRN, poradenská instituce. V ČR je tato instituce zastoupena jedním úřadem, a to Národním památkovým ústavem (NPÚ), který má ve všech 14 krajích ČR své pobočky, tzv. územní odborná pracoviště. NPÚ kromě poradenské činnosti zajišťuje mimo jiné správu památek, jež jsou ve vlastnictví státu. V SRN je znaleckým orgánem Památková péče, jež má své zastoupení ve všech 16 spolkových zemích Německa, jde o zemské úřady památkové péče. Zmíněné odborné orgány v obou vybraných zemích vykonávají převážně poradenskou činnost výkonným orgánům a majitelům památek, a to např. skrze poskytování vědeckých podkladů nebo vydáváním různých doporučení. Památková péče v SRN disponuje oproti NPÚ v ČR určitými finančními prostředky, které poskytuje skrze jednotlivé zemské úřady zajišťující památkovou péči na údržbu kulturních památek (detail viz následující oddíl 5.3).

Evidence kulturních památek je naprosto odlišná. V České republice se historické skvosty zapisují do Ústředního seznamu kulturních památek, jehož vedení zastrešuje NPÚ. Tento centrální seznam je veden jak v podobě evidenčních listů v kartotékách, tak i digitálně, a to v rámci celostátní on-line databázové aplikace s názvem Památkový katalog, která je volně přístupná na stránkách NPÚ. Veškeré kulturní památky, s výjimkou movitých, u nichž se z důvodu prevence před odcizením uvádí pouze přibližný počet, lze na zmíněných stránkách najít. NPÚ uvádí k nemovitým kulturním památkám, národním kulturním památkám a památkám UNESCO komplexní údaje (jejich počty, základní popisné informace a umístění v katastrální mapě). Aktuálně je památkový katalog doplňován o ještě detailnější informace, jde například o historii daných kulturních objektů včetně jejich autorů, datace, či slohového určení. Co se týká zmíněných počtů, dle aktuálních informací NPÚ obsahuje památkový fond ČR více než 40 tisíc movitých památek a rovněž

více než 40 tisíc nemovitých kulturních památek¹⁶, z čehož se přesně 336 nejvýznamnějších nemovitých památek pyšní statusem národní kulturní památka a 12 objektů, jejichž mimořádný význam byl uznán celosvětově, bylo zapsáno na Seznam světového dědictví UNESCO. V ČR jsou bohužel také chátrající památky, které NPÚ eviduje jako ohrožené. Jejich počet je v současnosti 768 (NPÚ, 2018, [online]).¹⁷

Evidence kulturních památek je v SRN naprosto odlišná. Jak je vidět v tabulce č. 10, v Německu existují 2 hlavní druhy zápisu, kdy každá ze spolkových zemí využívá jiný, a dále existuje 1 mimořádný, tzv. prozatímní, který má rychlou právní účinnost a je zakotven ve všech památkových zákonech SRN. Mezi hlavní zápisy patří indikativní seznam, v jehož rámci není při zapisování památky třeba souhlas jejich vlastníků a mezi hlavní výhody lze uvést rychlý proces při jeho sestavování. Dále je možné zapsat objekt na konstitutivní seznam, kdy je naopak zapotřebí souhlasné stanovisko vlastníků. Tento zápis je značně administrativně náročný, jelikož je třeba prověřit mnoho informací, např. se zjišťují pozemkové a katastrální údaje, dále se jedná o různých záležitostech s vlastníky a mimo to se mohou řešit různé rozpory a žaloby. V případě, že se objekt na tento seznam dostane, je jeho ochrana trvalejší než v předchozím případě. Poslední možnost zápisu představuje prozatímní seznam, který umožňuje okamžitou ochranu památkám bez nutných administrativních úkonů. Tato ochrana má však dvě zásadní restriktce, první z nich je omezené trvání, tzn., památka může být na prozatímním seznamu evidována pouze po dobu 3-6 měsíců (podle spolkové země, některé země dokonce umožňují dodatečné prodloužení až o několik měsíců), a to ode dne jejího zapsání. Další restriktci pak představuje nemožnost opětovného zařazení historického objektu na tento prozatímní seznam (Kiesow, 2012, s. 96, 97).

Dle informace Německé nadace památkové ochrany neexistuje v SRN žádný centrální seznam, jako zajišťuje v ČR NPÚ, který by evidoval kulturní památky v Německu. Jak je

¹⁶ Ústřední seznam kulturních památek ČR eviduje kulturní památky pod rejstříkovými čísly, kdy pod jedním rejstříkovým číslem je označena jak jednotlivá věc (např. hrad, socha), tak i soubor staveb či věcí (např. areál zámku, hradní mobiliář). Počet rejstříkových čísel, kterých je aktuálně téměř 89 tisíc, tedy neodpovídá počtu chráněných předmětů, těch je více než dva miliony.

¹⁷ Ohrožené památky a jejich počet jsem řešila v rámci BP, a sice v roce 2013 bylo NPÚ evidováno 881 ohrožených nemovitých kulturních památek. Po porovnání zmíněného počtu objektů v havarijním stavu s rozlohou ČR bylo zřejmé, že na 90 km² připadá jedna ohrožená památka. V současnosti je evidováno 768 zanedbaných objektů, tedy o 113 méně než před 5 lety. Otázkou je, zda se všech 113 památek podařilo zachránit nebo zda některé zanikly. NPÚ dále eviduje obnovené památky, jejichž počet je 74. Dle těchto informací lze usuzovat, že z původních 881 ohrožených objektů se 74 podařilo zachránit a 39 památek s největší pravděpodobností zchátralo (NPÚ, 2018, [online]).

popsáno výše, každý spolkový stát si vytváří vlastní evidenci, a to prostřednictvím zemských úřadů pro památkovou péči, které zapisují památky na zmíněné seznamy, buď na indikativní nebo na konstitutivní či v případě potřeby rychlejšího procesu na prozatímní seznam (Denkmalschutz, 2018, [online]). Po kontaktování jednotlivých zemských úřadů vyšlo najevo, že veškeré seznamy s movitým památkovým fondem nejsou veřejnosti přístupné, což je stejné jako v ČR. Co se týká nemovitých kulturních památek, i v tomto případě je většina z těchto seznamů neveřejná. Některé spolkové země své nemovité památky sice zveřejňují, avšak pouze jmenné seznamy bez jakýchkoliv detailů. Jsou však i takové země v Německu, které zveřejňují pouze část historických objektů, jež se nacházejí na jejich území. Vzhledem k těmto okolnostem není možné detailněji porovnávat počty veškerých kulturních památek, včetně počtů ohrožených či kulturně využitých objektů, v ČR a SRN. Jediný kompletní a zároveň veřejnosti přístupný seznam SRN zahrnuje nejvýznamnější nemovité kulturní objekty, jde o památky UNESCO. Německo se v současnosti může pochlubit 42 pamětihodnostmi s tímto mezinárodním statutem (Deutsches Nationalkomitee für Denkmalschutz, 2018, [online]). Porovnáním českých a německých památek UNESCO, jejich počty a animacemi se zabývá oddíl 5.4.

Ačkoliv lze najít v rámci památkové ochrany v ČR a SRN mnoho odlišností, což je ovlivněno hlavně nepoměrnou velikostí zmíněných zemí, kdy SRN, která má rozlohu 357.023 km², se člení na 16 spolkových zemí, jež jsou charakteristické kulturní svrchovaností, tzn., i památková ochrana je výhradně jejich záležitostí a není tudíž zakotvena v Základním zákoně SRN. V ČR, jejíž rozloha činí oproti sousednímu Německu pouhých 78.866 km², existuje centrální systém nakládání s kulturním dědictvím, který je definován pouze v jednom zákoně. I přes tyto odlišnosti lze v obou vybraných zemích vidět propracovaný systém památkové ochrany, což dokazuje, že je zachování kulturních hodnot pro příští generace jednou z priorit současné české i německé společnosti.

Jak již bylo řečeno v teoretické části práce, péče o kulturní dědictví je spjata s nemalými finančními náklady, které v první řadě hradí majitel kulturní památky, jenž může v případě potřeby požádat příslušné orgány o finanční podporu. Níže uvedený oddíl 5.3 se zabývá financování kulturních památek v ČR a SRN.

5.3 Porovnání financování kulturních památek v ČR a SRN

V níže uvedené tabulce č. 11, která porovnává financování památek v ČR a SRN, jsou uvedeny tři možnosti finanční podpory, o kterou je možné zažádat, a to ve většině případů za účelem údržby, rekonstrukce či modernizace kulturních pamětihodností. V obou sledovaných zemích lze zmíněnou podporu získat v rámci dotací či příspěvků, případně mohou majitelé historických objektů zažádat o úlevu na daních.

Tabulka č. 11: Financování kulturních památek v ČR a SRN

Česká republika	Spolková republika Německo
Dotace	
<u>Dotace Ministerstva kultury:</u> - Havarijní program - Péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památ. zóny - Regenerace městských památkových rezervací a zón - Restaurování movitých kulturních památek - Obnova kult. památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností - Záchrana architektonického dědictví - Podpora pro památky UNESCO - Kulturní aktivity v památkové péči <u>Dotace krajů a obcí s rozšířenou působností</u> <u>Dotace z evropských zdrojů</u>	<u>Spolkové dotace:</u> - Dotace na údržbu stavebních památek celostátního významu - Dotace z programu na zajištění pro nové spolkové země a východní Berlín <u>Zemské a obecní dotace:</u> - Příspěvky na nerentabilní náklady v sanačních oblastech podle dřívějšího zákona o podpoře stavby měst - Příspěvky památkové péče - Příspěvky zemí a okresů - Příspěvek na obnovu, rozvoj nebo údržbu vesnice <u>Dotace z evropských zdrojů</u>
Příspěvky	
- Příspěvky neziskových organizací (nadační fondy, nadace) - Státní fond kultury - Příspěvky korporátních společností - Individuální dárcovství	- Příspěvky od soukromých nadací - Německá spolková nadace pro životní prostředí - Německá nadace památkové ochrany - Individuální dárcovství
Úlevy na dani	
- Úleva od daně za staveb - Úleva od daně z pozemků - Úleva od daně darovací - Nestandardní režimy odpisování	- Zákon o údržbě a modernizaci kulturněhistoricky a urbanisticky cenných budov - Zákon o dani z příjmu na výdaje na zachování kulturních hodnot zasluhujících ochrany - Zohlednění u majetkové daně - Zohlednění u daně dědické a darovací - Sleva na dani za nemovitost

Zdroj: Vlastní zpracování

Jak je vidět z výše uvedené tabulky, majitelé kulturních památek v ČR a SRN mají několik možností finanční podpory na obnovu jejich objektů. Nejvýraznější podporu představují v obou sledovaných zemích dotace. SRN disponuje spolkovými, zemskými a obecními dotačními prostředky. V ČR existují rovněž tři úrovně této finanční podpory, jde o dotační programy Ministerstva kultury, krajů a ve výjimečných případech také obcí s rozšířenou působností. Vedle financování z národních zdrojů lze pro historické objekty, na jejichž zachování je mimořádný společenský zájem, čerpat dotační podporu z evropských zdrojů. Tyto evropské finanční mechanismy často využívají jak památky v ČR, tak v SRN.

ČR disponuje širokou škálou dotací, a to hlavně dotačními příspěvků ze státního rozpočtu, které jsou poskytovány Ministerstvem kultury. Prvních pět programů je zaměřeno na obnovu kulturních památek a další tři specializované programy podporují památky

UNESCO, archeologické dědictví a dále napomáhají kulturním aktivitám v památkové péči. Dotační programy, které poskytují kraje a obce s rozšířenou působností nejsou jasně definované jako programy Ministerstva kultury, proto je nelze blíže specifikovat. České památky jsou často financovány také z evropských dotačních fondů. Dle NPÚ lze pro období 2014-2020 čerpat finance ze dvou evropských dotačních programů, kterými jsou: „*Operační program Přeshraniční spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika*“ a „*Integrovaný regionální operační program pro období 2014–2020*“ (NPÚ, 2018, [online]). Česká národní kulturní památka hrad Kost, o které pojednává následná empirická část této diplomové práce, získala podporu evropských dotací v rámci Integrovaného regionálního operačního programu IROP. Úspěšně vybraný projekt se nazývá: „*Revitalizace hradu Kost*“ (Kost-hrad, 2018, [online]).

SRN funguje v rámci památkové ochrany, jak bylo popsáno v předešlých oddílech, spíše na zemské úrovni, což znamená, že oproti ČR poskytuje méně dotací ze státního (spolkového) rozpočtu. Dle německého památkáře Gottfrieda Kiesowa existují pouze dva druhy spolkových dotací určených na obnovu kulturních památek (viz tabulka č. 11). Spolkovým rozpočtem disponuje kulturní zmocněnec úřadu spolkového kancléře, který poskytuje finance pouze takovým památkám, u nichž se prokáže mimořádný celostátní kulturní význam. Tuto ojedinělou kulturní hodnotu musí nejprve potvrdit příslušný zemský úřad památkové péče, teprve poté může kulturní zmocněnec udělit dané historické památce spolkovou dotaci. Finální udělení této dotace však ještě souvisí se stanoviskem dané spolkové země, které tak vzniká povinnost vyčlenit pro vybranou pamětihodnost stejně vysokou částku, jakou uděluje kulturní zmocněnec ze spolkového rozpočtu. Další finanční zdroje představují v SRN zemské a obecní dotace, kterých je podstatně více než spolkových. Jako příklad lze uvést dotační příspěvky památkové péče, která je na jednu stranu stejně jako NPÚ v ČR poradenským orgánem, na stranu druhou, na rozdíl od NPÚ, však disponuje rozpočtovými či mimořádnými prostředky na údržbu kulturních památek (Kiesow, 2012, s. 197-199). Německé historické objekty mají rovněž možnost zažádat EU o dotační příspěvek, a to kupř. z „*Operačního programu Přeshraniční spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika*“, který podporuje česko-německou spolupráci. Podmínkou pro čerpání dotací z těchto evropských fondů je umístění kulturních objektů, a sice na saské straně musí dané památky spadat pod zemské okresy Vogtlandkreis, Zwickau, Erzgebirgskreis, Mittelsachsen, Sächsische Schweiz – Osterzgebirge, Bautzen a Görlitz

nebo pod města s postavením okresu Dresden a Chemnitz. Kromě toho patří k územnímu vymezení také durynské okresy Greiz a Saale-Orla a na české straně se dotace týkají památek, které jsou lokalizovány v rámci 3 krajů, a to v Karlovarském, Ústeckém a Libereckém kraji (NPÚ, 2018, [online]).

Další možnost financování kulturních památek představují v obou vybraných zemích příspěvky. Jak je vidět z výše uvedené tabulky č. 11, v ČR poskytují příspěvky hlavně neziskové organizace zaměřující se na památkovou péči, a to zejména nadace či nadační fondy. Dále je možné zažádat o příspěvek ze Státního fondu kultury. V dnešní době se začíná také prosazovat individuální dárcovství a příspěvky z fondů velkých korporací, ČR je však oproti ostatním vyspělým státům v rámci toho financování lehce pozadu. V SRN existuje mnoho nadací, které poskytují příspěvky na kulturní památky a jejich obnovu. Většinou se jedná o soukromé nadace, avšak existuje také několik spolkových. Jako příklad spolkové nadace lze uvést Německou nadaci pro životní prostředí, která zavedla program, v jehož rámci lze získat v případě poškození životního prostředí také finance na obnovu nemovitých historických objektů. Pouze k účelu ochrany kulturního dědictví pak vznikla v SRN soukromá nadace s názvem Německá nadace památkové ochrany (Deutsche Stiftung Denkmalschutz), která podporuje veškeré historické skvosty, jež jsou chráněné památkovým zákonem (Kiesow, 2012, s. 199).

5.4 Ohrožené a animované kulturní památky z pohledu ČR a SRN

Německá nadace památkové ochrany na svých stránkách mimo jiné zveřejňuje komplexní informace o památkách v nouzi, které potřebují akutní pomoc, aby úplně nezchátraly. U každého takového objektu lze na daných stránkách najít mnoho fotografií a detailních informací o jeho historii a aktuálním havarijním stavu. Nadace zároveň umožňuje individuálním dárcům zaslat finanční příspěvek, a to online po kliknutí na odkaz, který se nachází u všech zveřejněných ohrožených památek. Lidé tak mohou pohodlně od svého počítače podpořit jakoukoliv ohroženou památku dle svých preferencí a tím dopomůžou, dle slov této nadace, k zachování nenahraditelných kulturních hodnot pro budoucí generace (Denkmalschutz, 2018, [online]). V ČR informace o ohrožených památkách shromažďuje NPÚ, který za poslední dobu, jak je popsáno v předchozím oddílu 5.2, pokročil ve zveřejňování informací ohledně objektů v havarijním stavu. NPÚ je však za Německou

nadací památkové ochrany lehce pozadu, a to co se týká přímého oslovení veřejnosti ohledně finanční podpory např. pomocí online plateb.

Německá nadace památkové ochrany dále informuje veřejnost o tom, jak velkou a podstatnou roli hraje kulturní dědictví v našem životě a jak zároveň formuje minulost. Každým rokem se tato nadace angažuje v organizování akce s názvem „Den otevřených památek“ („Tag des offenen Denkmals®“), v jejímž rámci daný den otevřou své brány tisíce monumentů, které ve většině případů nejsou veřejnosti přístupné. Veliký důraz klade tato nadace na ožívování kulturního dědictví skrze různé animační aktivity. Jako příklad lze uvést školní projekt s názvem „Aktivní památky aneb kulturní dědictví dělá škola“ („Denkmal aktiv - Kulturerbe macht Schule“), který studentům umožňuje opustit školní lavice a zaměřit např. na nějakou historickou památku, kde se žáci setkají s různými interaktivními programy, díky nimž snáze pochopí hodnotu kulturního dědictví, a to, že jde o cennou součást našeho každodenního života. Kromě pochopení hodnoty daných památek napomáhá jejich ožívování také k posílení cestovního ruchu. Kupříkladu v ČR byl v roce 2012 zaveden projekt „Otevřete 13. Komnatu“, v jehož rámci byly vybrané památky po dobu 6 let animovány, a to skrze interaktivní prohlídky. Projekt měl za cíl motivovat návštěvníky, aby cestovali po všech zapojených památkách, čímž docházelo k rozvoji cestovního ruchu, což je pozitivní také pro dané regiony, jak bylo popsáno v kapitole č. 4. Dále docházelo k prokazatelnému růstu turistické návštěvnosti na oživených historických objektech, tzn., projekt „Otevřete 13. Komnatu“ napomohl, jako mnohé další, k zachování kulturních hodnot pro budoucí generace, což je prioritou dnešní moderní společnosti.

Zmíněnou prioritu současné společnosti, která spočívá v zachování kulturních hodnot do budoucna, mimo jiné potvrzuje iniciativa EU s názvem „Evropský rok kulturního dědictví“ (ERKD), do které se zapojilo 30 zemí Evropské unie, a to včetně ČR a SRN. Iniciativa vznikla na popud Evropského parlamentu, který stanovil rok 2018 Evropským rokem kulturního dědictví. Obecným cílem této iniciativy, na kterou bylo vyčleněno 5 mil. Euro, je zvýšit informovanost současné společnosti, a to o příležitostech, které kulturní dědictví přináší, a také o problémech, kterým musí kulturní památky často čelit (NPÚ, 2018, [online]). Detailní cíle ERKD jsou uvedeny v tabulce č. 12.

Tabulka č. 12: Cíle Evropského roku kulturního dědictví

01.	Angažovanost	- Sdílení evropských kulturních hodnot a podpora myšlenky společného kulturního dědictví - Kulturní dědictví do škol - informovat a vzdělávat od útlého věku - Mladí lidé a kulturní dědictví, angažovanost mladé generace
02.	Hodnota	- Hledání nových způsobů využívání kulturního dědictví - Turismus a kulturní dědictví - propagace a podpora trvale udržitelného cestovního ruchu
03.	Ochrana	- Ochrana kulturního dědictví - stanovení standardů kvality pro ochranu památek - Ohrožené kulturní dědictví - boj proti nelegálnímu obchodování s kulturními statky a snížení rizika jejich poškození
04.	Inovace	- Vzdělávání v oblasti kulturního dědictví - podpora vzdělávání tradičních a nových profesí - Kulturní dědictví pro každého - podpora spoluúčasti a společenského zapojení - Věda v oblasti kulturního dědictví - využití výzkumu, inovace, vědy a technologie k ochraně a uchování kulturního dědictví

Zdroj: Vlastní zpracování

Jak je zřejmé z cílů Evropského roku kulturního dědictví, které jsou uvedeny v tabulce č. 12, zachování historických objektů souvisí mimo jiné s nalezením jejich vhodného využití, což dle současných trendů spočívá v zavádění různých animačních aktivit. Tyto oživující programy je třeba propagovat a posílit tak cestovní ruch.

Následná praktická část práce zjišťuje využití českých a německých kulturních objektů, a to mimo jiné z pohledu zavedených animací. Dále se empirická část zabývá otázkou, zda mají oživující programy vliv na růst turistické návštěvnosti a jaký je výhled do budoucna v rámci oživování kulturního dědictví.

6. Empirické šetření o významu animačních programů na kulturních památkách v ČR a SRN a jejich komparace

Empirické šetření, které bylo provedeno kvalitativní technikou sbírání dat, a to pomocí individuálního interview se zaměstnanci zvolených historických objektů, zjišťuje význam animačních aktivit na české národní kulturní památce, kterou je hrad Kost nacházející se u města Sobotka a na německé kulturní památce, jež je zapsána na Seznamu světového dědictví UNESCO, na hradě Wartburg, který je situován u města Eisenach.

Úvod praktické části práce stručně pojednává o historii vybraných pamětihodností a detailnější informace tohoto druhu jsou pak zařazeny v přílohách práce. Po stručném historickém pojednání následuje porovnání současného využití těchto kulturních památek nacházejících se ve dvou různých evropských zemích. Dále jsou v této empirické části práce komparovány animační aktivity, které byly na zvolených objektech zavedeny od roku 2009 do roku 2017 a v neposlední řadě je zjišťována turistická návštěvnost a její vývoj v rámci zavádění oživujících programů v průběhu 9 let. V závěru praktické části je uvedeno srovnání individuálních interview se zaměstnanci vybraných hradů, které přibližuje význam animačních programů a zjišťuje jejich potenciál do budoucna.

6.1 Stručný popis hradu Kost a hradu Wartburg

Hrad Kost je národní kulturní památkou, která se nachází v Královéhradeckém kraji v chráněné krajinné oblasti Český ráj. Byl postaven na konci 14. století Benešem z Vartenberka. Jde o jednu z nejstarších gotických památek na území České republiky. V současnosti je hrad v soukromém vlastnictví Kinských dal Borgo, kteří žijí v Itálii, a kromě hradu Kost vlastní ještě barokní zámek Karlovu Korunu, jež se nachází ve městě Chlumeck nad Cidlinou. Jedinečnost gotického objektu spočívá v jeho umístění. Na rozdíl od většiny podobných hradů či pevností, které se obvykle stavěly vysoko na kopci, je hrad Kost situován na pískovcové skále nacházející se v údolí. Důvod této netradiční lokace byl strategický, a sice původní majitelé chtěli svou stavbu ukrýt před zraky potencionálních nepřátel. Další strategický prvek lze nalézt v obranné lichoběžníkové věži, která je dnes oblíbená návštěvníky, a to kvůli jednomu místu pod hradem, odkud je možné vidět všechny čtyři její hrany najednou. Na tomto místě je v současnosti vyšlapané místo, což potvrzuje zvědavost turistů, kteří si tuto zvláštnost nenechávají ujít (Bušta, 2010).

Hrad Wartburg je kulturní památkou, jež byla v roce 1999 jako první německý hrad zapsána na Seznam světového dědictví UNESCO. Nachází se v Německu ve spolkové zemi Durynsko nad městem Eisenach. Wartburg byl založen Ludvíkem II. Skokanem z rodu Ludovingů ke konci 11. století, jde tedy o románskou památku, která byla průběžně renovována až do 19. století. Od roku 1922 spadá hrad pod veřejnoprávní nadaci se sídlem ve městě Eisenach. Posláním nadace Wartburg je zachování celého hradního objektu včetně jeho uměleckých sbírek, který představuje významný doklad německé historie, a dále jeho zpřístupnění široké veřejnosti. Kulturní hodnoty této památky mají nadnárodní přesah, a to mimo jiné kvůli dvěma významným osobnostem, které zde působili. Ve 13. století byla na hrad přivezena uherská princezna Alžběta zvaná Uherská nebo Duryňská, která byla později provdána za následovníka trůnu Ludvíka. Alžbětiným životním posláním bylo pomáhat chudým a nemocným, za svůj krátký život nechala postavit několik nemocnic. Umřela ve svých 24 letech na mor a za své zásluhy byla o několik let později svatořečena. V 16. století našel na hradě Wartburg své útočiště německý reformátor Martin Luther, který byl kvůli svým 95 tezím prohlášen kacířem, proto se na Wartburgu skrýval pod falešnou identitou jako rytíř Jiří. Za necelý rok zde přeložil Nový zákon do německého jazyka a položil tak základy dnešní moderní němčiny. Název hradu je také spjat s automobilovým průmyslem. Označení Wartburg neslo několik modelových řad vozů, které byly vyráběny v přilehlém městě Eisenach, a to od konce 19. století až do roku 1991, kdy byla automobilka odkoupena společností Opel (Wartburg, 2018, [online]).

6.2 Současné využití hradu Kost a hradu Wartburg

Tabulka č. 13 porovnává český hrad Kost a německý hrad Wartburg z hlediska současného využití. Oba historické objekty nabízí svým návštěvníkům v první řadě několik stálých prohlídkových okruhů¹⁸, které jsou přístupné v níže uvedené kompletní nabídce pouze v hlavní sezóně. Mezi další využití těchto kulturních památek patří pronájem historických prostor či pořádání svatebních obřadů. Turisté se v případě zájmu mohou na obou pamětihodnostech nechat ubytovat nebo se posilnit v hradní restauraci.

Hrad Kost jako NKP má otevřeno pouze 7 měsíců v roce, a to od dubna do října. Hrad Wartburg si jako UNESCO památka může dovolit mít otevřené brány 365 dní v roce.

¹⁸ Od roku 2013, kdy jsem informace ohledně současného využití hradu Kost shromažďovala pro potřeby BP, došlo na Kosti k navýšení stálých prohlídkových okruhů, a to o okruh Z pohádky do pohádky, který v roce 2013 již existoval, ale pouze jako speciální prohlídkový okruh s animačními prvky.

Tabulka č. 13: Současné využití hradu Kost a hradu Wartburg

Hrad Kost	Hrad Wartburg
Stálé prohlídkové okruhy	
- okruh I. - Rod Kinských v Čechách - okruh II. - Mučírna - okruh I+II. - Spojený okruh - okruh III. - Zkrácený okruh - okruh IV. - Z pohádky do pohádky	- okruh I. - Kompletní paket: hradní paláce, muzeum, Lutherova světnice, knihovna - okruh II - Krátký okruh: Lutherova světnice, knihovna - Muzeum (bez výkladu)
Pronájem prostor	
- <u>místo</u> : Vartenberský palác, Šelmberský palác, Sala Terrena, hlavní nádvoří, kaple, parkán - <u>účel</u> : pořádání firemních akcí, zahradních party, natáčení filmů, reklam, pořádání maskarních bálů a rautů	- <u>místo</u> : slavnostní sál - <u>účel</u> : předávání maturitního vysvědčení studentům místních gymnázií, politická zasedání (spolkové vlády, zemské vlády), pódiové diskuze, koncerty, slavnostní setkání, firemní oslavy, bohoslužby
Pořádání svatebních obřadů	
- <u>místo</u> : paláce, kaple (pouze církevní obřady), Sala Terrena, hlavní nádvoří, zahrada u Bibrštejnského paláce - <u>lze zajistit</u> : oddávajícího pro civilní i církevní obřad, catering, ohňostrojí, kočár tažený koňmi, historický souboj o nevěstu	- <u>místo</u> : lovecký sál v hradním hotelu - výhled na nádvoří, 30 hostů - <u>lze zajistit</u> : uvítání hostů na nádvoří hotelu nebo na zahradě se šampaňským, 4-chodové menu, svatební dort, služby spjaté s oslavou, květinová výzdoba, dekorace, fotograf, kadeřník
Možnost ubytování	
- <u>hradní apartmán</u> : 2+1 pro 4 osoby, uzavřená zahrada, možnost parkování	- <u>Romantický hotel na Wartburgu</u> (hotelový řetězec Arkona): 5- hvězdičkový hotel, 37 pokojů, wellness a masáže, zážitkové balíčky
Vlastní restaurační zařízení	
- <u>Restaurace U Draka</u> : v bývalém pivovaru, venkovní i vnitřní posezení, Kostecké pivo	- <u>Restaurace Landgrafentube</u> : Durynská klobása, Durynské knedlíky - <u>Hradní kavárna Gadem</u> : Wartburský dort, kávové speciality

Zdroj: Vlastní zpracování

Jak vyplývá z výše uvedené tabulky, oba vybrané hradní objekty mají v současné době mnoho využití. Hlavním posláním, a to jak české NKP, tak německé památky UNESCO, je zpřístupnění historických prostor široké veřejnosti, a to skrze stálé prohlídkové okruhy. Hrad Kost aktuálně nabízí celkem pět stálých prohlídek, z čehož první dva okruhy (Rod Kinských v Čechách a Mučírna) jsou přístupné po celou sezónu, tzn. od dubna do října. Spojený okruh, jenž umožňuje spatřit v rámci jedné prohlídky celý hrad, je k vidění rovněž po celou sezónu, avšak v okrajových měsících, kterými jsou duben a říjen, je přístupný pouze o víkendech. Co se týká okruhu Z pohádky do pohádky, který je určen výhradně dětem, mimo hlavní sezónu je pro malé návštěvníky k dispozici rovněž ve vyhrazené soboty a neděle, a to v měsících květen, červen a září. Zkrácený okruh, který je bezbariérový a umožňuje navštívit pouze hradní exteriéry, je přístupný pouze v hlavní sezóně, tzn. v červenci a v srpnu. Hrad Wartburg nabízí turistům o dva stálé prohlídkové okruhy méně než hrad Kost. Po celou sezónu, která trvá v případě německé památky celý rok, je pro návštěvníky zpřístupněn okruh nazvaný jako Kompletní paket, který umožňuje navštívit veškeré přístupné prostory na hradě, a to paláce, Lutherovu světnici, kde tento reformátor téměř rok pobýval, a knihovnu. V okrajových měsících, které jsou na německé památce od listopadu do března, je přístupný také Krátký okruh, který zahrnuje Lutherovu světnici a knihovnu. V hlavní sezóně, tzn. od dubna do října, je otevřeno také Muzeum, jež je možné navštívit pouze samostatně bez komentované prohlídky.

Co se týká formy prohlídek, tzn., jakým způsobem jsou prohlídky vedeny, zde lze sledovat na vybraných historických objektech veliký rozdíl. Hrad Kost nabízí pouze komentované prohlídky, a to jen v českém jazyce. V případě, že tuto památku navštíví turisté ze zahraničí, mohou si na hradní pokladně zapůjčit cizojazyčné texty, které jsou k dispozici cca v pěti různých jazycích. Ve výjimečném případě, a to pouze pro dopředu objednanou skupinu lidí, lze zajistit komentovanou prohlídku v německém či anglickém jazyce, což je však závislé na přítomnosti jazykově vybaveného průvodce a jeho ochotě vést prohlídku v jiném nežli mateřském jazyce. Hrad Wartburg nabízí jednak klasické komentované prohlídky v německém, ale také anglickém jazyce, dále stejně jako hrad Kost má pro zahraniční turisty k dispozici výkladové texty v různých jazycích (včetně českého jazyka) a posledním druhem prohlídek, které tato památka umožňuje, jsou audio-prohlídky, kdy si turisté mohou zapůjčit magnetofon se sluchátky a poslechnout si tak nahranou prohlídku ve svém rodném jazyce (hrad má k dispozici také mnoho netradičních jazyků, jako příklad lze uvést různé asijské jazyky). Z výše uvedeného lze shrnout přednosti hradu Wartburg oproti hradu Kost, kdy německá památka má lépe podchycenou nabídku prohlídek pro zahraniční turisty, a sice navíc poskytuje prohlídku v anglickém jazyce a dále zapůjčuje návštěvníkům magnetofony s cizojazyčnými audio-prohlídkami. Pestřejší nabídka cizojazyčných prohlídek souvisí se zapsáním Wartburgu na Seznam památek UNESCO. Díky tomuto mezinárodnímu statusu je totiž památka více vyhledávaná zahraničními turisty, proto bylo nutné přizpůsobit také nabídku cizojazyčných prohlídek.

Další využití obou sledovaných kulturních památek představuje pronájem jejich historických prostor. Česká gotická památka vychází v rámci pronajímání prostor potencionálním zájemcům více vstříc, a sice nabízí k tomuto účelu většinu ze svých interiérů (hradní paláce, kapli a Salu Terrenu) a také exteriérů (hlavní nádvoří a parkán). Pronajaté prostory hradu Kost jsou nejčastěji využívány k pořádání firemních akcí či zahradních party a díky impozantní gotické atmosféře jsou hlavně exteriéry hradu oblíbené pro filmovou tvorbu. Natáčely se zde scény např. pro americký film Hanibal Zrození, a co se týká české produkce, tak hradní prostory posloužily k natáčení pohádky S čerty nejsou žerty a z novější doby lze jmenovat televizní film Jan Hus, který vyšel v roce 2015. Německá románská památka pronajímá pouze slavnostní sál, a to k různým typům akcí. Každým rokem se ve slavnostním sále předává maturitní vysvědčení studentům gymnázií, které se nacházejí v přilehlém městě Eisenach, dále se v tomto

prostoru pořádají politické eventy pro zemské nebo spolkové vlády a v neposlední řadě se zde konají různé pódiové diskuze. Pro svoji výjimečnou akustiku dále slavnostní sál slouží k různým koncertním či divadelním vystoupením a každým rokem se tu také pořádá reformační bohoslužba.

Jak je vidět z výše uvedené tabulky, na obou historických objektech lze uspořádat svatební obřady. Prostory, které jsou k tomuto účelu vyhrazené, se na kulturních památkách liší. Hrad Kost umožňuje snoubencům říci si své ano prakticky ve všech interiérech dle libosti. Výjimkou je hradní kaple, kde je sice možné svatební obřad uspořádat, nicméně po novu, na základě přání současných majitelů, lze v tomto posvátném prostoru uzavřít pouze církevní sňatek. Svatby se na Kosti mohou konat také v hradních exteriérech, a to z důvodu současného trendu, kdy se pořádají spíše venkovní obřady. K tomuto účelu bylo vyhrazeno hlavní nádvoří, parkán a předzahrádka u Bibrštejnského paláce. Hrad Kost poskytuje v případě zájmu ke svatebnímu obřadu také několik doprovodných služeb, které dodávají atmosféru ke svatbě tohoto typu, jde např. o zajištění kočáru taženého koňmi nebo je možné obstarat šermíře, kteří v rámci historického souboje předvedou boj o ruku nevěsty. Na durynské památce lze svatební obřad uspořádat, avšak pouze v prostorách hradního hotelu, který má pro akce tohoto typu vyhrazený lovecký salón, jež má kapacitní omezení do 30 hostů. V rámci svatby si snoubenci mohou naordinovat „on-top“ služby, které jsou čistě v režii hradního hotelu, tzn., i nabídka těchto služeb je klasická, jako na jiných standardních hotelech. V případě zájmu lze ze strany hotelu poskytnout např. uvítací přípitek se šampaňským, čtyř-chodové menu, svatební dort, květinovou výzdobu nebo také fotografa či kadeřníka.

Oba vybrané historické objekty nabízí také možnost ubytování. Co se týká hradu Kost, k tomuto účelu je zde vyhrazen pouze jeden hradní apartmán, jehož pronajímání zajišťuje přímo samotný hrad. Jde o dvoupokojový byt s koupelnou a kuchyní, jež je obklopen zahradou, na které lze zaparkovat cca dva vozy. Kapacitně se do tohoto prostoru vejdou pouze 4 osoby. Vzhledem k tomu, že hrad nabízí pouze jeden apartmán k ubytování, je nutné si v případě zájmu zarezervovat termín dlouho dopředu, což platí hlavně pro hlavní sezónu. V okrajových měsících je pak apartmán z tohoto hlediska dostupnější. Německá památka má využití v podobě ubytování propracovanější, což opět s největší pravděpodobností souvisí se získaným mezinárodním statutem UNESCO. Přímo na hradě byl zřízen Romantický hotel na Wartburgu, jež byl otevřen již v roce 1914,

a v současnosti je pronajatý a napojený na hotelový řetězec Arkona. Jde o 5- hvězdičkový hotel, který nabízí 37 tematických pokojů, a další služby jako např. wellness, masáže, či zážitkové balíčky. Co se týká individuálně zařízených pokojů, zákazníci si mohou vybrat z tří druhů, a to z hradního, romantického, či Lutherova pokoje a dále ze dvou apartmánů, které jsou nazvány Wartburg a Junior. Aby byl pobyt nezapomenutelný, nabízí hotel také několik zážitkových balíčků. Tyto balíčky většina zahrnují 2 noci, tříhodové Wartburg-menu při příjezdu, prohlídku hradu a další aktivity dle zaměření zvoleného zážitku. Jako příklad lze uvést balíček s názvem S Wartburgem okolo Wartburgu, který kromě výše uvedeného zahrnuje také okružní projížďku v historickém voze Wartburg okolo durynského lesa do automobilky ve městě Eisenach („Automobil Welt Eisenach“), kde se tento vůz vyráběl, a zpět na hrad Wartburg.

Využití v podobě posezení ve stylové restauraci nabízí oba historické objekty, které své prostory k tomuto účelu pronajali. Na hradě Kost byla v roce 2011 zřízena v prostorách bývalého pivovaru restaurace U Draka, která poskytuje jednak vnitřní posezení u krbu, jenž navozuje gotickou atmosféru, což ocení náročnější klientela, na své si zde však přijdou i cyklisté, či milovníci přírody, pro které byl vybudován pískovcový gril a venkovní posezení. Novinkou je pak venkovní terasa, kde majitelé restaurace zřídili zmrzlinárnu, což ocení hlavně nejmenší návštěvníci. Dospělí pak mají možnost uhasit žízeň místní specialitou Kosteckým pivem, jehož výroba byla před několika málo lety znovu obnovena. Jak restaurace U Draka informuje na svých stránkách, Kost je jediné místo, kde lze toto lokální pivo ochutnat. Na hradě Wartburg se podávají místní durynské speciality (Durynská klobása, Durynské knedlíky) v restauraci Landgrafenstube, která patří pod místní hotel, a dále v hradní kavárně Gadem, ve které lze ochutnat typický domácí Wartburský dort a další lokální pochutiny. Posezení nabízí obě zařízení jak vnitřní, tak venkovní na hradní terase, ze které je úchvatný výhled na durynský les.

Současné využití hradů Kost a Wartburg se shoduje v hlavním poslání, a to v poskytování standardních prohlídkových okruhů, kterých gotická památka nabízí více. Rozdíl je v cizojazyčných prohlídkách, kde dominuje hrad Wartburg, což je ovlivněno stupněm jeho památkové ochrany, a to, že jde památku UNESCO. Kulturním objektům, které získají tento nejvyšší památkový status, se obvykle dostává vyšší návštěvnosti, a to jak z řad domácích, tak i ze strany zahraničních turistů, což má dopad rovněž na jejich využití. Tyto památky nemusí např. pronajímat veškeré své prostory, jak je vidět v tabulce výše, hrad

Wartburg pronajímá pouze slavnostní sál, kdežto NKP, kterou zastupuje hrad Kost, pronajímá prakticky všechny své dostupné interiéry i exteriéry, z čehož lze usuzovat fakt, že památky s nižší ochranou, které nemají tak vysokou návštěvnost (detail ohledně návštěvnosti je řešen v následujícím oddílu 6.4), jsou nuceny poskytovat více prostor k tomuto účelu, aby si vydělaly na svůj provoz. Tuto skutečnost potvrzuje mimo jiné zajištění svatebních obřadů, které lze na Kosti uspořádat na různých místech přímo na hradě, naproti tomu durynská památka se od akcí tohoto typu distancovala a přenechala je svému hotelu, který sice svatební obřady poskytuje, avšak jde v podstatě o standardní hotelové svatby s jedinou nadstavbou, kterou představuje výhled na románský hrad. Vysoká návštěvnost UNESCO památky s sebou nese také nutnost zajištění reprezentativního ubytování a restauračního zařízení, což Wartburg splňuje. Hrad Kost, ačkoliv je pouze NKP, má od roku 2011 taktéž nadstandardní zázemí, co se restaurace týče, v tomto typu využití se vybrané historické objekty shodují. V rámci ubytování by si hrad Kost mohl vzít příklad z durynské pamětihodnosti. Jeden apartmán je v dnešní době nedostačující, a rozšíření nabídky ubytování by této majestátní gotické památce mohlo pomoci k přílivu dalších turistů.

6.3 Komparace animačních programů české a německé kulturní památky

Kromě stálých prohlídkových okruhů poskytují obě vybrané nemovitě kulturní památky také několik druhů animací, a to za účelem oživení daných historických objektů. Jednotlivé druhy animačních aktivit jsou komparovány v rámci tohoto oddílu. Jde o animační prohlídkové okruhy, mimořádné animační prohlídky a ostatní animační programy.

Tabulka č. 14 zahrnuje několik stálých prohlídkových okruhů, které jsou uvedeny také v předchozím oddílu 6.2, jenž se věnuje současnému využití. Důvodem zařazení těchto stálých prohlídek rovněž mezi animační je jejich účel, a sice zmíněné okruhy vznikly primárně s cílem danou památku oživit a zaujmout tak více návštěvníků. Dalším typem animačních prohlídkových okruhů jsou speciální prohlídky, které se nekonají po celý rok, ale spíše v hlavní sezóně, kdy jsou památky nejvíce navštěvovány, a jejich smyslem je historické objekty ještě více ztraktivnit. Tabulka č. 15 pak zahrnuje mimořádné animační prohlídky, které jsou pořádány k nějaké příležitosti, a to pouze několik dní v roce, např. na Vánoce či Velikonoce. V rámci tabulky č. 16 jsou komparovány různé druhy doplňkových oživujících akcí. V tomto případě nejde o prohlídky, nýbrž o ostatní animačními programy.

Tabulka č. 14: Animační prohlídkové okruhy

Hrad Kost	Hrad Wartburg
Stálé prohlídkové okruhy s animačními prvky	
- okruh II. - Mučírna - okruh IV. - Z pohádky do pohádky	- Lutherova světnice (součást I. a II. okruhu)
Speciální prohlídkové okruhy s animačními prvky	
- okruh V. - 13. komnata kata Heřmana	- <u>Dětské tematické prohlídky:</u> Martin Luther, sv. Alžběta, Středověký hrad - Luther a Němci - pouze audio-prohlídky (celý rok 2017)

Zdroj: Vlastní zpracování

NKP hrad Kost má v současné době dva stálé prohlídkové okruhy s animačními prvky. Jedná se o 2. okruh s názvem Mučírna, který na této památce vznikl již v roce 2004. Pod animační prohlídky byl tento okruh zařazen z důvodu, že na Kosteckém panství v minulosti žádná mučírna nebyla, a to vzhledem k tomu, že se nejednalo o hrad královský, nýbrž šlo o hrad panský, který neměl právo útrpné a nemohl tak vykonávat torturu. Na místě současné expozice útrpného práva, která se nachází ve sklepních prostorách Vartenberského paláce, byly původně vinné sklepy. Vzhledem k vnímání středověku dnešní společností, která si pod tímto obdobím představuje cosi mystického až temného, se zřízení mučírny v prázdných sklepech gotického hradu přímo nabízelo, což dokazuje zájem ze strany návštěvníky, kteří často upřednostňují tento okruh před klasickým, jenž prezentuje hradní paláce. Další stálou prohlídkou s animačními prvky je okruh Z pohádky do pohádky, který je určen především pro předškolní návštěvníky. Děti před vstupem do hradu obdrží hrací kartu, do níž během prohlídky, kterou vede princezna Karolína, doplňují odpovědi na otázky týkající se pohádek, jež jsou spjaté s Kostí a s přílehlým okolím. V případě, že na všechny otázky hráči odpoví správně, mají šanci na výhru volné vstupenky na chlumecký zámek Karlova Koruna, který patří rovněž Kinským dal Borgo.

Lutherova světnice, kterou lze navštívit na hradě Wartburg není samostatnou prohlídkou, nýbrž jde o součást dvou stálých prohlídkových okruhů (kompletní paket a krátký okruh), které tato UNESCO památka nabízí. Ačkoliv Martin Luther- významný reformátor 16. stol., který položil základ moderní němčině, na hradě Wartburg pobýval, respektive se ukryval před císařem a církví pod falešnou identitou jako rytíř Jiří, není vybavení jeho místnosti, kde přeložil Nový zákon, původní. Vzhledem k tomu, že již od konce 16. Lutherovu místnost vyhledává mnoho jeho příznivců a tento prostor se tak stal jakýmsi poutním místem, došlo k obnovení zařízení tohoto interiéru, včetně vystavení portrétů Luthera a jeho manželky Kathariny von Bora, jejichž autorem je Lucas Cranach starší, a tím vznikla „oživená“ místnost, která se zařadila do dvou stálých prohlídkových okruhů.

Dále se na obou vybraných objektech pořádají speciální prohlídkové okruhy s animačními prvky. Na hradě Kost mezi tento druh animačních aktivit patří 13. komnata kata Heřmana. Jde o speciální prohlídku, která vznikla v roce 2012 v rámci interaktivního projektu „Otevřete 13. komnatu“, jenž propojoval deset kulturních objektů v České republice. Každá zapojená pamětihodnost, většinou se jednalo o hrady a zámky, byla reprezentována zvolenou tajemnou postavou z minulosti, která v rámci prohlídky přiblížila návštěvníkům nejen historii dané památky, ale zapojila je také do hry o získání klíče. Na každém objektu mohli návštěvníci získat jeden klíč a po obdržení sedmi klíčů z deseti si mohli následně zvolit jednu památku, která jim odhalila tajemství 13. komnaty. Projekt byl zakončen na konci sezóny roku 2017, nicméně hrad Kost se rozhodl tento speciální okruh ve své nabídce zachovat i pro následující sezónu 2018.

Durynská památka má v rámci této kategorie animačních prohlídek překvapivě pestřejší nabídku nežli gotický hrad Kost. V první řadě poskytuje Wartburg tři druhy speciálních tematických okruhů pro děti prvního stupně základní školy. První dva jsou zaměřené na významné osobnosti, které jsou s tímto románským objektem spjaté, jde o Martina Luthera a sv. Alžbětu, a poslední okruh dětem přibližuje středověký hrad. Během prohlídky orientované na Martina Luthera, který se na Wartburgu ukrýval deset měsíců, vzhledem k tomu, že byl označen za kacíře, se děti nenucenou formou dozví, kdo tento reformátor vůbec byl, jaký měl názor na církev, co je reformace a mnoho dalšího. Okruh, který je zaměřen na sv. Alžbětu, pak přibližuje tuto uherskou a durynskou princeznu, která byla přivezena na Wartburg, kde se ve svých 14 letech provdala za Ludvíka z rodu Ludowingů. Děti jsou v rámci této prohlídky obeznámeny s jejím životním posláním, a sice, že Alžběta celý svůj krátký život (zemřela ve 24 letech) věnovala péči o staré a nemocné a nechala vystavět dvě nemocnice. Na konci okruhu se děti dozví, že byla Alžběta za své zásluhy svatořečena a je jim vysvětleno, co takové svatořečení znamená.

Rok 2017 byl pro hrad Wartburg specifický, a sice veškeré stálé i animační prohlídkové okruhy a programy, jak pro dospělé, tak pro děti, byly zrušeny, a to z důvodu pořádání mimořádné animační akce s názvem „Luther a Němci“, která se konala od května do listopadu 2017 k výročí zveřejnění 95 tezí v roce 1517, a to na třech místech v SRN- v Berlíně, Wittenbergu a na hradě Wartburg. V rámci této akce se na Wartburgu pořádaly speciální animační okruhy ve formě audio-prohlídek pro dospělé a děti, dále byly v nabídce odborné prohlídky zaměřené na nově vytvořenou výstavu a další programy.

V tabulce č. 15 je uveden další typ animačních aktivit. Jde o mimořádné animační prohlídky, které jsou rovněž zastoupeny na vybraných historických objektech.

Tabulka č. 15: Mimořádné animační prohlídky

Hrad Kost	Hrad Wartburg
Vánoční a velikonoční prohlídky	
- Vánoční prohlídky - Velikonoční prohlídky	
Noční prohlídky	
- Noční prohlídky na hradě Kost - příběh Kryštofa Popela z Lobkovic - Hradozámecká noc- prohlídka paláců nebo mučírny s katem	- Muzejní noc k různým tématům - středověk, romantismus - Exkluzivní mimořádné prohlídky pro malé skupiny v noci
Jiné prohlídky	
	- Exkluzivní mimořádné prohlídky pro malé skupiny ve dne

Zdroj: Vlastní zpracování

Gotická památka pořádá netradiční prohlídky v období Vánoc a Velikonoc. Tento typ mimořádných prohlídek je v současné době v České republice ze strany návštěvníků oblíben, což dokazují další kulturní objekty, které rovněž otevírají své brány v tento sváteční čas. Hrad Kost má pro své návštěvníky kromě klasického výkladu připravené také informace ohledně tradic a zvyků, jež jsou spjaté s těmito křesťanskými svátky. Celkovou atmosféru pak dokresluje sváteční výzdoba, která je laděna ve středověkém duchu. Hrad Wartburg má otevřeno po celý rok, tedy i v období Vánoc a Velikonoc nabízí standardní okruhy, případně speciální prohlídky pro děti, které byly popsány výše.

V hlavní sezóně, která je v letních měsících, bývá NKP hrad Kost ožívována nočními prohlídkami, jež se konají většinou dvakrát, a to v červenci a v srpnu. V roce 2017 byla návštěvníkům v rámci nočních prohlídek přiblížena doba, kdy byl na Kosti založen hradní pivovar, tedy 16. století. Průvodci se převlékli do kostýmů a sehráli strhující příběh odehrávající se kolem hraběte Kryštofa Popela z Lobkovic, jenž nechal zmíněný pivovar postavit, a jeho dvora. Na závěr prohlídky návštěvníky překvapil hradní drak chrlící oheň. Poslední srpnový víkend 2017 se pak na Kosti konala již po šesté Hradozámecká noc, v jejímž rámci mohli návštěvníci absolvovat buď klasickou prohlídkou večerních paláců, nebo zavítali v tomto neobvyklém čase do temné hradní mučírny s katem Heřmanem.

V rámci nočních prohlídek není pozadu ani památka UNESCO hrad Wartburg, a sice v nabídce má hned dva druhy těchto netradičních animací. První akce se nazývá Muzejní noc, kterou tato románská památka pořádá k různým tématům, jako je např. středověk nebo romantismus. Své brány otevírá Wartburg také při pořádání exkluzivních mimořádných prohlídek pro malé skupiny, a to jak v noci, tak také ve dne.

Poslední typ animačních aktivit představují ostatní animační programy, které jsou specifikovány pro oba vybrané objekty v tabulce č. 16. V tomto případě se nejedná o prohlídky, nýbrž o oživující programy, které se často konají pouze jednorázově. Jde o specifické akce typu divadla, koncertů, historických dnů či bohoslužeb. Jak vyplývá z níže uvedené tabulky, oba hrady mají pestrou nabídku těchto doplňkových animací.

Tabulka č. 16: Ostatní animační programy

Hrad Kost	Hrad Wartburg
Divadlo	
<ul style="list-style-type: none"> - Pravidelné pohádky pro děti - interaktivní divadlo 1-2 herců: Princ Bajaja, Pohádka alchymistická, Eda a Kamil, Perníková chaloupka okem Sherlocka Holmese (vhodné pro dospělé) - Mimořádná představení - Městské divadlo Mladá Boleslav: Cyrano z Bergeracu, Byl to skřivan, Jak je důležité mítí Filipa 	<ul style="list-style-type: none"> - Pravidelná představení pro dospělé i děti: divadlo Meiningen s operou Tannhäuser - pro dospělé, divadlo Meiningen s operou Tannhäuser - pro děti (zkrácená verze) - Letní divadlo
Koncerty	
<ul style="list-style-type: none"> - Blue Effect s Vladimírem Mišíkem - Kryštof s Vlastou Redlem - Tublatanka, Tři sestry 	<ul style="list-style-type: none"> - Koncerty vážné hudby ve slavnostním sále: vlastní, Thüringer Bachwochen, MDR Kultur, DeutschlandRadioKultur - Bluesová noc
Historické dny a jarmarky	
<ul style="list-style-type: none"> - Kejklířské slavnosti - Historické slavnosti 1, 2 - 666 let hradu Kost, Lucemburské slavnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Historický vánoční trh
Specifické akce	
<ul style="list-style-type: none"> - Rytířské turnaje - šermířská skupina Agentura de Costy (Merlet, Ordo Kromen, Normani) - Slackline festival - provazochodci - Sokolnické ukázky - Čarodějnický kongres 	<ul style="list-style-type: none"> - Bohoslužby v hraní kapli - Velká reformační bohoslužba ve slavnostním sále - Mimořádná výstava k různým výročím - Luther a Němci (celý rok 2017): iluminace Wartburgu, promítání filmu o Lutherovi

Zdroj: Vlastní zpracování

Obě kulturní pamětihodnosti si zakládají na divadelních představeních, jak dokazuje tabulka č. 16. Na hradě Kost účinkovalo několik souborů, a sice divadlo Celetná, které zde působilo naposledy v roce 2011, nebo Městské divadlo Mladá Boleslav, jehož tři mimořádná představení mohli diváci zhlédnout během několika letních víkendů na hlavním hradním nádvoří v uplynulé sezóně 2017. Na programu byla tato tři představení: Byl to skřivan, Cyrano z Bergeracu a Jak je důležité mítí Filipa. V roce 2013 přišel hrad s novinkou, a sice zavedl ve svých prostorách bývalého pivovaru interaktivní divadlo plné loutek, kulis a převleků určené primárně pro děti, které se koná po celou hlavní sezónu, přesněji od července do září. Prvním rokem bylo pro děti připraveno netradiční představení Princ Bajaja, které ztvárňoval pouze jeden herec Pepe Gepethe, jenž vtipným až strhujícím způsobem zapojoval publikum do děje. Vzhledem k nápaditosti této hry, kterou si pochvalovaly nejen děti, došlo následující roky k rozšíření repertoáru o hru s názvem Pohádka alchymistická, která vypráví příběh o klukovi Eduardovi Milotovi, jenž se setká se zapomnětlivých alchymistou Mgr. Jákobem. Tato pohádka je plná dvojsmyslů a je vhodná nejen pro děti, ale také pro dospělé. Dále lze na Kosti v rámci interaktivního

divadla zhlédnout hru Perníková chaloupka okem Sherlocka Holmese, která je vhodná pouze pro dospělé a dále pohádku Eda a Kamil. Aktuálně se připravují dvě novinky, jež budou opět interaktivní, plné humorných dvojsmyslů a písni, a to Eda na cestách a Sláva zbrojníkům. Zmíněná představení budou určená pro všechny věkové kategorie.

Na hradě Wartburg se konají v hlavní sezóně představení divadla Meiningen, které v tomto autentickém prostředí pravidelně ztvárňuje romantickou operu o třech dějstvích Tannhäuser a zápas pěvců na Wartburgu, jejímž autorem je Richard Wagner. Děj této opery se odehrává ve středověku přímo na hradě Wartburg a ústřední postavu představuje rytíř a minnesänger Heinrich Tannhäuser, který se zmítá v protikladných sférách temna a naděje, které byly dle autora typické pro období středověku. Hrdina Tannhäuser na jedné straně touží po požitcích, jaké svět přináší, na straně druhé hledá čistou lásku přinášející oběť a oporu. Ani jedna sféra rytíře nenaplnuje, proto se stává štvancem, bloudí a marně hledá zakotvení. Na Wartburgu se setkává se středověkými minnesängry, u kterých ho rozčiluje jejich pokrytectví a neupřímnost. Tato Wagnerova romantická opera se koná pravidelně ve slavnostním sále hradního paláce, jde tedy o přirozenou kulisu s neostředověkými freskami, která se perfektně hodí k Wagnerově hudbě. Posluchači by tak měli získat pocit dokonalé symbiózy prostoru a hudby. Vzhledem k oblíbenosti této opery byla vytvořena její zkrácená verze ve formě pohádky pro dětské publikum od šesti let, kterou je možné navštívit také několikrát za rok. Kromě zmíněné opery se na tomto historickém objektu pořádají mimořádná letní divadelní představení.

Co se týká oživení v podobě koncertů, na hradě Kost vystupovalo v minulosti několik hudebních skupin, jednalo se však o jednorázové akce. Několik let po sobě si mohli fanoušci přijít poslechnout skupinu Blue Effect, která koncertovala vždy na hlavním nádvoří pod širým nebem. Pro zatím poslední vystoupení se na této gotické pamětihodnosti konalo v létě roku 2014, šlo o skupinu Tři sestry. Dle informací zaměstnanců hradu, pro letošní sezónu žádné koncerty v plánu nejsou.

Na Hradě Wartburg se pořádají hudební akce pravidelně, a dá se říci, že jde o stěžejní animační programy, které tato památka nabízí. Ve většině případů se jedná o vystoupení vážné hudby, na své si však přijdou také milovníci hudebních stylů, jako je např. jazz či blues. V prostorách slavnostního sálu se každý rok koná přibližně 40 vystoupení, což dokazuje popularitu koncertů v historickém prostředí v SRN. Akce tohoto typu pořádá buď

hrad Wartburg sám, případně jejich organizaci zajišťuje Deutschland Radio Kultur, Mitteldeutsche Rundfunk Kultur či spolková země Durynsko, která na hradě většinou pořádá koncerty vážné hudby Thüringer Bachwochen.

Jak je vidět v tabulce č. 16, hrad Kost si na rozdíl od německé památky zakládá na animačních programech typu historických dnů. Každým rokem návštěvníkům připravuje alespoň jednu akci tohoto zaměření. V roce 2017 se v prostorách gotického objektu konaly hned dvě tematické akce, a to Kejklířské a Historické slavnosti. V rámci zmíněného oživení byly na Kosti zrušeny klasické prohlídky a po zakoupení vstupenky se mohli turisté po prostorách hradu pohybovat volně dle svého gusta. V palácích na návštěvníky čekali herci v kostýmech prezentující různé ukázky ze šlechtického života a dále byla přítomna skupina tančící dobové tance. Hlavní nádvoří bylo doménou šermířů a kejklířů a v hradní kapli, která je specifická pro svou výbornou akustiku, vystupovali umělci hrající středověkou hudbu na různé nástroje. Dále mohli turisté na parkánu zhlédnout sokolnické ukázky či ochutnat netradiční středověké pochutiny v černé kuchyni. V případě zájmu o historické informace byli v prostorách hradu rozmístěni průvodci, kteří ochotně zodpovídali veškeré dotazy zvědavým turistům.

Durynská památka pořádá pouze jednu akci tohoto typu, a to Historický vánoční trh, který se zde koná každým rokem v adventním čase. V rámci tohoto dobového trhu se na Wartburgu prezentují netradiční historická řemesla, např. výroba svíček, mýdel a mnoho dalšího. V případě zájmu si mohou turisté zakoupit nějaký ručně vyrobený produkt, či bylinky od místních bylinkářek. O atmosféru se starají muzikanti hrající dobovou hudbu.

Jako poslední je v tabulce uvedena skupina s označením specifické akce. Jde o netradiční animační programy, které nelze kategorizovat a každý objekt si je přizpůsobuje tzv. na míru. Na gotickou památku jsou vhodná např. různá šermířská klání či rytířské turnaje a jak je vidět ve výše uvedené tabulce, akce tohoto typu se zde také často pořádají. V minulosti na hradě Kost vystupovalo mnoho vyhlášených šermířských skupin, jako např. Merlet, Ordo Kromen či Normani. Skupina Merlet zde působila 4 sezóny a zaměřila se čistě na šermířské ukázky. Ordo Kromen a Normani s sebou přivezli také koně a v kolbišti, jež postavili v podhradí, pak pořádali středověký rytířský turnaj. Od roku 2014 zde působí pouze Agentura de Costy, která zajišťuje jak turnaj na koních, tak další animační programy, jako např. ohnivou show, žongléry, draka chrlicího oheň a mnoho dalšího.

Své místo si na hradě Kost našla také netradiční animační akce Slackline festival, která umožňuje setkání nejlepších provazochodců z České republiky a střední Evropy. Provazochodci předvádějí svůj um na Kosti vždy poslední víkend v září a loni se zde sešli již po sedmé. Akce je postavena čistě na Slackline show, a to v rámci hradních exteriérů a také v přilehlém okolí, kde si účinkující natáhnou různé druhy „lajn“. Prvním typem jsou „lajny“ nízko nad zemí, na nichž se většinou předvádějí různé triky, či skoky. V rámci zmíněné kostecké akce bývají k vidění na hradním parkánu. Několik metrů nad zemí na hlavním nádvoří mezi Vartenberským palácem a velkou Bílou věží si provazochodci již tradičně vypínají tzv. „highlajnu“, kterou přecházejí většinou v dobových provazochodeckých kostýmech a občas předvedou publiku i nějaký trik. Posledním a zároveň nejvíce nebezpečným typem je extrémně dlouhá „longlajna“, jež se pouze přechází a v rámci festivalu ji lze spatřit v údolí Plakánek. Standardní prohlídky se po dobu Slackline festivalu, stejně jako při pořádání historických slavností, nekonají.

Mezi specifické oživující akce na románské památce patří hlavně bohoslužby, které se pořádají převážně v hradní kapli, a to vždy jedna bohoslužba za měsíc v rámci hlavní sezóny (květen až říjen) a dvě v období Vánoc. Dále se pravidelně každý rok 4. května koná ve slavnostním sále mimořádná hudební bohoslužba za doprovodu hradní pěvecké skupiny, která se koná k výročí Lutherova příjezdu na Wartburg v roce 1521.

V roce 2017 se na hradě Wartburg konala mimořádná animační akce „Luther a Němci“, která byla již popsána v rámci speciálních animačních okruhů. Kromě těchto specifických okruhů, jež probíhaly formou audio-prohlídek pro dospělé a děti, zahrnovala akce rovněž další oživujícími programy. Po dobu tří dnů byla pro návštěvníky připravena speciální animace, šlo o iluminaci celého hradního komplexu, která byla k vidění ve večerních hodinách (od 18 do 22 hodin). Pro tento umělecký projekt byl natočen krátký dvouminutový film o reformaci a Martinovi Lutherovi, jenž se promítal na východní fasádě hradu. Kromě těchto oživených obrázků čekalo na turisty další iluminací překvapení, a sice na protilehlé stěně hradního paláce byly k vidění některé z Lutherových 95 tezí, které byly přeloženy pomocí Morseovy abecedy. V rámci večerní návštěvy osvětleného Wartburgu mohli turisté zavítat rovněž do hradních paláců a prohlédnout si zde speciální výstavu k této tématice.

6.3.1 Souhrn a vyhodnocení animací na sledovaných kulturních památkách

Dle předchozího oddílu 6.3 je zřejmé, že jsou obě vybrané nemovité kulturní památky animovány skrze tři typy oživujících programů. První skupinu představují stálé a speciální prohlídkové okruhy s animačními prvky, dále se jedná o mimořádné animační prohlídky a posledním typem jsou ostatní animační programy.

Na rozdíl od gotické NKP, na které lze v současné době navštívit dva stálé animační prohlídkové okruhy Mučírnu a Z pohádky do pohádky, nabízí románská památka UNESCO pouze jednu prohlídku tohoto zaměření, respektive se nejedná o kompletní trasu, nýbrž jde o animační součást dvou stálých prohlídkových okruhů. Zmíněným oživeným prostorem je Lutherova světnice, kde tento významný reformátor jistou dobu opravdu pobýval, nicméně z původního zařízení se nic nedochovalo a veškeré současné vybavení bylo vyrobeno za účelem zatraktivnění objektu pro další návštěvníky. Podobně byla zřízena expozice útrpného práva ve sklepení hradu Kost. Veškeré mučící nástroje byly na tento gotický objekt dovezeny a vystaveny s cílem oslovit více potencionálních turistů. Okruh Z pohádky do pohádky nemá s historickým výkladem nic společného, jeho smyslem je nabídnout prohlídku také předškolákům, pro které nejsou standardní prohlídky příliš vhodné. Zaujmout dětské publikum se snaží také hrad Wartburg, a to prostřednictvím speciálních prohlídek Luther, sv. Alžběta a Středověký hrad, které se konají pouze pro předem objednané skupiny dětí. Jak bylo popsáno, obě vybrané památky pořádají dětské prohlídky, hrad Kost v rámci stálých a hrad Wartburg prostřednictvím specifických animačních okruhů, jejich zaměření je však odlišné. Česká památka cílí spíše na předškolní děti, jež se snaží oslovit skrze pohádkovou trasu, německý objekt je určen o pár let starším dětem chodícím na první stupeň ZŠ, kterým zábavnou formou skrze významné osobnosti přibližuje historické události. Co se týká speciálních animačních okruhů na hradě Kost, v současnosti lze na této NKP navštívit pouze jednu prohlídku tohoto typu, a to 13. komnatu s katem Heřmanem, která vznikla v rámci stejnojmenného animačního projektu, jenž byl ukončen v loňské sezóně, nicméně na gotickém objektu se tato oživující prohlídka osvědčila, proto se vedení hradu rozhodlo ji zachovat (viz tabulka č. 14).

V rámci mimořádných animací lze najít u sledovaných objektů shodu pouze v nočních prohlídkách. Jak Kost, tak Wartburg otevírají své brány ve večerních hodinách několikrát za sezónu, a to prostřednictvím dvou různých oživujících prohlídek. Prvním typem, který

nabízí oba hrady, je klasická trasa, jež je obohacena pouze o netradiční noční atmosféru, díky níž návštěvníci získávají z historických prostor úplně jiný dojem nežli ve dne. Na Kosti je v tomto duchu pořádána Hradozámecká noc a na Wartburgu jde o exkluzivní noční prohlídky pro malé skupiny návštěvníků. Druhý typ večerních okruhů pořádají vybrané objekty v jiném duchu, a sice gotická NKP každým rokem vymýšlí zábavný příběh, který ztvárňují průvodci v kostýmech. Románský hrad se prostřednictvím Muzejní noci zaměřuje spíše na historická fakta, která vztahuje k různým tématům, jako je např. středověk či romantismus. V rámci této skupiny animací lze na Kosti každým rokem navštívit netradiční prohlídky s vánoční a velikonoční tematikou. Wartburg nic podobného ve svých prostorách nepořádá a to zřejmě i z důvodu, že má otevřeno všech 365 dní roce, tzn., i ve svátečním období poskytuje standardní okruhy, které jsou návštěvníky vyhledávané, tudíž nemusí vymýšlet netradiční prohlídky tohoto typu (viz tabulka č. 15).

Co se týká ostatních animací, i zde lze na vybraných kulturních objektech najít část programů shodných a část odlišných. NKP Kost i památka UNESCO Wartburg mají animace tohoto typu postavené v první řadě na divadelních představeních, a to jak pro děti, tak pro dospělé. Pohádky pro děti jsou na gotické památce více interaktivní a zábavné, jako tomu bylo v rámci prohlídek, na románském objektu jsou zase více naučné, a sice pro děti byla vytvořena zkrácená verze opery *Tannhäuser*, což je klasické dílo Richarda Wagnera. Zmíněnou operu v podání divadla Meiningen lze na Wartburgu zhlédnout rovněž ve standardní verzi pro dospělé. Klasické hry nabízí také hrad Kost, v loňské sezóně na hlavním nádvoří účinkovali herci z divadla Mladá Boleslav, kteří zde odehráli např. představení *Cyrano z Bergeracu*. Další podobnost lze najít v pořádání koncertů. Hrad Kost však pořádá vystoupení moderních hudebních skupin, jako jsou např. Blue Effect nebo Tři sestry, oproti tomu hrad Wartburg se zaměřuje výhradně na koncerty vážné hudby, pravidelně organizuje např. Bachovy týdny nebo také pořádá různé hudební večery při poslechu stylů jako je jazz či blues. Zbylé animační programy jsou naprosto odlišné. Hrad Kost organizuje mnoho oživujících akcí typu historickým dnů, jarmarků, či kejklířských slavností, které jsou spjaty s volnou prohlídkou prostor této památky. Velkou oblibu si ze strany návštěvníků získaly další programy, jako např. Slackline festival nebo rytířské turnaje. Hrad Wartburg pořádá zase bohoslužby či různé výroční mimořádné výstavy, jako např. speciální animační program *Luther a Němci*, který se zde konal po celou sezónu roku 2017 a přinesl návštěvníkům spoustu netradičních zážitků (viz tabulka č. 16).

6.4 Komparace návštěvnosti a animací na hradě Kost a hradě Wartburg

Jak je zřejmé z oddílu 6.2, využití vybraných nemovitých kulturních památek je v současnosti velmi pestré, oba historické objekty nabízí využití v podobě pronájmu svých prostor k různým účelům, dále provozují ubytovací a restaurační zařízení. Poslední a zároveň nejpodstatnější využití představuje zajištění několika stálých prohlídkových okruhů. Za účelem ještě intenzivnějšího oživení daných pamětihodností pořádají oba hrady také několik typů animačních aktivit, které jsou detailně popsány v předchozích oddílech 6.3 a 6.3.1, jejichž smyslem je zaujmout více potencionálních návštěvníků. Aby se prokázalo, zda mají animační aktivity příznivý vliv na růst turistické návštěvnosti, bylo zapotřebí zjistit vývoj počtu návštěvníků v průběhu několika let (od roku 2009 do roku 2017), a ke zvoleným sezónám následně přiřadit jednotlivé typy animačních programů, které se daný rok na těchto historických objektech konaly. Komparace počtu návštěvníků s oživujícími programy je za NKP hrad Kost uvedena v tabulce č. 17 a za památku UNESCO hrad Wartburg lze tyto informace najít v tabulce č. 18.

Tabulka č. 17: Návštěvnost a animační aktivity na hradě Kost

Rok	Návštěvnost	Animační prohlídkové okruhy	Mimořádné animační prohlídky	Ostatní animační programy
2009	68 664	- Mučírna		- Čarodějnický kongres, Historické dny, - šermířská skupina Merlet, sokolnické ukázky - divadlo Celetná, koncert skupiny Blue Effect
2010	63 066	- Mučírna		- Čarodějnický kongres, Historické dny, - šermířská skupina Merlet, sokolnické ukázky - divadlo Celetná, koncert skupiny Blue Effect
2011	60 091	- Mučírna	- Noční prohlídky	- Čarodějnický kongres, Historické dny, Slacine festival - šermířské skupiny Merlet a Ordo Kromen, sokolník - divadlo Celetná, koncert skupiny Blue Effect
2012	48 542	- Mučírna, - 13. komnata kata Heřmana	- Noční prohlídky - Hradozámecká noc - Vánoční prohlídky	- Čarodějnický kongres, Historické dny, Slacine festival - šermířská skupina Ordo Kromen, sokolnické ukázky - Městské divadlo MB, koncerty Blue Effect a Tublatanka
2013	58 163	- Mučírna - 13. komnata kata Heřmana - Z pohádky do pohádky	- Noční prohlídky - Hradozámecká noc - Vánoční prohlídky	- Čarodějnický kongres, Historické dny, Slacine festival - šermířské skupiny Ordo Kromen, Normani, sokolník - Městské divadlo MB, Pravidelné pohádky pro děti - koncerty skupin Blue Effect a Kryštof
2014	69 496	- Mučírna - 13. komnata kata Heřmana - Z pohádky do pohádky	- Noční prohlídky - Hradozámecká noc - Vánoční prohlídky - Velikonoční prohlídky	- Čarodějnický kongres, Historické dny, Slacine festival - šermířská skupina Agentura de Costy, sokolník - Městské divadlo MB, Pravidelné pohádky pro děti - koncert skupiny Tři sestry
2015	70 594	- Mučírna - 13. komnata kata Heřmana - Z pohádky do pohádky	- Noční prohlídky - Hradozámecká noc - Vánoční prohlídky - Velikonoční prohlídky	- 666 let hradu, Historické slavnosti, Slackline festival - šermířská skupina Agentura de Costy, sokolník - Městské divadlo MB, Pravidelné pohádky pro děti
2016	81 234	- Mučírna - 13. komnata kata Heřmana - Z pohádky do pohádky	- Noční prohlídky - Hradozámecká noc - Vánoční prohlídky - Velikonoční prohlídky	- Lucemburské slavnosti, Historické slavnosti, Slackline - šermířská skupina Agentura de Costy, sokolník - Městské divadlo MB, Pravidelné pohádky pro děti
2017	83 609	- Mučírna - 13. komnata kata Heřmana - Z pohádky do pohádky	- Noční prohlídky - Hradozámecká noc - Vánoční prohlídky - Velikonoční prohlídky	- Kejkliřské slavnosti, Historické slavnosti, Slackline - šermířská skupina Agentura de Costy, sokolník - Městské divadlo MB, Pravidelné pohádky pro děti

Zdroj: Vlastní zpracování

Na hradě Kost začala ve sledovaném období od roku 2009 do roku 2012 rapidně klesat turistická návštěvnost, a to mimo jiné z důvodu celosvětové finanční krize. Jak dokazuje tabulka č. 17, v sezóně 2012 „odbavila“ tato gotická pamětihodnost o 20 122 turistů méně než v sezóně 2009. Do roku 2011 poskytovala tato NKP pouze tři stálé prohlídkové okruhy, z nichž jen hradní mučírna, jejíž expozice byla na hradě Kost zavedena v roce 2004, spadala do kategorie okruhů s animačními prvky.

Reakcí na klesající návštěvnost bylo zavedení nových oživujících prohlídek a programů. Nejvíce jich vzniklo v sezóně 2012, a sice zrodil se speciální prohlídkový okruh 13. komnata kata Heřmana, dále byly zavedeny mimořádné animační prohlídky Hradozámecká noc a Vánoční prohlídky a v neposlední řadě přibylo několik ostatních animačních programů, např. v hlavní sezóně se uskutečnilo představení Městského divadla Mladá Boleslav a koncert skupiny Tublatanka. Další novinky přišly v následujícím roce 2013, kdy se zavedl speciální dětský okruh Z pohádky do pohádky, který byl o několik let později vzhledem ke své popularitě zařazen mezi stálé prohlídkové okruhy s animačními prvky. Dále přibyl šermířský turnaj v podání rytířů ze Slovenska Normanů, na parkovišti před hradem se uskutečnil koncert skupiny Kryštof a v neposlední řadě vzniklo interaktivní divadlo Pohádky pro děti, které baví jak dětské, tak dospělé publikum do dneška a pro nadcházející sezónu 2018 chystá další humorná představení. Několik animačních aktivit přibylo ještě v nadcházejícím roce 2014, a sice vznikly mimořádné Velikonoční prohlídky, veškeré dosavadní šermířské skupiny byly nahrazeny Agenturou de Costy, která zde působí do současnosti, a na hlavním nádvoří se uskutečnil koncert Tří sester. Následující roky přinesly pouze jednu změnu. Zrodily se nové oživující akce, které nahradily tradiční Čarodějnický kongres, jenž byl zrušen v sezóně 2014. V roce 2015 se konala výroční akce 666 let hradu, dále v roce 2016 se uskutečnily Lucemburské slavnosti a v loňské sezóně 2017 byly pořádány Kejklířské slavnosti.

Růst turistické návštěvnosti, jak je vidět v tabulce č. 17, se projevil již v roce 2013, tedy rok poté, co vzniklo nejvíce oživujících prohlídek a akcí. Od té doby každým rokem návštěvnost stoupala a v loňské sezóně došlo k dosažení rekordu, a sice na hrad Kost zavítalo celkem 83 609 návštěvníků, což je o 35 067 více, než v roce 2012, kdy byla v rámci sledovaného období nejslabší sezóna, co se počtu turistů týče. Jak vyšlo z šetření najevo, od roku 2015 přibylo pouze několik animačních akcí, je tedy otázkou, zda tato tendence v růstu návštěvnosti bude i nadále pokračovat.

Tabulka č. 18: Návštěvnost a animační aktivity na hradě Wartburg

Rok	Návštěvnost	Animační prohlídkové okruhy	Mimořádné animační prohlídky	Ostatní animační programy
2009	389 597	- Lutherova světnice - Martin Luther, sv. Alžběta - Středověký hrad	- Muzejní noc: středověk, romantismus - Extra prohlídky-den/noc	- Opera Tannhäuser pro dospělé a děti, Letní divadlo - Bachwochen, MDR Kultur, DRK, Blues, Bohoslužby - Historický vánoční trh, Mimořádná výstava k výročím
2010	363 129	- Lutherova světnice - Martin Luther, sv. Alžběta - Středověký hrad	- Muzejní noc: středověk, romantismus - Extra prohlídky-den/noc	- Opera Tannhäuser pro dospělé a děti, Letní divadlo - Bachwochen, MDR Kultur, DRK, Blues, Bohoslužby - Historický vánoční trh, Mimořádná výstava k výročím
2011	362 759	- Lutherova světnice - Martin Luther, sv. Alžběta - Středověký hrad	- Muzejní noc: středověk, romantismus - Extra prohlídky-den/noc	- Opera Tannhäuser pro dospělé a děti, Letní divadlo - Bachwochen, MDR Kultur, DRK, Blues, Bohoslužby - Historický vánoční trh, Mimořádná výstava k výročím
2012	337 258	- Lutherova světnice - Martin Luther, sv. Alžběta - Středověký hrad	- Muzejní noc: středověk, romantismus - Extra prohlídky-den/noc	- Opera Tannhäuser pro dospělé a děti, Letní divadlo - Bachwochen, MDR Kultur, DRK, Blues, Bohoslužby - Historický vánoční trh, Mimořádná výstava k výročím
2013	341 451	- Lutherova světnice - Martin Luther, sv. Alžběta - Středověký hrad	- Muzejní noc: středověk, romantismus - Extra prohlídky-den/noc	- Opera Tannhäuser pro dospělé a děti, Letní divadlo - Bachwochen, MDR Kultur, DRK, Blues, Bohoslužby - Historický vánoční trh, Mimořádná výstava k výročím
2014	350 772	- Lutherova světnice - Martin Luther, sv. Alžběta - Středověký hrad	- Muzejní noc: středověk, romantismus - Extra prohlídky-den/noc	- Opera Tannhäuser pro dospělé a děti, Letní divadlo - Bachwochen, MDR Kultur, DRK, Blues, Bohoslužby - Historický vánoční trh, Mimořádná výstava k výročím
2015	346 617	- Lutherova světnice - Martin Luther, sv. Alžběta - Středověký hrad	- Muzejní noc: středověk, romantismus - Extra prohlídky-den/noc	- Opera Tannhäuser pro dospělé a děti, Letní divadlo - Bachwochen, MDR Kultur, DRK, Blues, Bohoslužby - Historický vánoční trh, Mimořádná výstava k výročím
2016	366 445	- Lutherova světnice - Martin Luther, sv. Alžběta - Středověký hrad	- Muzejní noc: středověk, romantismus - Extra prohlídky-den/noc	- Opera Tannhäuser pro dospělé a děti, Letní divadlo - Bachwochen, MDR Kultur, DRK, Blues, Bohoslužby - Historický vánoční trh, Mimořádná výstava k výročím
2017	458 894	- Luther a Němci: pouze audio-prohlídky	- Luther a Němci: pouze audio-prohlídky	- Luther a Němci: iluminace Wartburgu, promítání filmu o Lutherovi

Zdroj: Vlastní zpracování

Hrad Wartburg je trochu v jiné situaci než hrad Kost, vzhledem k tomu, že je od roku 1999 zapsán na Seznamu světového dědictví UNESCO. Tento mezinárodní památkový status s sebou nese vyšší návštěvnost, než mají běžné historické objekty, což potvrzuje i výše uvedená tabulka č. 18. Ze získaných informací lze však sledovat stejnou tendenci jako u české pamětihodnosti, a sice od roku 2009 do roku 2012 docházelo i na této významné památce k poklesu návštěvnosti, s největší pravděpodobností z důvodu ekonomické krize. V roce 2012 zavítalo na románský objekt o 52 339 turistů méně než v roce 2009, což rozhodně není zanedbatelný počet. Následující roky, od sezóny 2013, docházelo opět k pozvolnému růstu turistické návštěvnosti, což však neovlivnily nové oživující programy. Hrad Wartburg totiž ve sledovaném období, od roku 2009 až do roku 2016, poskytoval každým rokem stejnou nabídku stálých prohlídkových okruhů, a to jak klasických (Kompletní paket, Krátký okruh a Muzeum), tak s animačními prvky (Lutherova světnice) a dále po tuto dobu poskytoval stejné speciální a mimořádné oživující prohlídky (dětské a noční prohlídky) a ostatní animační programy (divadlo, koncerty vážné hudby a bohoslužby). Pozvolný růst turistické návštěvnosti od roku 2013 do roku 2016 ovlivnila dle šetření pouze zlepšující se ekonomická situace domácností.

Zásadní zvrat přišel až v roce 2017, kdy se na Wartburgu konala mimořádná animační akce k výročí reformace s názvem Luther a Němci. Po celou tuto sezónu byly veškeré standardní prohlídky a programy zrušeny a vznikly nové s oživujícími prvky zaměřené na tuto tematiku, a to jak prohlídkové okruhy, které byly prezentovány formou audio-průvodců, tak další mimořádné akce. Mimořádná animační akce Luther a Němci zajistila Wartburgu rekordní návštěvnost, a sice v roce 2017 zavítalo na románskou památku celkem 458 894 návštěvníků, což je o 92 449 lidí více, než v předešlé sezóně 2016 a dokonce o 121 636 lidí více, než v roce 2012, kdy byla návštěvnost v rámci sledovaného období nejnižší, a to z důvodu již zmíněné ekonomické krize. Tato skutečnost potvrzuje fakt, že mohou animační aktivity pomoci k zásadnímu růstu návštěvnosti i na světově významných UNESCO památkách, jako je v tomto případě hrad Wartburg.

6.5 Rozhovory se zaměstnanci hradu Kost a hradu Wartburg

V předchozím oddílu 6.4, jež srovnává návštěvnost a animační aktivity za vybrané období od roku 2009 do roku 2017 na dvou nemovitých kulturních památkách, kterými jsou NKP hrad Kost a památka UNESCO hrad Wartburg, bylo prokázáno, že mají animační aktivity příznivý vliv na růst turistické návštěvnosti. Pro potvrzení či vyvrácení této skutečnosti a zároveň pro upřesnění významu animačních aktivit na kulturních památkách bylo zapotřebí provést polostandardizované rozhovory se zaměstnanci zvolených objektů.

Na NKP hradu Kost bylo individuální interview provedeno s kastelánem Janem Macháčkem¹⁹ a na památce UNESCO na hradu Wartburg poskytla rozhovor paní Susanne Marek, jejíž náplní práce je styk s veřejností a organizace kulturních akcí. V níže uvedené tabulce č. 19 je uvedena charakteristika obou dotazovaných expertů.

Tabulka č. 19: Charakteristika dotazovaných expertů

Dotazovaný expert	Jméno a příjmení	Pohlaví	Zaměstnání
DE ₁	Jan Macháček	MUŽ	kastelán hradu Kost
DE ₂	Susanne Marek	ŽENA	pracovník vztahů s veřejností na hradě Wartburg

Zdroj: Vlastní zpracování

Jan Macháček působí na Kosti již od roku 2007, tehdy na hrad nastoupil pouze brigádně jako student. V roce 2010 mu byla nabídnuta funkce zastupujícího kastelána a od roku

¹⁹ Kastelán hradu Kost Jan Macháček poskytl individuální interview také v roce 2014 pro potřeby bakalářské práce „Animace kulturních památek ve venkovském prostoru (komparace státní a soukromé národní kulturní památky)“, tehdy ještě jako zastupující kastelán.

2015 nastoupil na pozici hlavního správce této gotické památky. Susanne Marek pracovala na Wartburgu řadu let nejprve jako průvodkyně, po nějakém čase začala pronikat také do administrativních a organizačních činností a od letošního roku 2018 již neprovází a zaměřuje se výhradně na zajišťování styku s veřejností a organizaci kulturních akcí.

Dotazovaným expertů byly pro objasnění problematiky položeny následující otázky:

1. *Je pro Vaši památku důležitá animace a z jakého důvodu?*
2. *Řešíte na Vaší památce nějaká omezení či problémy v souvislosti s animacemi?*
3. *Jaká je Vaše vize do budoucna v zavádění animačních aktivit?*

Níže uvedená tabulka č. 20 zahrnuje komparaci odpovědí obou dotázaných expertů z vybraných kulturních památek. Přepis rozhovorů je pak uveden v přílohách této diplomové práce. Vyhodnocení a interpretaci dat získaných pomocí individuálních interview se věnuje následující oddíl 6.5.1.

Tabulka č. 20: Komparace odpovědí expertů

DE ₁	DE ₂
Význam animace na daných památkách	
- ztraktivněnání objektu díky animacím - návštěvníci se pravidelně vrací - růst návštěvnosti - zisk finančních prostředků na rekonstrukce	- oslovení široké veřejnosti skrze animační aktivity (mladší i starší) - s návštěvností jsou spokojeni - jde spíše o rozšíření skladby turistů
Omezení a problémy v souvislosti se zaváděním animačních aktivit	
- problémy s nedostatkem vody při nadměrné návštěvnosti - původní rozvod vody z místní studánky - do budoucna je třeba řešit vzhledem k rostoucí návštěvnosti	- potíže s vlhkostí vzduchu při nadměrné návštěvnosti - nutné kontrolovat hlavně kvůli hodnotným nástěnným freskám - památkáři zatím nekontaktovali památku ohledně kapacitního omezení
Vize do budoucna v zavádění animačních aktivit	
- animační programy zaměřené na rodiny s dětmi - v Bibřtějnském paláci má vzniknout okruh týkající se 18. - 19. stol. - zachování klasických prohlídek s historickým výkladem	- zavedení stálého prohlídkového okruhu pro děti, který by se konal jednou denně v období jarních a letních prázdnin - nic dalšího v plánu není - stávající nabídka prohlídek a akcí zůstane

Zdroj: Vlastní zpracování

6.5.1 Interpretace dat získaných pomocí rozhovorů

V rámci prvního dotazu, který se týká významu animace na daných památkách se oba dotazovaní experti shodují, že je zavádění animačních aktivit pro jejich objekty podstatné. DE₁ vysvětluje, že se návštěvníci díky ztraktivněnání objektu skrze animační programy pravidelně vrací, což je pro NKP hrad Kost prioritou, a to z důvodu růstu turistické návštěvnosti, čímž dochází, jak DE₁ objasňuje, k: *„získání finančních prostředků pro údržbu a rekonstrukce. Obzvlášť u soukromých památek, které se na svém rozpočtu musejí podílet, je v dnešní době zavádění animací nutností.“* Pro Wartburg, který je UNESCO památkou, není růst návštěvnosti prioritou. Jak uvedla DE₂: *„S návštěvností,*

jakou dnes máme, jsme spokojeni, našim hlavním cílem při zavádění animačních programů je oslovit širší skladbu návštěvníků, jak mladší, tak starší. Zaměřujeme se hodně na pořádání koncertů a divadelních představení. Např. operu Tannhäuser máme určenou jak pro děti, tak pro dospělé.“

Na otázku, zda při zavádění animačních programů řešili v minulosti nějaká omezení, či se setkali s problémy, se odpovědi dotazovaných lišily. DE₁ uvedl problém týkající se nedostatku vody a vysvětlil, že na Kosti je ještě původní rozvod a v případě, že na hrad zavítá nadměrné množství lidí, tak je dost pravděpodobné, že voda dojde. Jako příklad představil kastelán akci s názvem Čarodějnický kongres, během které tato situace již několikrát nastala. Dle jeho slov chtějí tuto situaci do budoucna řešit, a to kvůli současnému trendu, kdy počet návštěvníků zásadně roste. Na Wartburgu řeší zase jiný problém, a to vlhkost vzduchu. DE₂ k této otázce dodala: *„Čím více přijde návštěvníků, tím se situace s vlhkostí vzduchu zhoršuje. Musíme být proto opatrní, a to hlavně kvůli nástěnným freskám, proto máme různá čidla, která měří vlhkost vzduchu, dále používáme přístroje na odvlhčování vzduchu a v podlaze máme topení.“* Na doplňující otázku, zda v minulosti museli návštěvnost kvůli těmto potížím omezit, či zda jim to bylo nařízeno např. orgánem památkové ochrany, odpověděla DE₂ takto: *„Minulý rok jsme pořádali mimořádnou animační výstavu Luther a Němci, díky níž jsme měli rekordní návštěvnost, přišlo přes 450 tisíc lidí. Situaci jsme hlídali a byli jsme připraveni v případě potřeby návštěvnost omezit, naštěstí bylo vše v pořádku a mohli jsme na hrad pustit všechny zájemce. Co se týká památkářů, zatím nám žádná kapacitní omezení týkající se počtu návštěvníků nestanovili.“*

V posledním dotazu, jenž se týkal vize do budoucna, se reakce dotazovaných shodovala. Oba DE vidí budoucnost v zavádění animačních prohlídek či programů určených výhradně pro dětské návštěvníky. Na hradě Kost na tento současný trend již reagovali, a sice původní speciální animační okruh „Z pohádky do pohádky“, který se dříve konal pouze výjimečně, nově zařadili mezi stálé prohlídkové okruhy s animačními prvky. Tato dětská prohlídka je tedy po novu dostupná po celou sezónu. Na Wartburgu mají v současné době tři druhy speciálních dětských animačních prohlídek, které se konají pouze pro objednané skupiny dětí. Do budoucna chtějí, dle slov DE₂: *„zavést jeden stálý prohlídkový okruh pro děti, který by se konal pravidelně jedenkrát denně, a to v období, kdy mají děti prázdniny, např. jarní nebo letní.“*

Z rozhovorů vyplynulo, že je pro oba dotazované experty zavádění animačních aktivit na jejich objektech v současné době prioritou. Pro soukromou NKP hrad Kost je smyslem zatraktivnění objektu skrze oživující programy především růst turistické návštěvnosti a následné získání finančních prostředků na nutné opravy a rekonstrukce. Na hradě Wartburg, jehož návštěvnost se pohybuje v jiných řádech, vzhledem k tomu, že jde o památku UNESCO, není prioritou růst návštěvnosti, s kterou jsou v současnosti spokojeni, ale oslovení širší skladby turistů, jak z mladší, tak ze starší generace. S růstem návštěvnosti vznikají na obou historických objektech problémy, na Kosti řeší nedostatek vody a na Wartburgu vzniká vlhkost vzduchu. Obě kulturní památky tyto potíže řeší, na české NKP bude nutné do budoucna vyřešit nové rozvody, německá památka UNESCO zavedla různá technická opatření, aby mohla vlhkost vzduchu kontrolovat a v případě potřeby omezovat. Jak se shodli oba dotazovaní experti, ochrana objektu je vždy na prvním místě. Co se týká vize do budoucna, jak hrad Kost, tak hrad Wartburg vidí potenciál v zavádění animačních aktivit určených pro děti, i přesto je pro obě kulturní památky i nadále podstatné zachovat základní prohlídkový okruh s historickým výkladem, což potvrzuje kastelán hradu Kost slovy: *„Na druhou stranu si stále chceme zachovat klasickou prohlídku s historickým výkladem a doufáme, že si prohlídky tohoto typu i nadále najdou své posluchače.“*

7. Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce „*Animace kulturních památek (komparace kulturních objektů v českém a německém regionu)*“ bylo zjistit význam animačních aktivit na dvou nemovitých kulturních památkách nacházejících se v odlišných středoevropských státech, a to v České Republice a ve Spolkové republice Německo. Za ČR byla zvolena národní kulturní památka hrad Kost a SRN reprezentovala památka UNESCO hrad Wartburg. Diplomová práce se dále věnovala komparaci animačních aktivit na zmíněných historických objektech, jež rozdělila dle zaměření na tři typy, a následně zjišťovala, zda mají tyto oživující programy vliv na růst turistické návštěvnosti. Pro objasnění vývoje návštěvnosti bylo zvoleno období od roku 2009 do roku 2017.

Literární rešerše, která objasnila teoretický rámec práce, byla zaměřena na dvě hlavní oblasti, a to na kulturu v současné společnosti se zřetelem na ochranu kulturního dědictví a dále na animaci kulturních památek skrze cestovní ruch. V rámci první zmíněné oblasti orientované na kulturu v současné společnosti se práce zabývala nejprve obecnými pojmy, jako je kultura, společnost a kulturní dědictví. Podstata kulturního dědictví byla vymezena jako: „*konfigurace kulturních prvků, tj. artefaktů, sociokulturních regulativů (zejména hodnot, norem a kulturních vzorců) a idejí, jež jsou jako trvalé kolektivní vlastnictví a všeobecně sdílený výsledek materiální a duchovní činnosti členů určité kultury předávány následujícím pokolením jako specifický typ dědictví*“ (Soukup in Heřmanová, Patočka, 1993, s. 23). Z této definice vyplývá základní atribut kulturního dědictví, kterým je jeho samotný přesah, a sice kulturní dědictví díky své výjimečnosti obohacuje nejen dobu svého vzniku, nýbrž i následující generace, proto je společnost povinna se o toto bohatství náležitě postarat, aby zůstalo zachováno do budoucna. Teoretická část dále vymezila kulturní dědictví z hlediska obecného členění na hmotné a nehmotné. Pro potřeby této práce byla prostudována pouze jeho hmotná část, a to nemovité kulturní památky, které představují z pohledu střední Evropy, kam spadají oba vybrané státy, nejvýznamnější součást již zmíněného kulturního dědictví. Kulturní památky byly rovněž sledovány v kontextu s legislativou ČR a SRN, a to nejprve z pohledu vnímání kulturních hodnot, na základě kterých jsou historické objekty prohlašovány za kulturní památky a dále z hlediska památkové ochrany a finanční podpory, o kterou mohou vlastníci památek v případě potřeby požádat. Finanční prostředky se v obou sledovaných zemích většinou poskytují na nutnou údržbu, rekonstrukci či modernizaci kulturních objektů.

Teoretická část práce se dále zabývala oblastí týkající se animace kulturních památek skrze cestovní ruch. Nejprve byl vymezen pojem animace z obecného a následně z kulturního úhlu pohledu. Animace kultury může být buď řízená, v jejímž rámci dochází k cílenému oživení např. skrze zavedení animačního projektu, dále pak ve společnosti vzniká animace neřízená, kdy jde o přirozené změny, které lze nazvat jako animační procesy (Patočka in Tyslová, 2012, s. 10). Literární rešerše se dále zabývala pouze řízenou animací, a to vzhledem k zaměření této diplomové práce, jež souvisí se zachováním hmotných nemovitých kulturních památek. Zmíněné památky je nutné nejprve správně interpretovat, tzn., zjistit veškeré okolnosti kolem života lidí, kteří byli s daným historickým objektem spjatí, a dále je nutné tyto památky začlenit do života současné společnosti. Dle Patočky lze kulturní památky tzv. „vřadit“ do života společnosti prostřednictvím čtyř druhů kulturních animací, jde o sociokulturní, duchovní, sociopolitickou a ekonomickou animaci (Patočka in Tyslová, 2012, s. 15). Např. románské či gotické hrady, na které byla zaměřena praktická část této práce, se v současné době animují na základě zjištěných sociálních a kulturních znaků (hodnoty, ideály, životní tempo), jež byly typické pro danou elitní skupinu obyvatelstva, která na daných objektech v minulosti žila. V tomto případě se jedná o sociokulturní animaci. Literární rešerše se v tomto kontextu dále zabývala motivací k animaci nemovitých kulturních památek a dále řešila možnosti financování animačních projektů. Poslední a zásadní část teorie byla zaměřena na cestovní ruch, nejprve z obecného hlediska a následně byla pozornost věnována kulturnímu turismu, jenž se vztahuje k tématu této práce. Nemovité kulturní památky, které jsou dle současného trendu animované, představují hlavní subjekt kulturního cestovního ruchu, jenž oslovuje návštěvníky a láká je k navštívení regionu. Regiony jsou tak na historických objektech závislé a naopak. Tato úzká závislost byla řešena závěrem teoretické části práce.

Následně byla provedena sekundární analýza dat, která byla zaměřena na hmotné kulturní dědictví v České republice a Spolkové republice Německo. Jejím hlavním cílem bylo zjistit, jak jsou vnímány kulturní památky a jejich hodnota z pohledu vybraných zemí a dále jakým způsobem se tyto země angažují v jejich zachování. V úvodu analýzy byly komparovány památkové hodnoty, které jsou uvedené v zákonech ČR a SRN. Shoda byla identifikována ve 4 hodnotách ze 7, a sice šlo o hodnoty historické, umělecké, vědecké a technické. Vzhledem k nadpoloviční shodě lze říci, že mají sledované země podobný postoj ke kulturnímu dědictví, a to v rámci vnímání památkových hodnot, které jsou pro

společnost podstatné a na jejichž základě se historické objekty označují za kulturní památky, čímž vzniká zákonná povinnost o ně náležitě pečovat a zachovat je do budoucna pro příští generace. Zachování kulturních objektů probíhá prostřednictvím památkové ochrany, která se v ČR a v SRN liší. Sekundární analýza dat se proto dále věnovala detailnímu srovnání této ochrany z pohledu vybraných zemí. Z komparace vyšlo najevo, že v ČR existuje pouze jeden hlavní právní předpis, jenž upravuje péči a ochranu o kulturní památky, a to zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů. V SRN, která se skládá z 16 kulturně svrchovaných spolkových zemí, řeší ochranu kulturních památek hned 16 různých zákonů. Další rozdíl lze sledovat ve významu památkové péče a ochrany, kdy v ČR se jedná v obou případech o samosprávnou právní funkci, a v SRN se pod zmíněnou samosprávnou funkcí rozumí pouze památková ochrana a za památkovou péči se považuje odborná poradenská činnost (v případě ČR jde o NPÚ). Shodu lze najít ve výkonných orgánech památkové ochrany, které jsou v obou sledovaných zemích 3 stupňové. Nejnižší orgány jsou na úrovni měst, vyšší na úrovni krajů (ČR) či spolkových zemí (SRN) a nejvyšším orgánem je v obou případech Ministerstvo kultury, pod které spadá již zmíněná poradenská instituce. Další rozdíl lze sledovat v evidenci kulturních památek. V ČR existuje 1 Ústřední seznam kulturních památek, který je přístupný i online (bez movitých památek) na stránkách NPÚ. V SRN neexistuje žádný centrální seznam a památky je tak možné zapsat buď na indikativní, konstitutivní nebo prozatímní seznam, záleží na dané spolkové zemi. Většina ze zmíněných seznamů je však neveřejná, z tohoto důvodu bylo nemožné porovnat počty kulturního dědictví v ČR a SRN. I přes zmíněné odlišnosti, které jsou ovlivněny hlavně nepoměrnou velikostí vybraných zemí, lze jak v ČR, tak v SRN vidět propracovaný systém památkové ochrany, což dokazuje, že je zachování kulturních hodnot pro příští generace jednou z priorit současné české i německé společnosti. Péče o kulturní dědictví je spjata s nemalými finančními náklady, které v první řadě hradí majitel kulturní památky. V případě potřeby může vlastník oslovit příslušné orgány o finanční podporu. Sekundární analýza dat se proto dále zaměřila na financování kulturních památek v ČR a SRN. V obou zemích lze zmíněnou podporu získat v rámci dotací, příspěvků nebo mohou vlastníci kulturních památek požádat o úlevu na daních. Závěr analýzy byl věnován hlavně ohroženým a animovaným památkám, a to ve smyslu, jakým způsobem sledované země informují veřejnost ohledně nutnosti jejich zachování do budoucna. Z šetření vyšlo najevo, že SRN zajišťuje lepší informovanost směrem k lidem, a to prostřednictvím Německé nadace památkové ochrany.

Na sekundární analýzu dat navázala empirická část práce, která ve svém úvodu přiblížila stručnou historii hradu Kost a hradu Wartburg. Dále se tato praktická část zaměřila na srovnání současného využití sledovaných objektů, které v obou případech spočívá v první řadě v zajištění stálých prohlídek. Jako další možnost využití nabízejí tyto památky pronájem svých prostor k různým účelům, a dále provozují ubytovací a restaurační zařízení. Současné využití se na vybraných objektech shoduje v poskytování několika stálých okruhů. Wartburg má oproti Kosti lepší nabídku cizojazyčných prohlídek, což je však ovlivněno hlavně tím, že se jedná o památku UNESCO. Památky s tímto mezinárodním statusem jsou více vyhledávané zahraničními turisty, proto je v jejich případě zavádění cizojazyčných prohlídek nutností. Další využití představuje pronájem prostor, v tomto případě se opět projevuje rozdíl mezi NKP a památkou UNESCO, která má vyšší návštěvnost a nemusí tak pronajímat veškeré své prostory. Na Wartburgu je pronajímán pouze slavnostní sál, kdežto hrad Kost nabízí prakticky veškeré své dostupné exteriéry a interiéry, aby si vydělal na svůj provoz. Co se týká ubytovacího a restauračního zařízení, románský objekt poskytuje nadstandardní služby v obou zmíněných oblastech a gotická památka má k dispozici pouze reprezentativní restauraci. V rámci ubytování pak nabízí pouze jeden apartmán, který je v současné době nedostačující.

Praktická část práce se dále zaměřila na komparaci animačních aktivit na sledovaných památkách, jež se zavádějí za účelem ještě intenzivnějšího oživení daných objektů s cílem zaujmout více potencionálních návštěvníků, které následně rozdělila dle zaměření na tři typy, a to na animační prohlídkové okruhy, mimořádné animační prohlídky a ostatní animační programy. Aby bylo zřejmé, zda tyto oživující programy ovlivňují růst turistické návštěvnosti, bylo zapotřebí zjistit vývoj počtu návštěvníků v průběhu několika let, a to od roku 2009 do roku 2017. Z šetření vyšlo najevo, že na obou památkách se projevila celosvětová finanční krize z roku 2008, která postupně postihla jak ČR, tak SRN. Kost i Wartburg zaznamenaly rapidní propad návštěvnosti související s touto krizí až v roce 2012. Na českou památku zavítalo v této sezóně o 20 122 turistů méně a na německou dokonce o 52 339 méně než v sezóně 2009. Hrad Kost reagoval na rapidní pokles návštěvnosti zavedením několika druhů animačních aktivit (nejvíce jich přibýlo v letech 2012-2014), díky čemuž začala již od roku 2013 návštěvnost opět stoupat a v roce 2017 došlo k dosažení rekordu, a sice na tuto gotickou památku zavítalo celkem 83 609 lidí, což je o 35 067 více, než v roce 2012, kdy byla v rámci sledovaného období nejslabší sezóna,

co se počtu turistů týče. Jak vyšlo z šetření najevo, od roku 2015 přibýlo pouze několik málo animačních akcí, je tedy otázkou, zda tato tendence v růstu návštěvnosti bude i nadále pokračovat. Wartburg na propad návštěvnosti v roce 2012 nereagoval, a to mimo jiné z důvodu, že jde o památku UNESCO, která i přes zmíněný rapidní pokles neměla o turisty zásadní nouzi. Růst návštěvnosti se zákonitě začal projevovat pozvolna po překonání krize v roce 2013 a rekordní návštěvnost pak tento románský hrad zaznamenal v roce 2017. Tuto sezónu byly zrušeny veškeré standardní prohlídky a pořádala se zde pouze mimořádná animace Luther a Němci, která se konala k pětistému výročí reformace. Wartburg v tuto sezónu „odbavil“ 458 894 návštěvníků, tedy o 92 449 více, než v předešlém roce 2016 a dokonce o 121 636 více, než v roce 2012, kdy byla návštěvnost v rámci sledovaného období nejnižší. Tato skutečnost potvrzuje fakt, že mohou animace v případě potřeby pomoci k růstu návštěvnosti také na světově významných památkách.

Význam animačních aktivit byl dále sledován v rámci individuálních interview se zaměstnanci vybraných kulturních objektů, kteří se shodli, že je v současné době zavádění animačních aktivit nutností. Na hradě Kost je prioritou zatraktivnění objektu s cílem nalákání turistů k pravidelným návštěvám, aby došlo k růstu turistické návštěvnosti, čímž dochází dle DE₁ k: *„získání finančních prostředků pro údržbu a rekonstrukce. Obzvláště u soukromých památek, které se na svém rozpočtu musejí podílet, je v dnešní době zavádění animací nutností.“* Pro hrad Wartburg jako UNESCO památku není růst návštěvnosti prioritou. Dle DE₂ je tento románský objekt se svou současnou návštěvností spokojen, jeho hlavním cílem je oslovit širší skladbu návštěvníků od malých dětí po seniory. Oba DE potvrdili, že růst návštěvnosti s sebou nese vznik určitých problémů. Hrad Kost již několikrát v minulosti řešil nedostatek vody a na Wartburgu vzniká vlhkost vzduchu, což DE₂ vysvětlila slovy: *„Čím více přijde návštěvníků, tím se situace s vlhkostí vzduchu zhoršuje. Musíme být proto opatrní, a to hlavně kvůli nástěnným freskám.“* Oba historické objekty zmíněné potíže řeší, na Kosti jsou v plánu nové rozvody a na Wartburgu již byla zavedena různá opatření, která mohou v případě potřeby vlhkost vzduchu omezovat. Oba experti byli za jedno ve vnímání ochrany objektu, která je vždy na prvním místě. V posledním dotazu, jenž se týkal vize do budoucna, se zaměstnanci sledovaných památek shodli. Potenciál vidí v zavádění animačních programů pro děti. I přes tento současný trend si však obě nemovité kulturní památky chtějí zachovat základní prohlídkový okruh, tzn., klasickou prohlídku s historickým výkladem.

Význam animačních aktivit spočívá v obou středoevropských zemích v zajištění vyšší atraktivity historického objektu. Z pohledu české NKP se zatraktivnění objektu provádí za účelem nalákání návštěvníků k opětovnému návratu, čímž dochází k růstu turistické návštěvnosti a následnému získávání finančních prostředků na nutné opravy a rekonstrukce. Z hlediska německé památky UNESCO souvisí zatraktivnění objektu s oslovením širší skladby návštěvníků, a sice smyslem oživení památky je dostat povědomí o tomto historickém skvostu mezi různé věkové kategorie. Cílem práce bylo dále prokázat, zda animační aktivity ovlivňují růst turistické návštěvnosti. Tato tendence byla prokázána jak na NKP hradu Kost, tak na památce UNESCO hradu Wartburg.

Je třeba zdůraznit, že smyslem animačních aktivit není pouze finanční přínos. Oživené památky předávají historické informace zajímavou formou, díky níž si současní návštěvníci, kteří již neholdují klasickým výkladům a chtějí být spíše baveni, pod nemovitou památkou nepředstaví pouze kamenný objekt, ale vidí místo s příběhem, kde se psala historie. Animační aktivity na nemovitých kulturních památkách tak napomáhají k lepší identifikaci dnešní moderní společnosti s dobou minulou.

Vzhledem k tomu, že v současné době stále neexistuje příliš mnoho zdrojů k tématu „Animační procesy v kultuře“, přispěla tato diplomová práce k porozumění dané problematiky.

Seznam použitých zdrojů

Bibliografie:

BURIÁNEK, Jiří. *Sociologie: Pro střední školy a vyšší odborné školy*. Praha: Fortuna, 1996. 126 s. ISBN 80-7168-304-3.

BUŠTA, Jaroslav. *Průvodcovský text Hrad Kost*. Praha, 2010.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. 595s. ISBN 80-7203-124-4.

KIESOW, Gottfried. *Denkmalpflege in Deutschland. Eine Einführung*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2012. 217 s. ISBN 978-80-86752-95-2.

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010. 800 s. ISBN 978-80-7367-686-5.

HEŘMANOVÁ, Eva, PATOČKA, Jiří. *Lokální a regionální kultura v České republice*. Praha: ASPI, 2008. 200 s. ISBN 978-80-7357-347-8.

JAKUBÍKOVÁ, Dagmar. *Marketing v cestovním ruchu*. Praha: Grada, 2009. 313 s. ISBN 978-80-247-3247-3.

KAPLÁNEK, Michal a kol. *Pedagogická orientace: Mnohotvarý fenomén animace*. České Budějovice, 2011. Studie. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra pedagogiky, 2013-03-1.

PÁSKOVÁ, Martina, ZELENKA, Josef. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Česká republika: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2000.

PATOČKA, Jiří. *Hmotná kultura v ekonomické teorii a praxi managementu*. Praha: Oeconomica, 2011. ISBN 978-80-245-1839-8.

PEKAŘ, Josef. *Kniha o Kostí: Kus české historie*. 3. vydání. Praha: Melantrich, 1942.

SIOSTRZONEK, Jiří. *Animace kultury. Polské inspirace*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2008, 104 s. ISBN 978-80-7248.

ŠUBRT, Jiří a kolektiv. *Soudobá sociologie III: Diagnózy soudobých společností*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1486-1.

TYSLOVÁ, Irena a kol. *Metodiky animačních procesů v kultuře*. Oeconomica, 2012, 296 s. ISBN 978-80-245-1903-6.

SOUKUP, Václav. *Sociální a kulturní antropologie*. Praha: SLON, 2000.

Velký sociologický slovník. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-311-3.

Vysokoškolská kvalifikační práce

KODÝTKOVÁ, Kamila. *Animace kulturních památek ve venkovském prostoru: Komparace státní a soukromé národní kulturní památky*. Praha, 2014 [cit. 2018-02-18]. Bakalářská práce. ČZU. Vedoucí práce Ing. Lucie Kocmánková Menšíková, Ph.D.

Elektronické dokumenty a zákony:

Česko. *Zákon o státní památkové péči (Zákon č.20/1987 Sb., ve znění zákona ČNR č. 425/1990 Sb.)* [on-line]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakony-mezinarodni-dokumenty/zakon-o-statni-pamatkove-peci/>>

Deutsche Stiftung Denkmalschutz. *Denkmale in Not* [on-line]. [cit. 2018-03-03]. Dostupné z WWW: <<https://www.denkmalschutz.de/denkmale-erhalten/denkmale-in-not.html>>

Deutsche Stiftung Denkmalschutz. *Denkmale erleben* [on-line]. [cit. 2018-03-03]. Dostupné z WWW: <<https://www.denkmalschutz.de/denkmale-erleben.html>>

Deutsches Nationalkomitee für Denkmalschutz. *Welterbestätten* [on-line]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.dnk.de/UNESCO/n2340>>

Hrad Kost. *Prohlídkové okruhy* [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.kost-hrad.cz/prohlidka-hradu.htm>>

Landesrecht Baden Württemberg. *Gesetz zum Schutz der Kulturdenkmale (Denkmalschutzgesetz - DSchG, in der Fassung vom 6. Dezember 1983)* [on-line]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.landesrecht-bw.de/jportal/?quelle=jlink&query=DSchG+BW+%C2%A7+2&psml=bsbawueprod.psml&max=true>>

Magistrát hlavního města Prahy. *Příručka vlastníka kulturní památky a nemovitosti v památkově chráněných územích* [online]. 2010 [cit. 2018-02-25]. Dostupné z WWW: <http://pamatky.praha.eu/public/49/69/b4/959165_149213_prirucka_vlastnika_kulturni_pamatky.pdf>

METELKOVÁ, Petra. *Destinační management v České republice* [online]. 2005 [cit. 2018-02-18]. Dostupné z WWW: <https://is.muni.cz/do/1456/soubory/katedry/kres/3910085/MSMT_MCR.pdf>

Ministerstvo kultury. *Zákon o ochraně sbírek muzejní povahy č. 483/2004 Sb.* [online]. 2004 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.mkcr.cz/assets/kulturni-dedictvi/muzea-galerie-a-ochrana-moviteho-kulturniho-dedictvi/pravni-predpisy-a-metodicke-pokyny/122-z-082012.pdf>>

Ministerstvo pro místní rozvoj. *Management kulturního cestovního ruchu* [online]. 2008 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z WWW: <http://www.mmr.cz/getmedia/efcd9671-4737-427b-bab5-1b6be507e800/GetFile10_1>

Ministerstvo pro místní rozvoj. *Národní program podpory cestovního ruchu: Cestování dostupné všem* [online]. 2016 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z WWW: <[http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Cestovni-ruch/Programy-Dotace/Narodni-program-podpory-cestovniho-ruchu-\(2010-201/Rok-2016-Podprogram-Cestovani-dostupne-vsem](http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Cestovni-ruch/Programy-Dotace/Narodni-program-podpory-cestovniho-ruchu-(2010-201/Rok-2016-Podprogram-Cestovani-dostupne-vsem)>

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. *Cestovní ruch pro všechny* [online]. 2008 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z WWW: <http://www.mmr.cz/getmedia/4fa1846e-ee0c-40d7-ae2e-a43007314a2e/GetFile14_1.pdf>. ISBN 978-80-7399-407-05.

Místní regionální kultura. *Základní zdroje a možnosti financování památek* [online]. [cit. 2018-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.reg424.unas.cz/article.php?id=25>>

Národní památkový ústav. *Financování* [on-line]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z WWW: <<https://www.npu.cz/cs/opravujete-pamatku/financovani/>>

Národní památkový ústav. *Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví, sv. 1.* [online]. 2007 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.npu.cz/ke-stazeni/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/mezinarodni-dokumenty/gallery/>>. ISBN 978-80-87104-14-9.

Národní památkový ústav. *Památkový fond* [on-line]. [cit. 2018-02-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/pamatkovy-fond/>>

Národní památkový ústav. *Památkový katalog* [on-line]. [cit. 2018-03-03]. Dostupné z WWW: <<http://pamatkovykatalog.cz/>>

Národní památkový ústav. *Seznam ohrožených nemovitých kulturních památek.* [online]. [Cit. 2014-02-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/pamatkovy-fond/nejohrozenejsi-pamatky/>>

Národní památkový ústav. *Vývoj a současné principy památkové péče* [on-line]. [cit. 2018-02-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/historie-a-principy-pamatkove-pece/>>

Národní památkový ústav. *Zákon o státní památkové péči (Zákon č.20/1987 Sb., ve znění zákona ČNR č. 425/1990 Sb.)* [on-line]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakony-mezinarodni-dokumenty/zakon-o-statni-pamatkove-peci/>>

VITÁKOVÁ, Marie. *Využití kulturních a přírodních památek pro cestovní ruch* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.mmr.cz/getmedia/473a8dbe-5c92-4eef-818e-0252a54c8200/GetFile2.pdf>>

Wartburg. *Die Wartburg - UNESCO Weltkulturerbe* [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.wartburg.de/de/die-wartburg.html>>

9. Přílohy

Fotografie:

Foto 1. Hrad Kost

Foto 2. Hrad Wartburg

Rozhovory:

Rozhovor č. 1. Jan Macháček, kastelán hradu Kost

Rozhovor č. 2. Susanne Marek, pracovník vztahů s veřejností na hradě Wartburg

Historie:

Historie hradu Kost

Historie hradu Wartburg

Foto 1. Hrad Kost (Foto: hrad Kost, 2017)

Foto 2. Hrad Wartburg (Foto: hrad Wartburg, 2017)

Přepis rozhovorů se zaměstnanci vybraných památek

Rozhovor č. 1. Jan Macháček, kastelán hradu Kost.

1. Je pro Vaši památku důležitá animace, a pokud ano, tak z jakého důvodu?

„Samozřejmě je. Díky animačním programům dochází k zatraktivnění objektu, návštěvníci se tak vracejí opakovaně a to je pro nás prioritou. Díky tomu dochází k růstu turistické návštěvnosti, což je důležité z hlediska získání finančních prostředků pro údržbu a rekonstrukce. Obzvláště u soukromých památek, které se na svém rozpočtu musejí podílet, je v dnešní době zavádění animací nutností.“

2. Řešíte na Vaší památce nějaká omezení či problémy v souvislosti se zaváděním animačních aktivit?

„Napadá mě pouze problém s nedostatkem vody. Na Kosti máme ještě původní rozvod vody z místní studánky, a v případě, že hrad navštíví větší počet návštěvníků, může tento problém nastat. V minulosti se nám to již několikrát stalo, např. při pořádání animační akce Čarodějnický kongres. Tento problém chceme do budoucna řešit, i kvůli současné tendenci, kdy počet návštěvníků každým rokem roste.“

3. Řekněte mi, jaká je Vaše vize do budoucna v zavádění animačních aktivit?

„Vizi máme pořád stejnou. Do budoucna se chceme zaměřovat na dětské animační programy, jak si žádá současný trend. Okruh Z pohádky do pohádky, který je určen předškolním dětem, jsme zařadili mezi stálé prohlídkové okruhy. Na druhou stranu si i nadále chceme zachovat klasickou prohlídku s historickým výkladem a doufáme, že si prohlídky tohoto typu i nadále najdou své posluchače.“

Rozhovor č. 2. Susanne Marek, pracovník vztahů s veřejností na hradě Wartburg.

1. Je pro Vaši památku důležitá animace, a pokud ano, tak z jakého důvodu?

„Rozhodně ano. I my jako UNESCO památka chceme oslovit širokou veřejnost, a proto pořádáme různé animační aktivity, které osloví jak mladší, tak starší návštěvníky. Zaměřujeme se hodně na pořádání koncertů a divadelních představení. Např. operu Tannhäuser máme určenou jak pro děti, tak pro dospělé.“

2. Řešíte na Vaší památce nějaká omezení či problémy v souvislosti se zaváděním animačních aktivit?

„U nás na Wartburgu máme potíže s vlhkostí vzduchu. Čím více přijde návštěvníků, tím se situace zhoršuje. Musíme být proto opatrní, a to hlavně kvůli nástěnným freskám, proto máme různá čidla, která měří vlhkost vzduchu, dále používáme přístroje na odvlhčování vzduchu a v podlaze máme topení. Minulý rok jsme pořádali mimořádnou animační výstavu Luther a Němci, díky níž jsme měli rekordní návštěvnost, přišlo přes 450 tisíc lidí. Situaci jsme hlídali a byli jsme připraveni v případě potřeby návštěvnost omezit, naštěstí bylo vše v pořádku a mohli jsme na hrad pustit všechny zájemce. Co se týká památkářů, zatím nám žádná kapacitní omezení týkající se počtu návštěvníků nestanovili“

3. Řekněte mi, jaká je Vaše vize do budoucna v zavádění animačních aktivit?

„Do budoucna chceme zavést jeden stálý prohlídkový okruh pro děti, který by se konal v období, kdy mají děti prázdniny (jarní, letní) a chtěli bychom ho nabídnout jedenkrát za den. To je vše, co máme zatím v plánu.“

Historie hradu Kost

Hrad Kost byl postaven roku 1349 jako malá dřevěná tvrz s kamennou věží, která měla obrannou funkci. Jeho první majitel, který se jmenoval Beneš z Vertenberka, zvolil pro výstavbu svého gotického sídla skalní ostroh uprostřed tří údolí, kterými jsou údolí Svatoprokopské, Turnovské a Plakánek. Díky tomuto netradičnímu umístění nelze hrad z dálky spatřit, což bylo ve své době velmi strategické. Ačkoliv nepřátelská vojska často tušila, kde zhruba by se Kost mohla nacházet, většinou však zapadlý hrad minula a odjela tak s nepořízenou. Zakladatel hradu vystupoval v rámci úředních záležitostí, a to zejména při podepisování úředních dokumentů, pod latinským přízviskem Benesius de Costi, což znamená Beneš z tvrze. Zmíněné přízvisko se časem zkomolilo a lidé hraběte pojmenovali jako Beneše z Kostí. Z tohoto důvodu se hradu začalo říkat Kost.

Druhý majitel Kostí Petr z Vartenberka, který byl pracovně velmi schopný, se uchýlil na dvoře Karla IV., kde působil jako nejvyšší hofmistr, jinak řečeno správce panství. Tato funkce Petrovi vynesla nemalé jmění a díky tomu si mohl dovolit přestavět původní dřevěnou tvrz na kamenný hrad. Dále se zasloužil o výstavbu velké Bílé věže typu Donjon, která díky svému nepravidelnému lichoběžníkovému tvaru plnila obrannou funkci. Její nejostřejší hrana byla cíleně vytyčena do Svatoprokopského údolí, které bylo jediným potencionálním místem k útoku katapultem. Vržené kameny z katapultu by se po stěně věže pouze svezly, čímž by nedošlo k jejímu poškození. Atypický tvar věže umožňuje pozorovatelům z jednoho místa pod hradem spatřit všechny čtyři její hrany najednou. Turisté jsou v současné době z této unikátnosti ve většině případů nadšeni, proto obchází hrad Kost zvenčí a snaží se toto specifické místo najít.

Vartenberkové nebyli jediným šlechtickým rodem, kterému patřil hrad Kost. Následujícími vlastníky byli Zajícové z Hazmburka, kteří zde působili prakticky po celé 15. století, a jejich zásluhou byla po požáru obnovena kaple sv. Anny. Zajícové se zanedlouho dostali do tíživé finanční situace, proto kostecké panství prodali Šelmburkům, kteří na hradě přistavěli nový Šelmburský palác s reprezentativním Zlatým sálem. Tento rod se stejně jako předchozí dostal do dluhů a gotické sídlo byl rovněž nucen prodat. Dalšími majiteli byli od roku 1524 Bibrštejnové, kteří na prvním nádvoří přistavěli další palác s typickými renesančními psaníčkovými sgrafity, jehož prostory sloužily původně jako kanceláře, a za následujících majitelů zde byla zřízena černá kuchyně. V polovině 16. století tento rod vymírá po meči a kosteckého panství se dále ujímají Lobkovicové, kteří se rozhodli rozšířit

hrad o Lobkovický palác, pivovar a další hospodářské budovy. Hradní pivovar, který byl postaven v roce 1575, byl úspěšný a pivo se zde čepovalo až do poloviny 20. století. Lobkovicové byli posledními vlastníky, kteří na hradě Kost žili. Jejich následovníci Černínové z Chudenic svěřili chod kosteckého panství úředníkům, jejichž počínání jezdili pouze výjimečně kontrolovat (Bušta, 2010). V roce 1632 byl hrad prodán Albrechtu z Valdštejna, jenž měl s panstvím veliké plány, a sice hrad Kost měl být kompletně přestavět a nově opevněn. Tato ve své době nejvlivnější osobnost Evropy však nestačila své velkolepé plány zrealizovat, protože byla zanedlouho poté zavražděna. Během třicetileté války se Kost dostala do područí Švédů, jež byli jedinými nepřáteli, kterým se podařilo do hradu proniknout. Pod výhrůzkami a nátlakem Švédové obdrželi výpalné, čehož v průběhu této dlouholeté války využili vícekrát. V této době došlo na hradě Kost vzhledem k neopatrnosti domácího vojska k požáru a velká část tohoto objektu tak bohužel vyhořela. Po Albrechtově smrti připadlo panství opět Černínům z Chudenic, kteří se rozhodli tehdejší vyhořelý hrad využívat pouze jako hospodářské centrum svého panství, z tohoto důvodu hradní prostory včetně paláců a velké věže přestavěli na sýpku (Pekař, 1942, s. 16). V 18. století došlo opět k výměně vlastníků. Následující majitelé byli Netoličtí z Eisenberka, dále Vratislavové z Mitrovic a v neposlední řadě také italský rod dal Borgo, jehož příslušníci přijali přídomek Netoličtí.

Poslední majitelkou z rodu dal Borgo Netolických byla Anna Maria, které patřil hrad Kost do roku 1948, kdy jí byl zkonfiskován tehdejším komunistickým režimem. Do prostor byla následně umístěna expozice, šlo převážně o sochy, která byla zpřístupněna veřejnosti od roku 1950. Po sametové revoluci v roce 1993 došlo k navrácení majetku v restituci, a to Norbertu Kinskému, který byl, po zesnulé manželce Anně Marii, dalším dědicem. Zmínění manželé mají dva potomky, a sice Giovanniho a Pia, kteří jsou současnými vlastníky hradu Kost a také zámku Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou, který na rozdíl od Kostí Kinští postavili, a to na počest plánované císařské návštěvy, a následně ho využívali jako své sídlo. Majitelé žijí převážně v Itálii, Českou republiku však často navštěvují a dohlížejí na chod svých dvou pamětihodností.

Hrad Kost byl v roce 2008 díky své jedinečnosti zapsán na seznam národních kulturních památek, čímž vznikla ještě větší zákonná povinnost o tuto památku pečovat a zachovat ji tak pro budoucí generace (Bušta, 2010).

Historie hradu Wartburg

Hrad Wartburg byl založen v roce 1067 durynským lankrabětem Ludvíkem II. Skokanem z rodu Ludowingů. Na rozdíl od hradu Kost se Wartburg nachází na kopci nad durynským lesem a je tak viditelnou dominantou v přilehlé krajině. Rod Ludowingů užíval Wartburg jako svůj sídelní hrad téměř dvě století. Jedním z významných představitelů tohoto rodu byl Heřman I., který působil na této románské památce na přelomu 12. a 13. století. Díky jeho kladnému postoji a podporování zpívajících básníků tzv. minesengrům se Wartburg stal hlavním dějištěm pěveckých soubojů s rytířskou tematikou v tehdejší Německu. V prostorách hradu se s největší pravděpodobností uskutečnila velkolepá událost, a sice pěvecký souboj dvou minesengrů Wolframa von Eschenbacha a Walthera von der Vogelweide, kterou do své opery Tannhäuser použil skladatel Richard Wagner.

S Heřmanovým dvorem je spjata další významná osoba, a to uherská princezna Alžběta zvaná Uherská nebo Duryňská (sestřenice českého krále Václava I.), která byla na Wartburg přivezena ve svých čtyřech letech a o několik let později byla provdána za Heřmanova syna Ludvíka. Po setkání s františkánskými mnichy se Alžběta rozhodla zasvětit svůj život péči o chudé a nemocné a dokonce nechala postavit několik nemocnic. Péče o nemocné se jí stala osudnou, a sice ve svých 24 letech zemřela pravděpodobně na mor. Vzhledem ke zmíněným zásluhám, jež stihla za svůj krátký život vykonat, byla Alžběta o několik let později po své smrti svatořečena.

Reprezentativní funkce hradu skončila definitivně v 15. století, kdy hrad připadl míšeňské linii Wettinů (v roce 1440). Do historie se Wartburg zapsal znovu v 16. století, kdy se v jeho prostorách ukrýval pod ochranou saského kurfiřta Fridricha Moudrého německý reformátor Martin Luther, jenž byl kvůli neodvolání svých 95 tezí, které dle pověsti přibil na dveře kostela ve Wittenbergu, prohlášen za kacíře. Wartburg tomuto významnému reformátorovi poskytl útočiště na deset měsíců, během nichž zde pobýval pod falešnou identitou jako rytíř Jiří. Za tuto krátkou dobu se Lutherovi podařilo přeložit Nový zákon do německého jazyka, čímž položil základy dnešní moderní němčině. Již od konce 16. století se Lutherova světnice na Wartburgu stala poutním místem jeho příznivců.

V říjnu roku 1817 se na Wartburgu konala slavnost, a to vzhledem k příležitosti třístého výročí německé reformace a výročí bitvy u Lipska. Na slavnosti došlo k pálení knih symbolizujících německou nesvobodu. Tato událost napomohla ke sjednocení Německa.

Ačkoliv byla původní románská památka v průběhu doby několikrát renovována, na konci 18. století nebyla v příliš dobrém stavu (až na původní románský palác), což dokazuje kresba německého básníka Goetha, který tehdejší Wartburg zvětšil při své návštěvě v roce 1777. Již J. W. Goethe se nechal slyšet, že by bylo vhodné zde zřídit hradní muzeum, které by posloužilo poutníkům, jež hledají Lutherův odkaz. Zásadní rekonstrukce na Wartburgu proběhla počátkem 19. století, kdy byl hrad opraven do podoby, jak vypadal v 16. století, kdy zde pobýval Martin Luther. I přes mnoho rekonstrukcí se zde dochoval původní románský palác, který je architektonickým skvostem, dále jižní věž, kde v minulosti bývala kobka, kryté verandy, a Vogtei, což je stavba, ve které se nacházela Lutherova světnice.

Od roku 1922 zajišťuje fungování hradu Wartburg stejnojmenná veřejnoprávní nadace (Wartburg-Stiftung) sídlící v přilehlém městě Eisenach. Jejím posláním je zachování celého hradního komplexu včetně jeho uměleckých sbírek, na hradě jsou např. k vidění díla významného renesančního malíře Lucase Cranacha staršího, který zvětšil např. Martina Luthera a jeho manželkou Katharinu von Bora, a dále jeho zpřístupnění veřejnosti. Hrad Wartburg je významným dokladem německé historie. Jeho kulturní hodnoty mají však nadnárodní přesah, a to mimo jiné kvůli zmíněným významným osobnostem, které jsou s tímto objektem spjatí. Na základě těchto okolností byla tato kulturní památka v roce 1999, jako první hrad v Německu, zapsána na Seznam světového dědictví UNESCO.

Název této románské památky je také spjat s automobilovým průmyslem. Ve městě Eisenach byly vyráběny vozy s označením Wartburg již od konce 19. století. První automobil pojmenovaný po této kulturní památce byl vyroben již v roce 1898. Následně ve 20. a 30. letech 20. století bylo označení Wartburg používáno pro vybrané sportovní vozy. Původní „eisenachská“ automobilka zanikla v roce 1991, kdy byla odkoupena společností Opel. (Wartburg, 2018, [online]).